

Hospodářská geografie

Blok 2

Osídlení a sídla

ZÁKLADNÍ POJMY

Sídla jsou skupiny lidských obydlí, v nichž obyvatelstvo žije, pracuje a vykonává ostatní činnosti

Obecně se za sídlo považuje *každé **obydlené místo*** nezávisle na:

- *počtu usedlostí*
- *trvalosti obývání*
- *počtu obyvatel*

- V nejširším slova smyslu se za sídlo považuje i ***izolovaná usedlost (samota)***, je-li prostorově oddělena od dalších obydlí
- K sídlům se řadí (pod pojem patří) také příslušné *plochy, které jsou obyvatelstvem sídla bezprostředně využívány* (tedy jde nejen o domy, ale i ulice, zahrady, parky, ...)

Sídla se vyznačují velkou rozmanitostí podle:

- **druhu** (samota, víska, vesnice, městys, město, aglomerace, konurbace, megalopolis, ...),
- **velikosti** (5, 100, 1 000, 100 000, 1 000 000 obyvatel),
- **funkcí** (zemědělství, průmysl, služby, správa, ...).

Vedle obecného pojmu sídlo se v geografii sídel často pracuje s **dalšími podobnými pojmy**, z nichž nejdůležitější jsou:

1) Usedlost (sídelní jednotka) = obytný dům na venkově včetně příslušných hospodářských budov a k domu přiléhajícím hospodářským prostorem (dvůr, humna, zahrada).

2) Základní sídelní jednotka (ZSJ) = pojem byl zaveden ze **statistických důvodů (SLDB 1961)**, jde o **jednotky menší než obec**, pracuje se s nimi např. při vyhodnocování výsledků SLDB

ZSJ jsou dvojího typu:

- **sídelní lokality** = sídla, jež jsou od sebe **oddělena nezastavěnými plochami**, zahrnují zpravidla minimálně 30 bydlících obyvatel nebo 10 obydlených bytů (v podstatě paralela sídla v rámci **venkovské obce**)
- **urbanistické obvody** = **dílčí územní části měst** vymezené podle určitého jednotícího znaku (např. historické jádro) nebo funkčního využití

Sídlo je základní jednotkou osídlení. Sídla neexistují jako prostorově izolované jednotky, naopak jsou *propojena* **mezisídelními vztahy**, vznikající **propojením ekonomických a společenských funkcí** jednotlivých sídel.

Při studiu osídlení určitého území je důležité charakterizovat:

1) Sídelní síť = **rozmístění sídel** bez ohledu na jejich velikost, strukturu a funkci, poskytuje informaci o **prostorovém uspořádání sídel**, jejich vzájemných vzdálenostech, hustotě, apod.

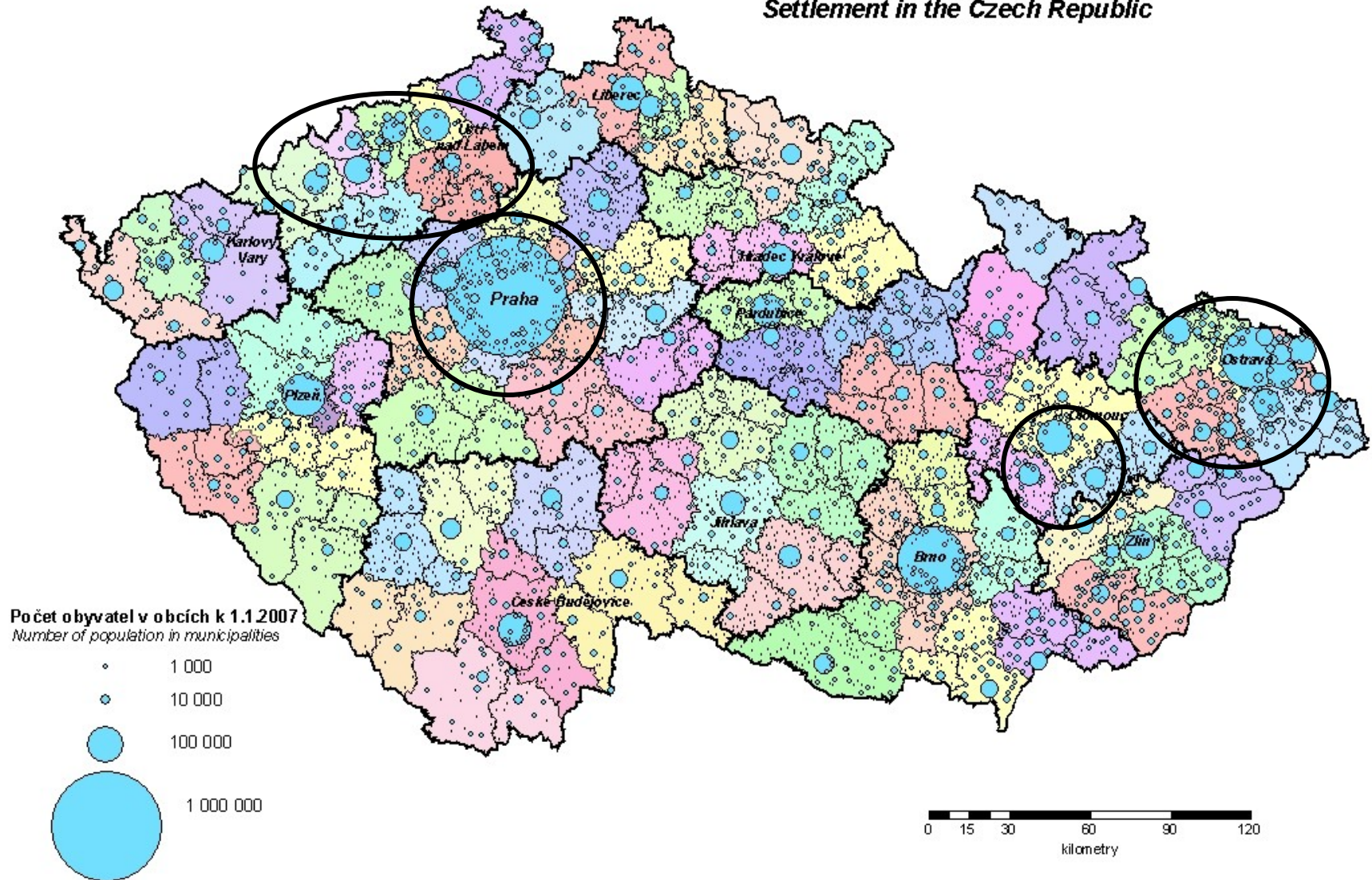
2) Sídlní struktura = charakteristika osídlení určité oblasti na **základě kvalitativních a kvantitativních rozdílů mezi jednotlivými sídly.**

- Charakteristika spočívá ve **významovém rozlišení sídel** a vychází z dílčích klasifikací sídel (např. podle počtu obyvatel, počtu domů, funkce, půdorysu, město venkov, ...)
- V české republice se sídlní struktura vyznačuje **vysokou hustotou osídlení a rozdrobeností sídel**

(Kde bychom našli podobnou sídlní strukturu?)

Osídlení v České republice

Settlement in the Czech Republic

3) Sídelní systém = soubor sídel propojených vzájemnými vztahy - k síti sídel vykazujících určitou vnitřní strukturu se přidává ještě existence **funkčních** a jiných **vztahů**; vztahy se mohou lišit podle následujících znaků:

- **charakter** (např. vztahy pracovní, obchodní, dopravní, správní..),
- **intenzita** (rychlejší vs. pomalejší, flexibilní vs. rigidní..)
- **hierarchie** (na různých úrovních může sídlo navazovat vztahy s jinými sídly – např. Praha – centrum dojížděky do ZŠ, SŠ, VŠ apod.)

Obec = elementární **administrativní jednotka** (často je **v jedné obci spojeno několik sídel**); obec má právní subjektivitu, místní orgány – **samosprávu**, které rozhodují ve vymezeném okruhu činností

- obce u nás byly zřízeny reformou v roce 1848

Obec není základní jednotkou osídlení, termíny sídlo a obec **nelze zaměňovat!!!**

Dříve administrativně samostatná sídla, jež jsou dnes součástí jiné obce, bývají označovány jako **místní části, osady** apod.

Intravilán (zastavěná část katastrálního území)
extravilán sídla (nezastavěná část katastrálního území).

SÍDELNÍ SÍŤ

- ***Sídelní síť České republiky je*** poměrně **stará** - většina dnes existujících sídel pochází z **období raného až vrcholného středověku**, sídla v úrodných oblastech však mnohdy i z dob podstatně starších
- ***Postup osídlení je*** značně **komplikovaný a dlouhodobý proces**, limitovaný řadou faktorů
- K nim patří především ***přírodní prostředí*** (ale není faktorem jednoznačně určujícím, jak se domnívali deterministé)
- ...dále pak **vazby na stávající sídelní síť, poloha vzhledem ke komunikacím**, ale také **předpokládaná funkce** nově zakládaných sídel.

- **Nejdůležitějším sídelním procesem** v naší historii byla tzv. **kolonizace**, která v Čechách proběhla v 11.-14. století
- Probíhala jak **vnitřní**, tak **zahraniční kolonizace**, nejvýznamnější je pro české země **německá kolonizace** zahájená Přemyslem Otakarem I. koncem 12. století (zakládána byla města i vesnice)
- Kolonizace zdaleka **nebyla jen procesem jednosměrným**, ale docházelo k posunům hranice osídlených oblastí ve směru tam i zpět
- ...především v období populačního úbytku, který způsobovaly zejména války a hladomory, docházelo k opouštění méně úrodných poloh a k návratu obyvatelstva do vylidněných úrodnějších oblastí

- **Osídlování méně úrodných** horských a podhorských **oblastí** lze považovat za **dynamický, ale dlouhodobý proces**, který byl jedním z **nejvýznamnějších krajinotvorných procesů** v Českých zemích

(Proč se postupně a intenzivněji osídlovaly méně úrodné horské a podhorské oblasti, když byly méně úrodné?)

- **Osídlení českých zemí bylo prakticky dokončeno koncem 14. století!!**
- Ve 13. století lze již nesporně označit za **města** např. Prahu, Brno, Olomouc, Jihlavu, Kutnou Horu, Uherské Hradiště, Most, České Budějovice, Hradec Králové, Plzeň, Chrudim nebo města vzniklá za kolonizace jako Polička, Trutnov, a další
- Velmi silná byla již v té době v českých zemích skupina **hornických** (horních) **měst** (**Znáte některé?**)
- Za **završení základu sítě našich měst** se považuje založení **Nového města pražského** ve 14. století

- **Pro vytváření sídelního systému byl důležitý rozvoj průmyslové výroby**, jejíž základy byly u nás položeny již v 15. století (mlýny, hamry, hutě, těžba, textilní výroba...)

 postupná **koncentrace obyvatel v podhorských oblastech**, dříve daleko méně zalidněných

URBANIZACE ČESKÝCH ZEMÍ

- **Urbanizace** = obecně **změna sociálně-prostorových forem společnosti v důsledku společenské modernizace**
- Nejviditelnější stránkou tohoto procesu je bezesporu **růst měst**, nicméně urbanizace není pouze změnou osídlení, ale i **změnou kulturní a sociální**
- V rámci převládajícího kvantitativního (geograficko-demografického) chápání urbanizace je tato charakterizována jako **koncentrace obyvatelstva do městských sídel**

- Hlavním rysem jsou pak **změny v rozmístění obyvatelstva** dané procesy, mezi kterými dominuje ***jednosměrně orientovaná migrace*** obyvatelstva
- V tomto pojetí je urbanizace chápána jako **růst podílu městského obyvatelstva na úkor obyvatelstva venkovského**
- Urbanizace = „poměštění“

- Koncentrační **urbanizační procesy** jsou většinou historicky **spojovány s etapou industrializace** („industriální urbanizace“), resp. s přechodem od tradiční zemědělské společnosti ke společnosti průmyslové
- V českých zemích **začala urbanizace intenzivněji probíhat** později než např. v Anglii či Nizozemí, vliv na ni měl rozvoj železnice a obecně 2. průmyslová revoluce (**2. polovina 19. století**)

- V **roce 1843** bylo v českých zemích sečteno **18 % přítomného obyvatelstva v obcích s více než 2 tis. obyvateli**
- Jediným **velkoměstem** byla **Praha**: 112 tis. obyv.
- Později prudké **zvýšení** podílu městského obyvatelstva (do měst zařazena i předměstí větších měst): v **roce 1900 činil podíl „městského“ obyvatelstva asi 43 %**

Velká Praha

- Generální regulační plán velké Prahy (schválen 1929) a **zákon o vytvoření Velké Prahy** (1920)
→ k 1.1.1922 se 37 obcí ze samostatných okresů sloučilo s Prahou a vzniklo Hlavní město Praha
- **Připojená města:** Karlín, Vysočany, Břevnov, Bubeneč, Košíře, Smíchov (25 tis.), Nusle, Vršovice, Královské Vinohrady, Žižkov (50 tis.)
- K uvedenému datu měla Praha 687 tis. obyvatel, v roce 1938 již atakuje 1 mil. (největší urbanizační vlna), rozloha 170 km²

(Dnes má Praha obyvatel?)

Územně administrativní vývoj Prahy

Velké Brno

- Vznik Velkého Brna 16.4.1919
- Připojeno 23 obcí, včetně **dvou měst**: Králova Pole (15 tis.) a Husovic
- Brno mělo tehdy 222 tis. obyvatel a rozlohu 124 km²

Dnes má Brno obyvatel?

- **Rok 1930:** podíl městského obyvatelstva **48 %**
- **Rok 1950:** počet obcí 11,5 tis., měst 502, městysů 503, podíl obyvatel měst a městysů (**57 %**)
- Od roku **1961 změna klasifikace** – tzv. „**statistická klasifikace**“ měst novelizovaná pro každé další sčítání...
- tato klasifikace byla **přísnější** než dřívější „historická klasifikace“ (5000 obyv.+ , nízký podíl zemědělského obyvatelstva, vysoká vybavenost službami a infrastrukturou, městský způsob zástavby...)

- **Rok 1961: 51 % městského obyvatelstva**
- **Rok 1970: 59 %**
- **Rok 1980: 66 %**
- **Rok 1991: 68 %**

(Proč tak malá změna mezi roky 1980 a 1991?)

- **Rok 2001:** k tomuto sčítání nebyla **žádná speciální klasifikace pro městské obyvatelstvo vytvořena** (k úpravě původní došlo již v roce 1991 – obtížná srovnatelnost..)

3 možnosti:

1) Vycházet ze zákona o obcích (128/2000 Sb.) – městem je obec s 3 000. a více obyv.; statut města uděluje předseda poslanecké sněmovny po vyjádření vlády

- Městy byly i **menší obce**, které získaly statut před nabytím účinnosti tohoto zákona

(Jaké typy měst to byly/jsou?)

- Podle tohoto výkladu v roce 2001: **522 obcí se statutem města**, resp. městským úřadem
- Ty tvořily 8,3 % všech obcí v ČR, **stupeň urbanizace dosáhl 71 %**

2) Vycházet z **mezinárodních doporučení** a za města považovat všechny **obce s 2 000 a více obyvateli**

3) Vzhledem k tomu, že především **na Moravě existuje hodně velkých obcí**, které zcela jistě **nejsou městy**, považovat za města všechny obce s **5 000 a více obyvateli**

V období **1960-2001** lze pozorovat ve vývoji počtu obyvatel **ve městech dvě rozdílná období:**

- **Do roku 1991** docházelo k **výraznému nárůstu** počtu obyvatelstva **ve městech** (za 30 let téměř o $\frac{1}{4}$), v desetiletí **1991-01** se trend obrátil a došlo k **úbytku obyvatel ve městech** a nárůstu na venkově (o 1,4 %)

(Proč to obrácení trendu?)

- Obecně **rostla nejrychleji okresní a krajská města**, nejpomaleji hl. m. Praha

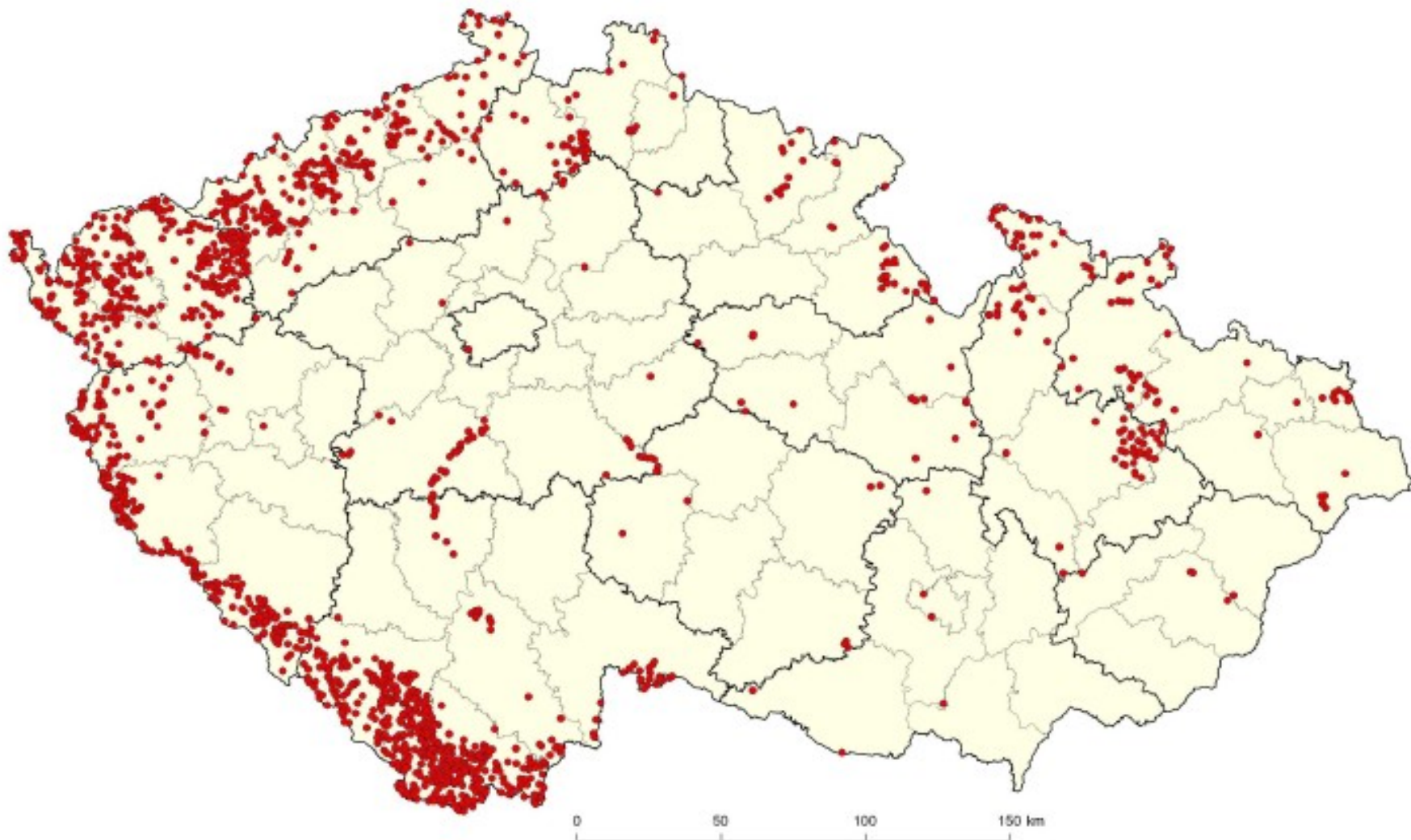
- V období **1960-2001** přibylo ve městech přirozenou měnou a stěhováním více než **1,3 mil. obyv.**
- **Velikost měst se však zvětšovala** i v důsledku **integrací**, tedy připojováním dalších obcí
- Např. k **Praze** bylo **připojeno celkem 51 obcí** z okresů P-V a P-Z (**128 tis. obyv.**), k Brnu 9 obcí z okresu B-V (10 tis.), k Ostravě 11 obcí z okresů F-M, NJ, OP (20 tis.) a k Plzni 5 obcí z okresů P-S a P-J

- **Připojování obcí se týkalo i menších měst,** pouze 145 měst ze souboru více než 500 měst žádnou obec nepřipojilo, ani se žádná neodpojila
- **U 17 měst došlo k dezintegraci,** tzn. oproti roku 1961 k odtržení některé části obce – většinou šlo o **menší města** s 2-5 tis. obyv., z těch větších: Neratovice, Hronov a Jablunkov

Věděli byste, které je nejmenší město (statut) v ČR?

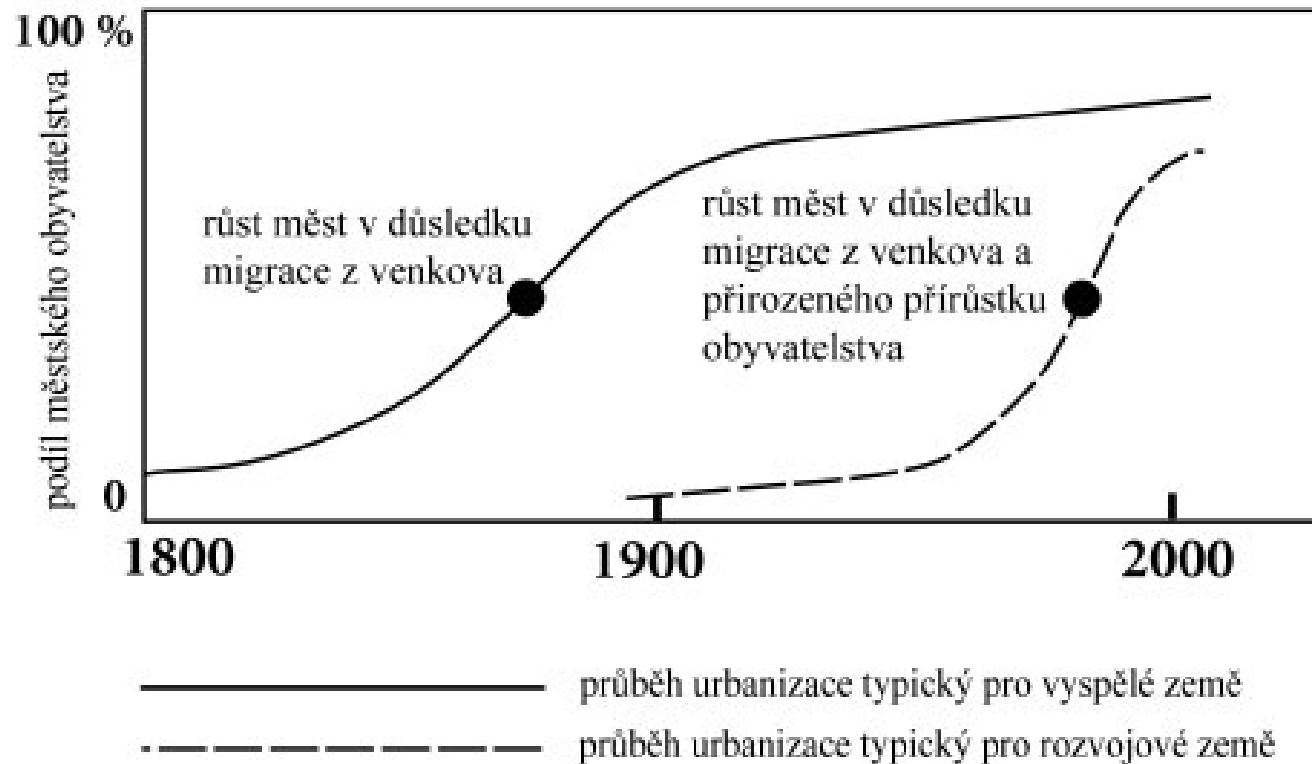
- Při sčítání 2011 měla u nás **1/3 měst méně než 3 tis. obyv.** (rozpor se zákonem o obcích)
- **Nejmenší města (statut):** Přebuz (74 obyv.), Loučná pod Klínovcem (91 obyv.), Boží Dar (196 obyv.)..., Andělská Hora (373 obyv.), krkonošské Pec pod Sněžkou (739) a Janské Lázně (818); dalších asi 100 měst mělo méně než 2 tis. obyv.
- **Nejmenší obce:** Březina (2 obyv., okres Vyškov)..., Vysoká Lhota (18 obyv., okres Pelhřimov)
- Necelou **polovinu měst tvoří nejmenší města do 5 tis. obyv.**, ale žije v nich pouze 12 % městského obyvatelstva

- v roce **2011** byl **podíl městského obyvatelstva 70 %**, což je mírný **pokles** oproti roku 2001 ***(jak je to možné?)***
- Statut města mělo téměř **600 obcí**, což je poměrně velký nárůst oproti roku 2001
- Na **1 obec připadá 1 680 obyvatel**, na **1 sídlo** (část obce) **700 obyvatel**
- ***Které kraje mají nejvyšší/nejnižší podíl městského obyvatelstva?***

Co myslíte, co to je?

Další pojmy vztahující se k urbanizaci

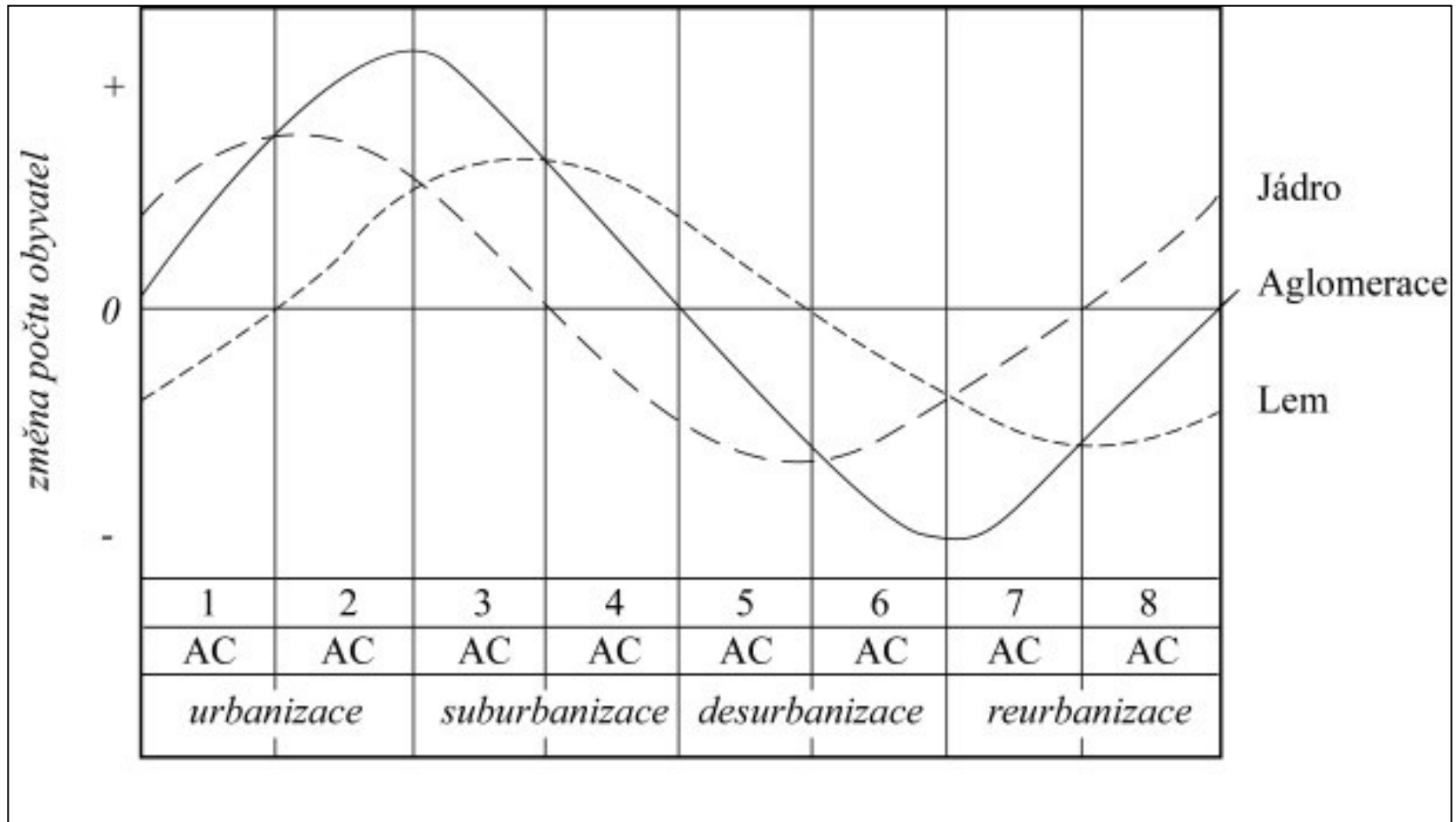

- model „stádií městského vývoje“ rozlišuje **čtyři cyklické etapy – i)urbanizace, ii)suburbanizace, iii)de(s)urbanizace a iv)reurbanizace**
- **Urbanizací** je nazývána fáze koncentrace obyvatelstva v jádrovém městě, kdy **roste i městská aglomerace jako celek**
- **Suburbanizační fáze** je typická snížením dynamiky růstu či dokonce populačními ztrátami městského jádra a současným přílivem obyvatelstva do okrajových částí aglomerace; **aglomerace jako celek nicméně stále populačně roste**

- V průběhu **de(s)urbanizace** se dostává celá aglomerace, tj. jádrové město i jeho zázemí do stagnace či populační ztráty, **obyvatelstvo odchází mimo prostor městského regionu**
- Etapa **reurbanizace** pak znamená postupné oživování jádrového města a **vyrovnávání negativního populačního vývoje celé městské aglomerace**

(V jakém stádiu je dnes Česká republika?)

Model stádií městského vývoje

- Řadu procesů vytvářejících obsah současné urbanizace lze charakterizovat souhrnným pojmem ***metropolizace***
- ***Metropolizační procesy*** přetvářejí tradiční formu měst a městských areálů a dávají vzniknout novým uspořádáním vztahů ve městech a jejich různě širokém zázemí
- **Aglomerace, konurbace, megalopolis...**

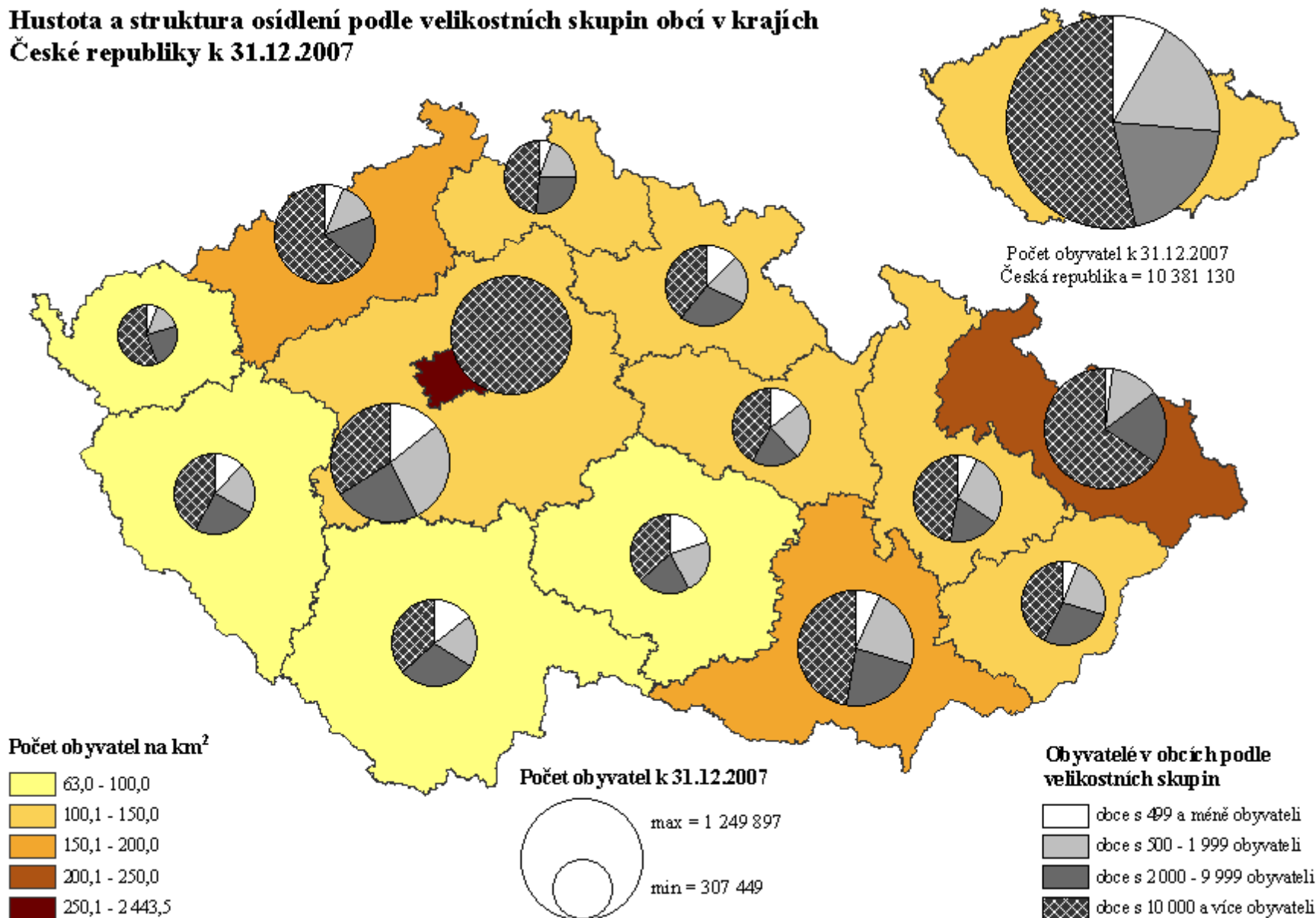
(Vysvětlení, příklady z ČR?)

Odlišnost struktury osídlení ve směru Z-V

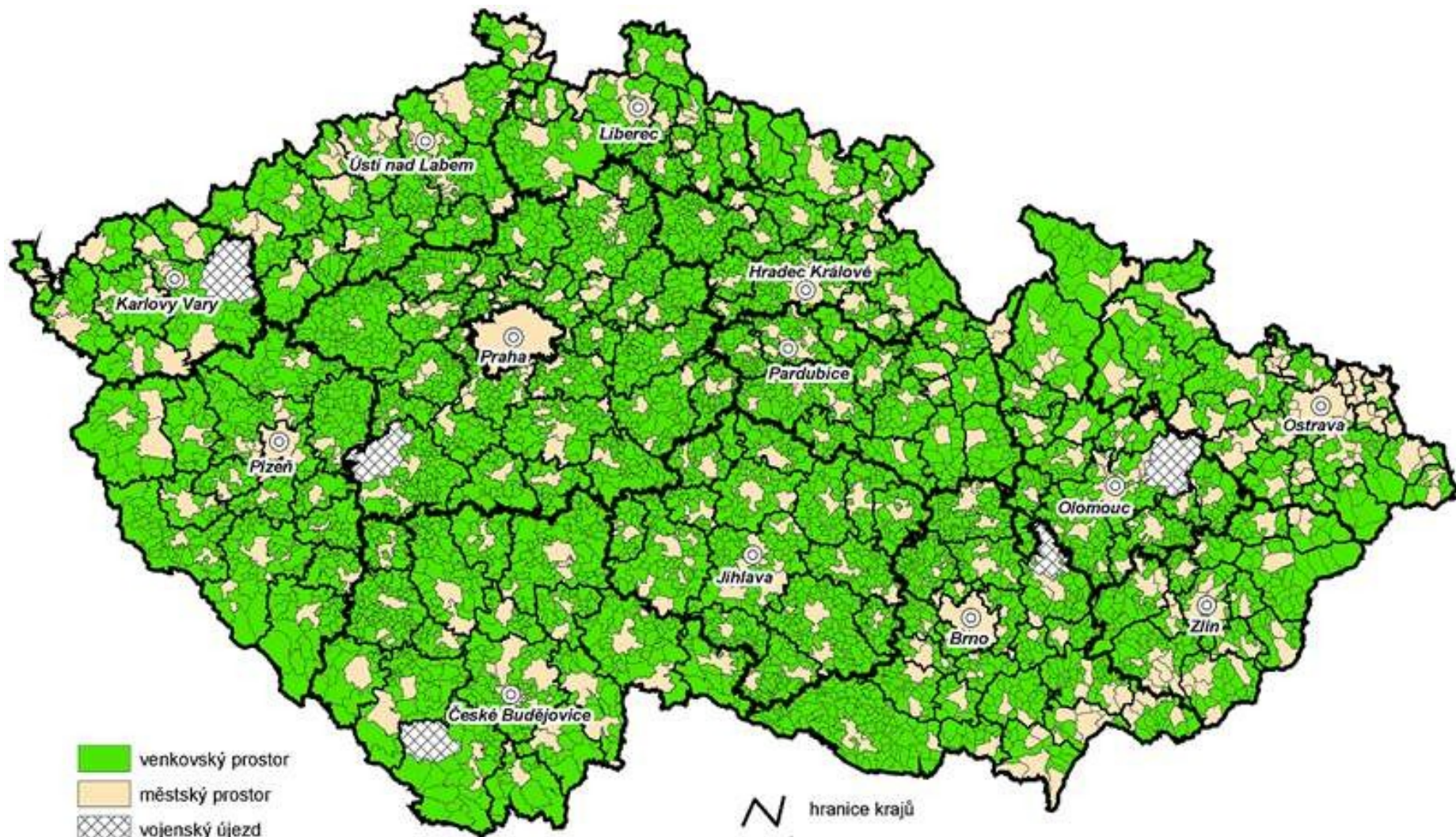
- V ČR je historicky dána **odlišná struktura osídlení mezi Z a V** republiky – na **Z jsou sídla i obce s menší rozlohou i menší počtem** obyvatel a směrem na V tyto parametry rostou
- Z těchto predispozic pramení i jistá **nejednotnost při udělování statutu města**

- **v českých krajích a na Vysočině je počet měst zhruba stejně velký jako počet obcí s 2 tis. a více obyvateli**
- **v moravských krajích je naopak počet obcí s 2 tis. a více obyvateli min. o polovinu vyšší než počet měst**
- v krajích Plzeňském, Karlovarském, Libereckém a Vysočině je v podstatě každá obec nad 2 000 obyvatel městem, na druhé straně ve Zlínském a Moravskoslezském kraji má statut města jen asi polovina obcí nad 2 000 obyv.

Hustota a struktura osídlení podle velikostních skupin obcí v krajích České republiky k 31.12.2007

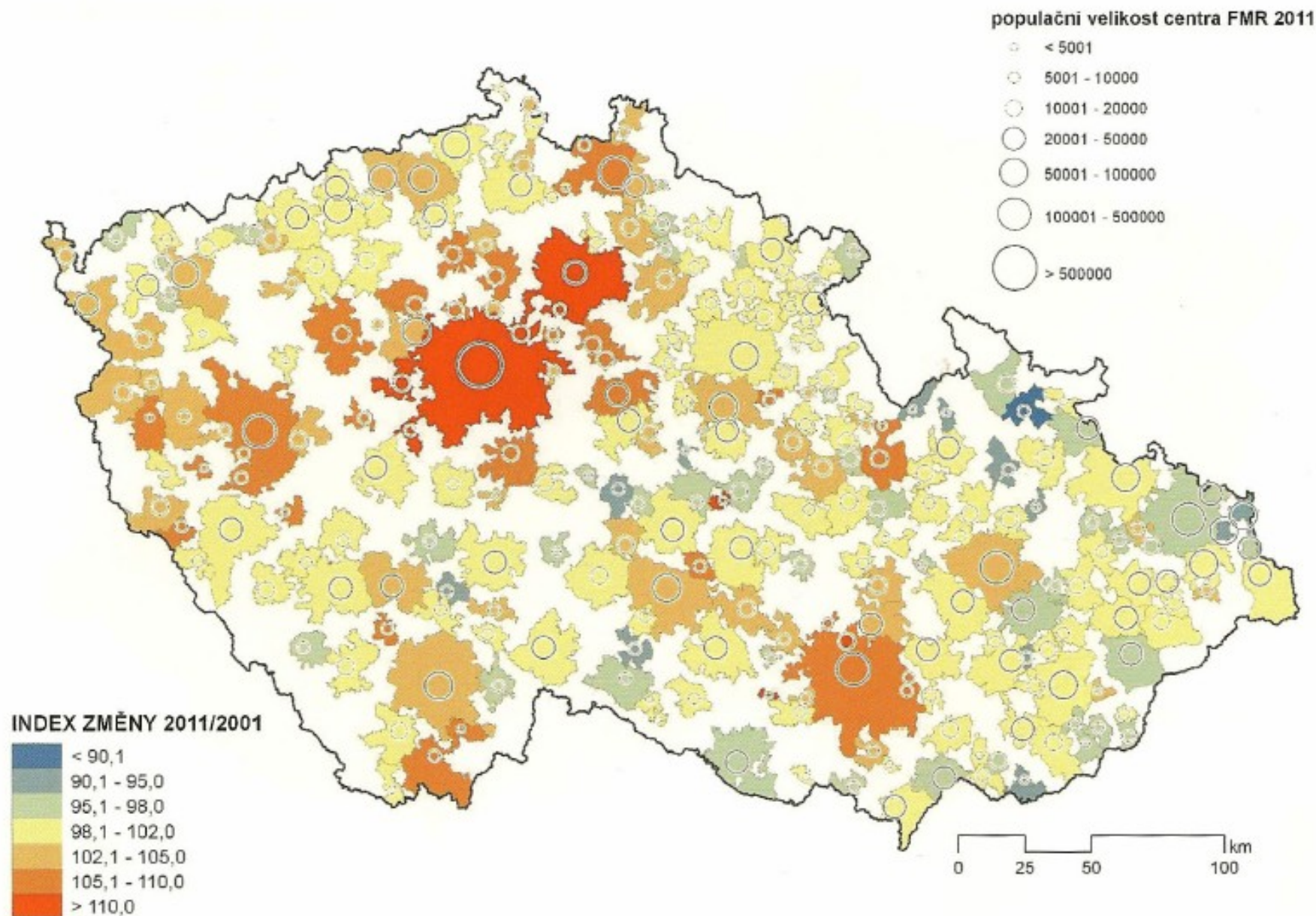

Městský vs. venkovský prostor

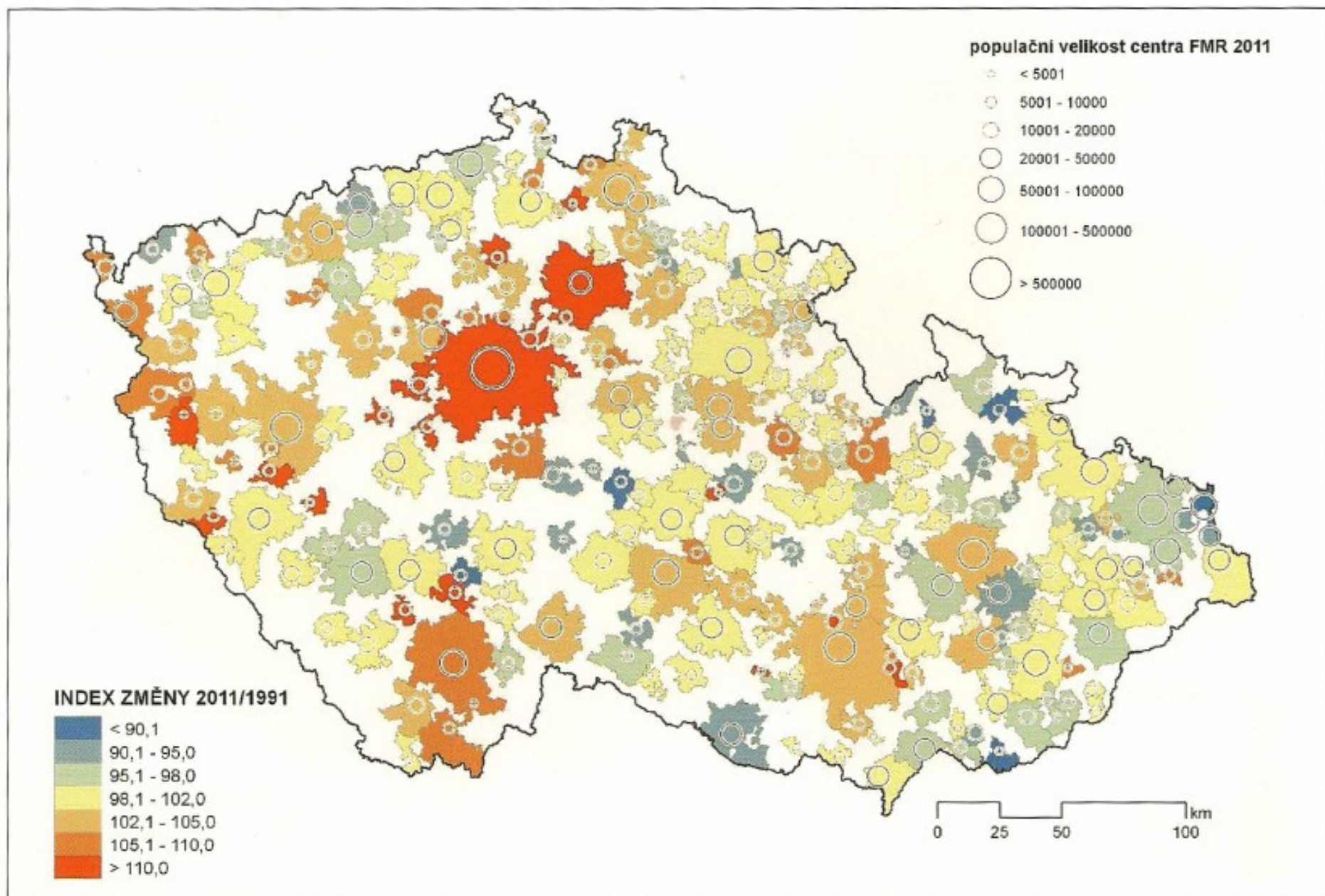

- venkovský prostor
- městský prostor
- vojenský újezd
- krajské město

- hranice krajů
- hranice správních obvodů obcí s rozšířenou působností (SO ORP)
- hranice obcí

Obr. 6: Vývoj počtu obyvatel v městských regionech Česka 2001–2011

Obr. 7: Vývoj počtu obyvatel v městských regionech Česka 1991–2011

- **Hustota zalidnění ČR (2011) je 133 obyv./km²**
- mezi kraji má nejvíce **Moravskoslezský (227)**, nejméně Jihočeský (63), mezi městy nejvíce **Praha (2,5 tis./km²)**, Brno (1,6 tis.), Ostrava (1,0 tis.) a Plzeň (700)

Velkoměsta v ČR (nad 100 tis. obyvatel):

- Praha (1,24 mil.), Brno (379 tis.), Ostrava (300 tis.), Plzeň (167 tis.)
- **od 1.1.2007 je změna ve vymezení městských okresů Ostrava-město a Plzeň-město a tedy i měst Ostrava a Plzeň!!**

Další velká města v ČR (2011):

- Liberec (102,0 tis.)
- Olomouc (99,5 tis.)
- Ústí nad Labem (94,3 tis.)
- České Budějovice (93,6 tis.)
- Hradec Králové (93,5 tis.)
- Pardubice (89,6 tis.)
- Havířov (78,5 tis.)
- Zlín (75,7 tis.)
- Most (67,1 tis.)
- Karviná (58,8 tis.)
- Jihlava (50,7 tis.) a Karlovy Vary (50,6 tis.)

(Která okresní města v ČR mají menší počet obyvatel než jiné město v okrese?)

Zaměstnanost

ZAMĚSTNANOST V OBDOBÍ 1948-1989

Zaměstnanost v poválečném Československu **navázala** do jisté míry na **prvorepublikový vývoj a tradice**:

- **silný průmysl** (nejvýznamnější v rámci celého Rakouska-Uherska)
- **průmyslově-agrární stát** (stále silná agrární a rolnická vrstva)
- **celkově úspěšná ekonomika** (meziválečné Československo patřilo mezi **prvních 10 ekonomicky nejvyspělejších zemí světa**)

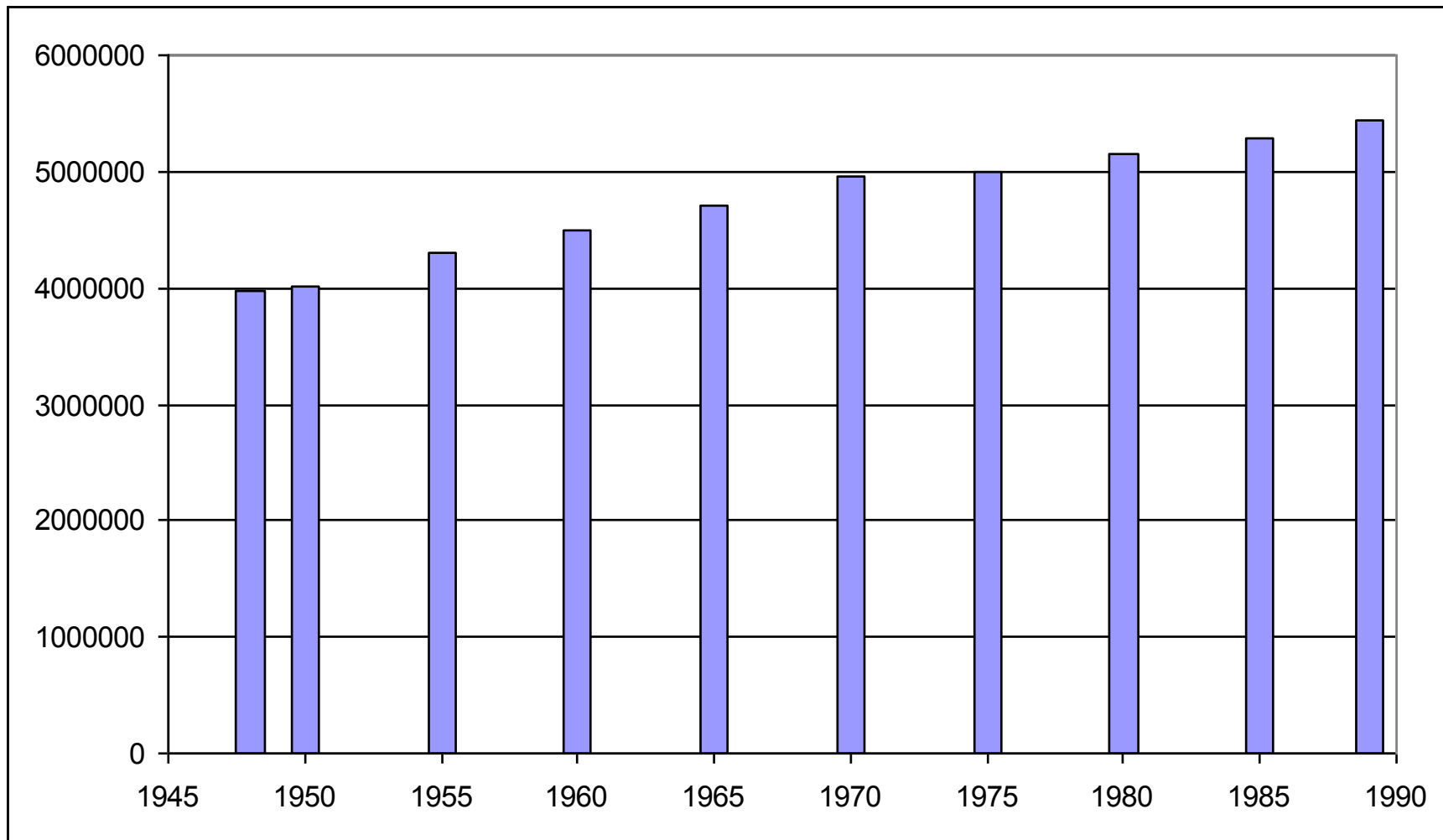
Začaly se „standardně“ (později trochu rozšířeně) rozlišovat **3 sektory národního hospodářství (NH)**

- 1) I. sektor (*primér*)** – zemědělství, lesnictví, rybolov)
- 2) II. sektor (*sekundér*)** – průmysl a stavebnictví)
- 3) III. sektor (*terciér*)** – obchod a služby; dnes rozlišujeme většinou „terciér“ a „kvartér“ (někdy i „kvintér“)

Co je to kvartér a kvintér?

- Na konci roku **1948 pracovalo** ve všech sektorech NH celkem **3,98 mil. osob** (nezapomínejme, že po odsunu Němců „zbylo“ v českých zemích jen 8,8 mil. osob)
- Počet pracujících (zaměstnaných, ekonomicky aktivních – rozdíl v definicích, ale..) s růstem populace postupně narůstal, ke konci roku **1989 činil 5,43 mil. osob**

Zaměstnaní celkem v ČR v letech 1948-1989

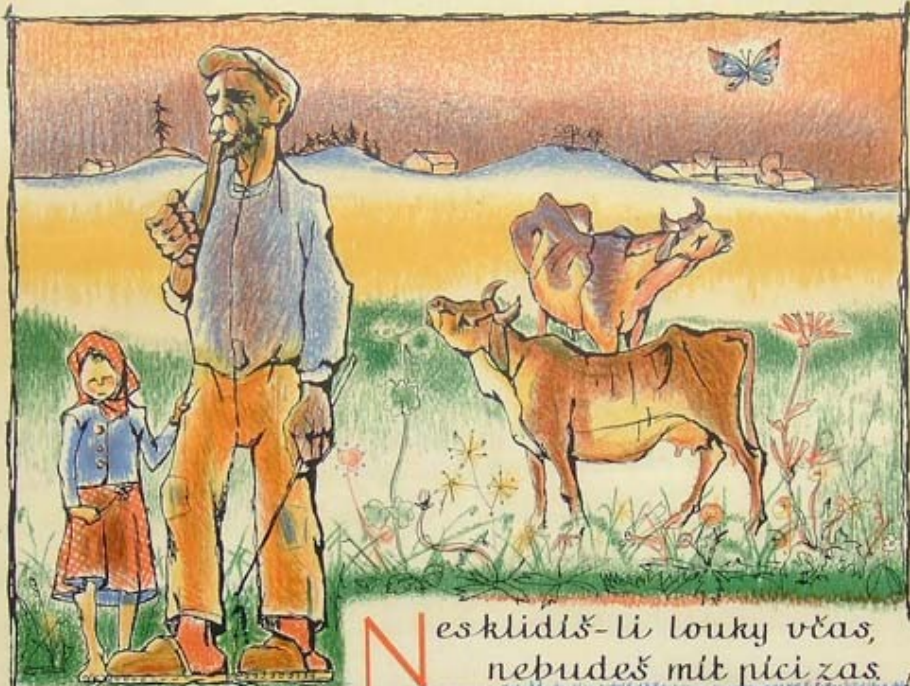
PRIMÁRNÍ SEKTOR

- Na konci roku **1948** pracovalo v **I. sektoru NH** (primér) téměř **1,4 mil. osob**, což byla **více než JEDNA TŘETINA ekonomicky aktivního obyvatelstva** (*srovnání s dneškem?*)
- V průběhu dalších let docházelo k **výraznému poklesu pracujících**, z průmyslově-agrárního státu se začal stávat stát „průmyslový“

- Největší úbytek pracovníků, zejména ze **zemědělské prvovýroby**, byl v **50. a na počátku 60. let** (kolektivizace, zavádění nových strojů a technologií do výroby – „zprůmyslnění“ zemědělství) –

(Co víte o kolektivizaci? Proběhla ve všech zemích „východního bloku“ stejně?)

- V 80. letech spíše **stagnace** počtu pracovníků, dosažena max. intenzita výroby
- Z 1,4 mil. osob zaměstnaných v I. sektoru v roce 1948 jich **v roce 1989 zbylo asi 630 tisíc**

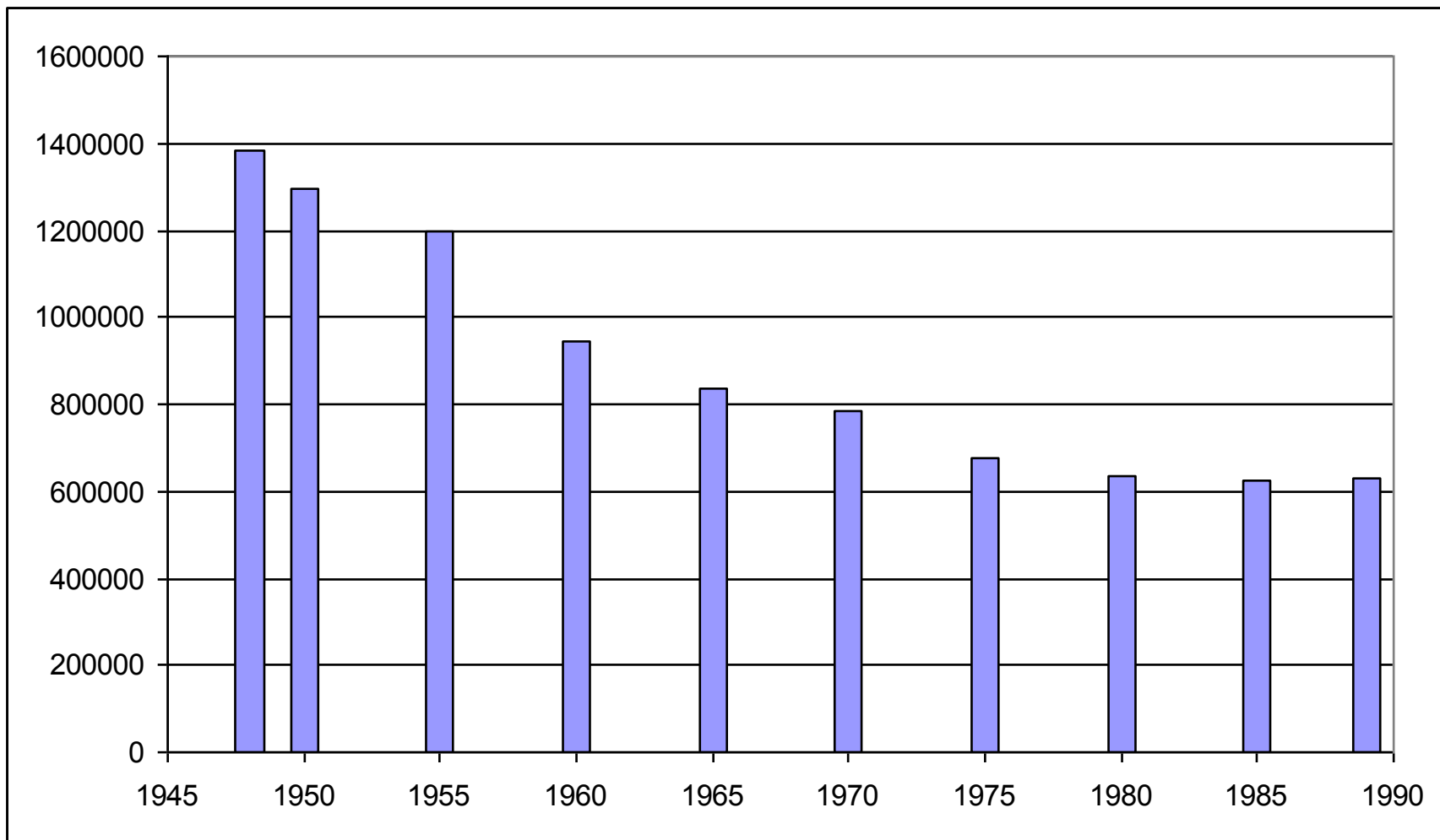

Nesklidiš-li louky včas,
nebudeš mít pici zas.

Práce bude se Ti dařit,
budeš-li kolektivně hospodařit.

Zaměstnaní v priméru v ČR v letech 1948-1989

SEKUNDÁRNÍ SEKTOR

- Na konci roku **1948** bylo v **II. sektoru NH** (sekundér) zaměstnáno **38,7 %** všech pracujících a na samotný **průmysl připadalo 35,2 %**, tedy o něco více než na zemědělství, lesní a vodní hospodářství
- Tím se naše republika zjevně odlišovala od ostatních zemí RVHP (***až na jednu, kterou?***) - v **průmyslu** k 31.12.1948 v ČR pracovalo více jak **1,4 mil. osob**

- Celé období let 1948-1989 lze charakterizovat **nárůstem počtu pracovníků v průmyslu**, který byl nejvýznamnější v padesátých letech
- Právě v tomto období byly u nás nejen **rozšiřovány již existující průmyslové podniky**, ale také **budovány nové průmyslové kapacity** (tzv. socialistická industrializace), a to především:
- Na již tehdy průmyslovém **Ostravsku** (např. v roce 1953 byla zahájena výroba v tehdejší NHKG),

dále v **méně industrializovaných oblastech** (až na pohraničí se SRN a Rakouskem):

- **Českomoravské vrchoviny** (v roce 1949 zahájil výrobu Motorpal Jihlava, v roce 1951 založeny Žďárské strojírný)

... **Jižních Čech** (Jitex Písek od roku 1949)

- **Jižní Moravy** (Gumotex Břeclav od roku 1950, Zelezárny Veselí nad Moravou 1960)

- **Východní Moravy** (MEZ (Siemens) Frenštát pod Radhoštěm 1946, Tesla Rožnov p.Radhoštěm 1949)

(bylo třeba „zaplnit mezery“ – vyrovnávání rozdílů...

Co to připomíná v dnešní době?

- Mimo tato území se dá v našem prostoru v poválečném období zmínit také založení známého Zetoru Brno (1946) či Lachemy Brno (1951)

ROŽNOV POD RADHOŠTĚM

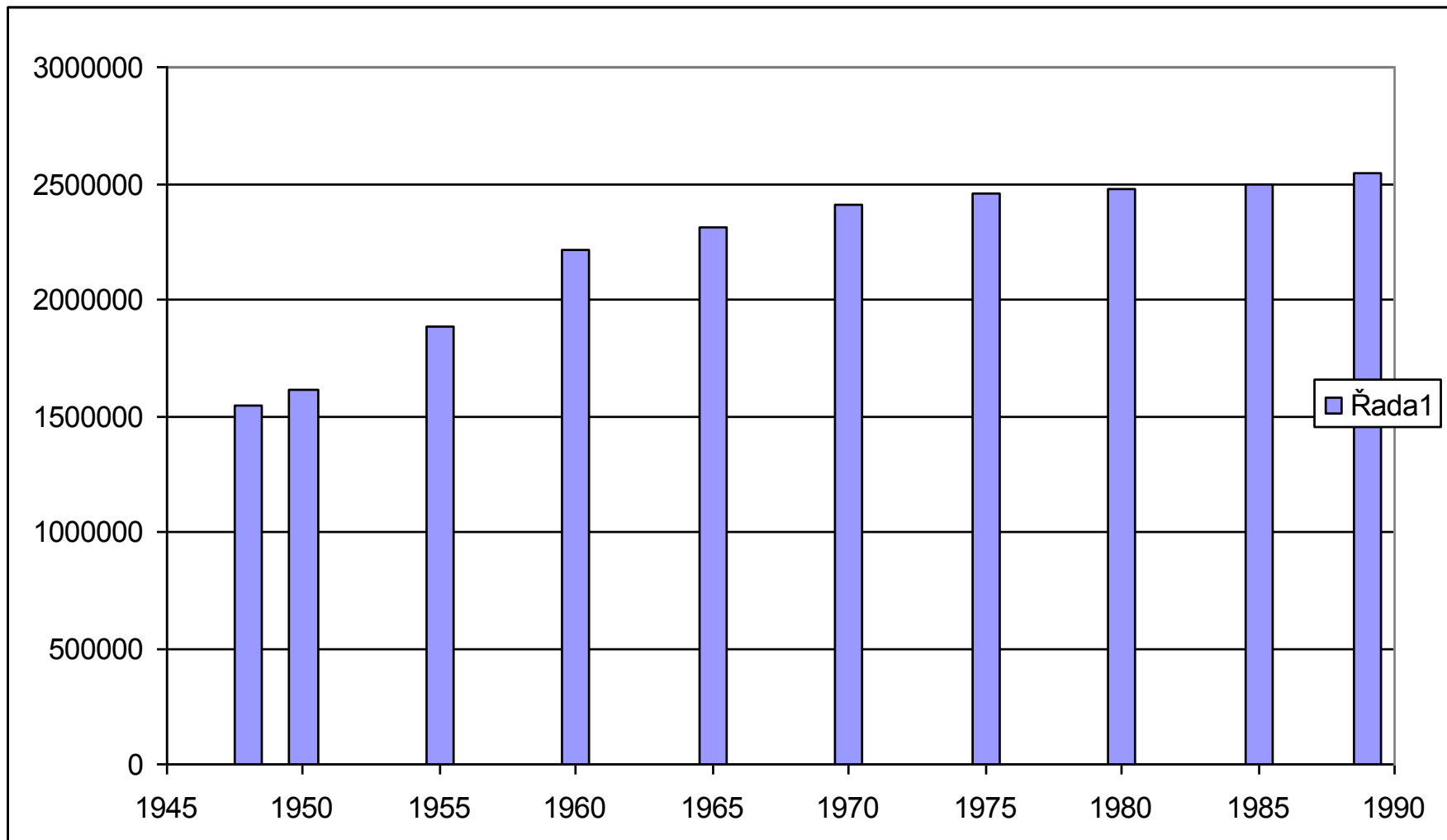

0 600 700 m

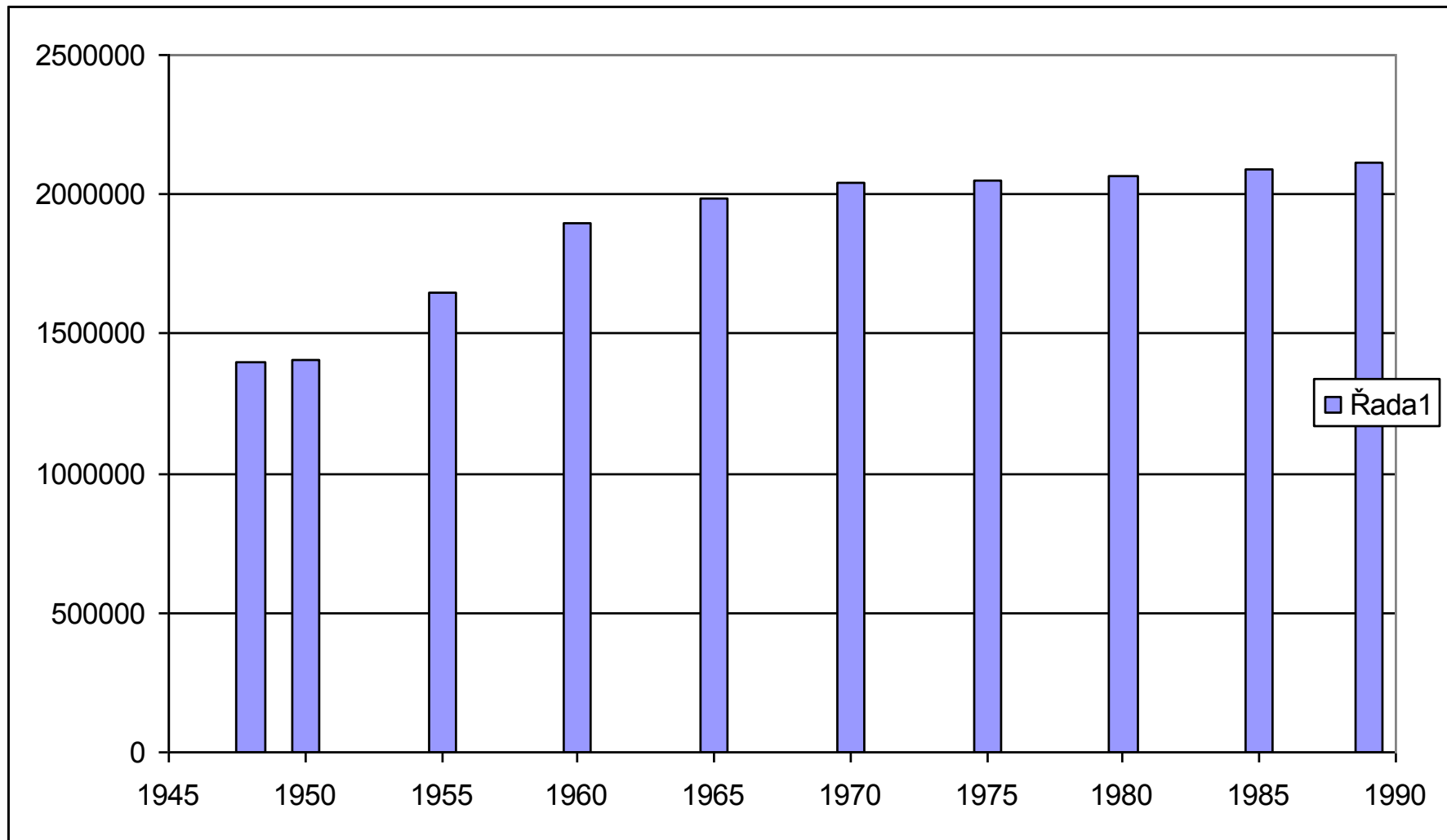
Hradištiko
s., © Mapy.cz, s.r.o., © 2011 NAVTEQ All rights reserved

- **Po roce 1960** (podíl 42,3 %) sice dochází k dalšímu, ale již jenom **mírnému nárůstu počtu pracovníků v průmyslu**, ale relativní význam tohoto odvětví na celkové zaměstnanosti klesá
- V 80. letech počet zaměstnaných v průmyslu klesl pod 40,0 % a **ke konci roku 1989 se průmysl na zaměstnanosti v České republice podílel 38,9 %**
- **Stavebnictví** „začínalo“ v roce **1948** na asi **141 tis.** zaměstnaných, v průběhu druhé poloviny 20. století **rostlo** a ke konci roku **1989 vykazovalo 425 tis. pracujících** (tj. necelý 8 % podíl na celkové zaměstnanosti v NH)
- Na celý sekundární sektor připadalo 46,7 % pracujících (**2,5 mil. osob**), což bylo **číslo velmi vysoké**

Zaměstnaní v sekundéru v ČR v letech 1948-1989

Zaměstnaní v průmyslu v ČR v letech 1948-1989

TERCIÉRNÍ SEKTOR

- Ze tří základních sektorů NH bylo v roce **1948 nejméně osob zaměstnáno ve III. sektoru NH (terciér) - pracovalo v něm *pouze 1,06 mil. osob (26,6 %)*, což bylo nejméně ze všech hlavních sektorů**
- Terciér však v poválečném období zaznamenal **největší nárůst zaměstnanosti**
- v roce **1955 převýšil počtem zaměstnaných primární sektor** a roku **1985 převýšil i počet pracujících v průmyslu**

- O nejvíce **dynamickém nárůstu** zaměstnanosti v terciéru lze hovořit v **60. letech**

 v terciéru se v období let 1960–1970 zvýšil počet zaměstnaných o více než 440 tisíc

- Hranice **2 miliónu pracovníků** byla překročena již **na konci 70. let**

- Na konci roku **1989** pracovalo v **terciárním sektoru** NH téměř **2,3 mil. osob**, což reprezentovalo **41,7 %** všech pracujících
- Ve srovnání s **vyspělými zeměmi** to však bylo „**extrémně**“ málo
- Z nízké zaměstnanosti v terciárním sektoru vyplývala také **nižší úroveň služeb pro obyvatelstvo**

- Z předchozích údajů může vyplývat, že **naše statistika zaměstnanosti hospodářské sféry byla v období socialismu velmi kvalitní** – je tomu skutečně tak, ale ne docela..
- Do tzv. **bilance pracovních sil** nebyly zahrnuty tzv. „neplánované složky“, mezi které patřily
(Hádejte kdo..?)

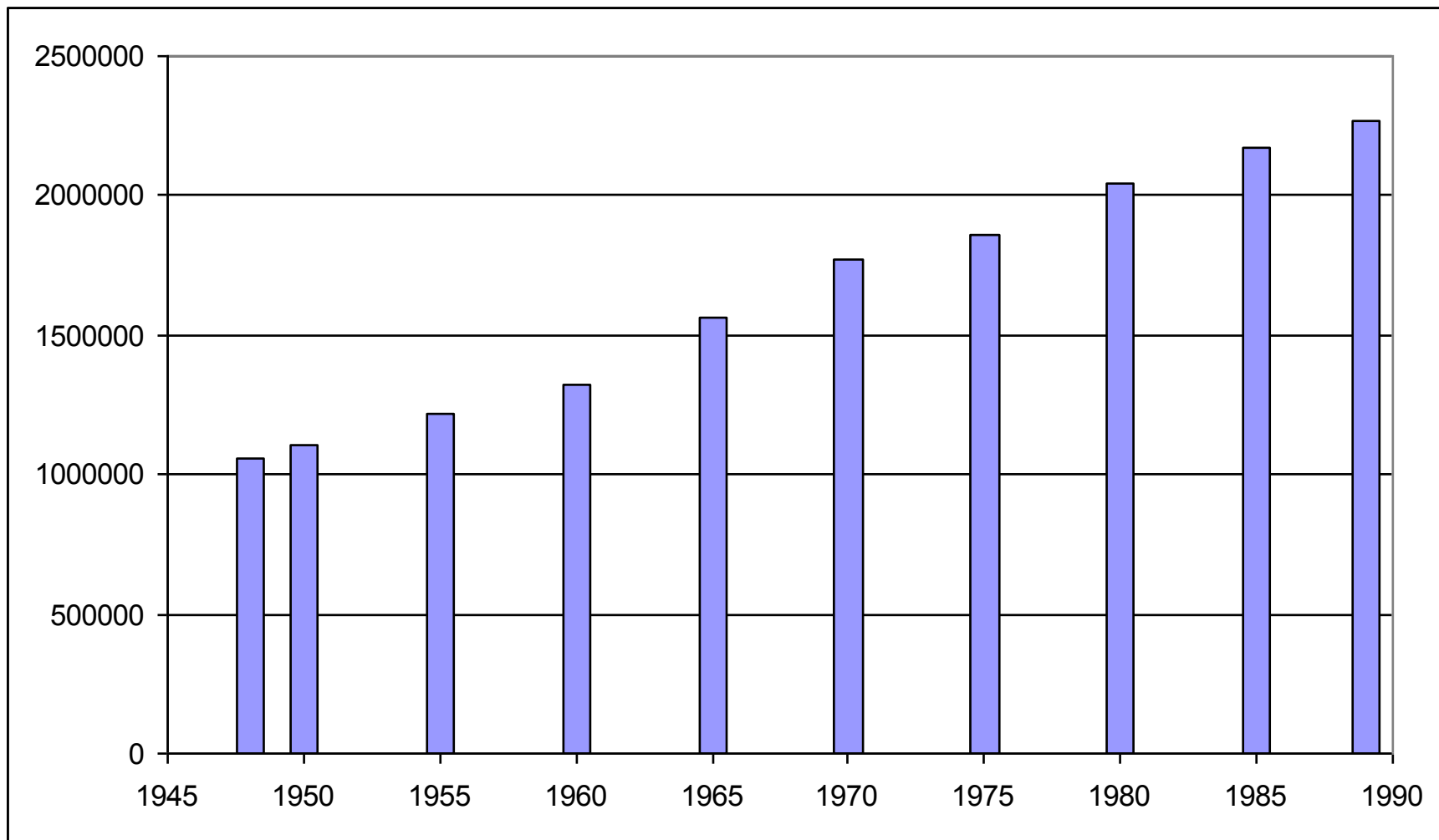
Jednalo se o:

- **Ozbrojené složky**
- **Zaměstnance aparátu a zařízení KSČ**
- **Pracovníky Československého uranového průmyslu (ČSUP)**

(mimo tyto skupiny pracovníků se těm, které statistika vykazovala, říkalo „**civilní sektor národního hospodářství**“)

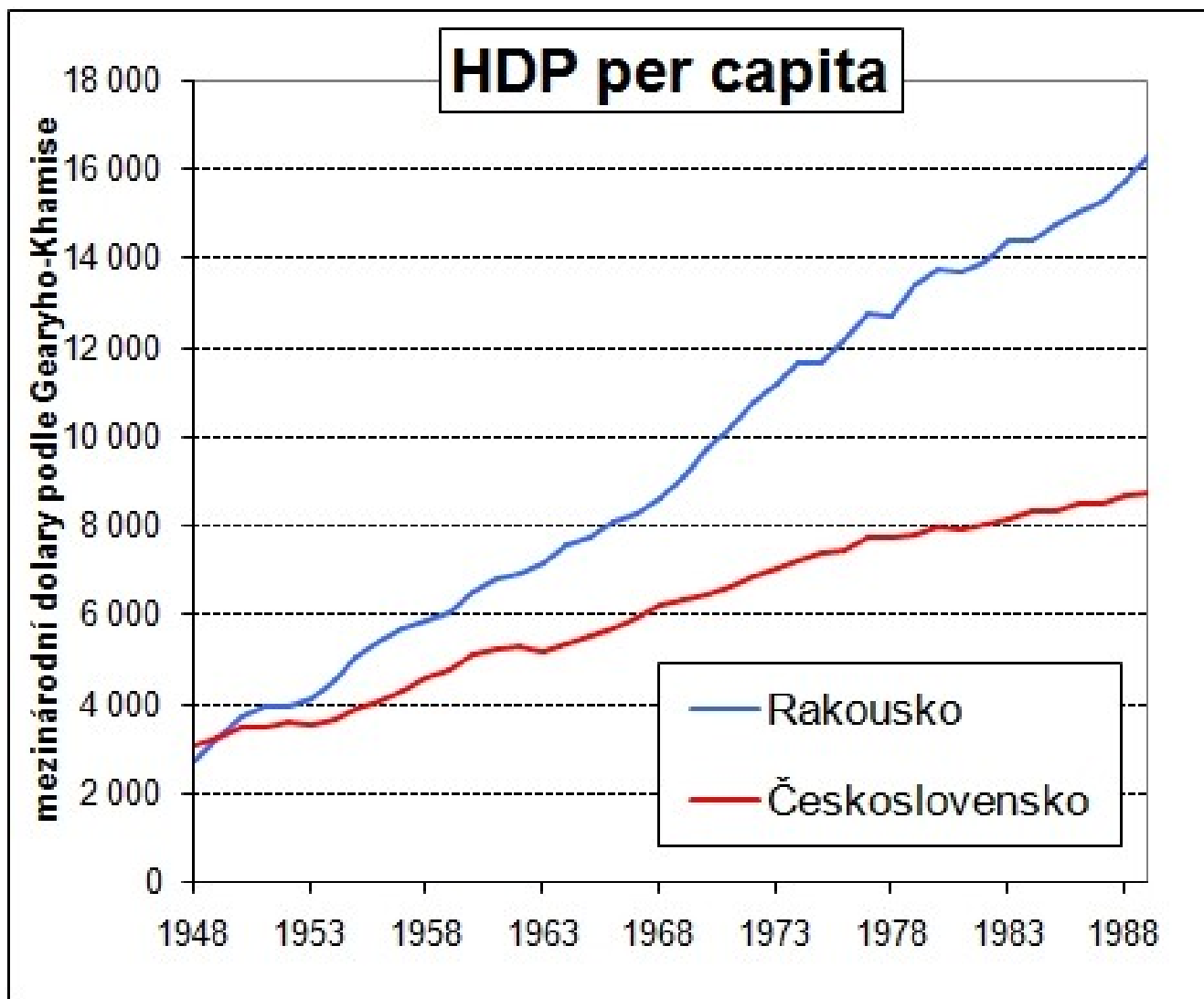
- Nástupcem ČSUP se stala společnost DIAMO Stráž pod Ralskem
- Podle jejich informací na konci roku 1989 pracovalo v našem **uranovém průmyslu 30,3 tis. osob**, z toho nejvíce v okresech **Příbram** (11,3 tis.osob), **Česká Lípa** (6,8 tis.), **Žďár nad Sázavou** (3,4 tis.) a **Tachov** (2,6 tis.)

Zaměstnaní v terciéru v ČR v letech 1948-1989

rok	I. sektor v %	II. sektor v %	z toho průmysl v %	III. sektor v %
1948	34,7	38,7	35,2	26,6
1950	32,3	40,1	35,1	27,6
1955	27,9	43,8	38,2	28,3
1960	21,1	49,4	42,3	29,5
1965	17,8	49,0	42,1	33,2
1970	15,8	48,5	41,1	35,7
1975	13,5	49,2	41,1	37,3
1980	12,3	48,0	40,1	39,7
1985	11,8	47,1	39,5	41,1
1989	11,6	46,7	38,9	41,7

Obrovský propad priméru, růst terciéru, ale výkyvy až stagnace u průmyslu,
Nárůst terciéru..

ZAMĚSTNANOST PO ROCE 1989

- Po roce 1989 došlo v naší ekonomice k závažným změnám – není třeba je detailněji rozebírat...
- Ve většině zemí s centrálně plánovanou ekonomikou nastal po zahájení reformy další a výraznější **pokles počtu pracovníků v I. a II. sektoru a nárůst v III. sektoru NH**
- Vytvořila se nová skupina osob, a to **nezaměstnaní**, a část osob začíná pracovat v tzv. **šedé a černé ekonomice**, kterou statistika nevykazovala a nevykazuje

- ČSÚ uváděný **téměř půlmilionový propad počtu pracujících v civilním sektoru národního hospodářství** v roce 1991 se však jeví jako **nereálný**

 počet nezaměstnaných během tohoto roku vzrostl pouze o zhruba 180 tis. a nelze předpokládat, že více než 300 tis. osob během roku 1991 odešlo do důchodu či začalo pracovat v nelegální ekonomice.

- Po ukončení **kupónové privatizace** v roce 1994 dosáhla ČR ve srovnání s ostatními postkomunistických zeměmi paradoxně **největšího podílu soukromého vlastnictví**
(Jak to bylo před rokem 1990?)

- Kupónová privatizace je **privatizační metoda**, při které občané státu dostanou **možnost levného nákupu**, případně obdrží **zdarma** tzv. **kupónové knížky** s určitým počtem tzv. kupónů (poukazů) za které mohou následně **získat vlastnický podíl v kterékoliv státem vlastněné společnosti**, která je státními orgány do kupónové privatizace uvolněna

- Kupónová privatizace proběhla neproběhla jen u nás **(kde ještě?)** , v ČSFR a ČR měla **dvě vlny (kdy?)**
- Jako metoda privatizace se však **příliš neosvědčila (proč zejména?)**

- Celkem byly do **obou vln** dány **podniky s celkovým jměním 367,5 mld. Kč/Kč**
- V **prvním kole** bylo privatizováno **1 491 podniků** s celkovou účetní hodnotou 277,7 miliardy Kčs, ve **druhé vlně 861 podniků** v celkové účetní hodnotě 149,3 miliard Kč
- **První vlny se zúčastnilo 77 %** (6,0 mil) a **druhé 74 %** (6,2 mil.) oprávněných občanů

(Jak to, že tolik? To je nesrovnatelně více než u různých voleb, referend..)

- První vlny se účastnilo **264 investičních fondů**, jimž občané svěřili **71,8 % z investovaných bodů**
- druhé vlny se zúčastnilo 353 investičních fondů a DIKové jim svěřili 64 % z investovaných bodů
- Kupónová privatizace byla de facto **součástí** tzv. **velké privatizace** (zejména střední a velké průmyslové podniky)

Harvardské Fondy

Harvard
Funds

- O „rychlé privatizaci“, která byla cílem, lze však hovořit pouze v tom smyslu, že **stát byl nahrazen v roli vlastníka novými, soukromými vlastníky** (milióny kupónových akcionářů) a investiční privatizační fondy
- Tito noví vlastníci (zejména fondy) však často **neměli ani ambice ani schopnosti podniky řídit a restrukturalizovat** – nikdo v ekonomice netlačil na faktickou restrukturalizaci podniků
- **Uvolňování přebytečných pracovníků** (velká přezaměstnanost) **bylo zastaveno** a míra nezaměstnanosti byla nízká

- Fondy se zaměřily na **finanční transakce** (někdy v neprospěch svých akcionářů), spokojily se s **uvolněnou podnikovou strategií**
- Velká skupina investičních fondů **akcie podniků** (hlavně průmyslových) **prodala** a často docházelo k **tunelování vlastněných podniků**
- Část **privatizačních fondů odešla z kapitálového trhu** a poškodila tak své akcionáře
- Lze konstatovat, že do **privatizace české ekonomiky nebyli** na počátku transformace **dostatečně zapojeni zahraniční strategičtí investoři** – obzvláště s přihlédnutím k výchozímu nulovému podílu soukromého sektoru na tvorbě HDP (na rozdíl od právě Maďarska a Polska)

Další dvě části privatizace:

- i) malá privatizace** (menší podniky ve službách)
- ii) restituce** (navrácení původním majitelům či dědicům)

Malá privatizace

- Pomohla znovu vystavět prakticky **chybějící živnostenský sektor**
- **Převod** jednotlivých provozoven maloobchodu a služeb z vlastnictví státu jiným, **nestátním vlastníkům**
- Nový majetek šlo získat výhradně za **peníze, licitací na veřejných aukcích**
- Probíhala 1991-1993, stát získal asi 32 mld.Kč

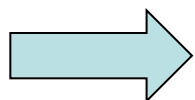
Z hlediska **vývoje hospodářství** lze po roce 1989 rozeznávat dnes již **5 etap**:

- **Transformační recese** (1990-1992)
- **Hospodářské oživení** (1993-1996)
- **Opětovná recese** (1997-1999)
- **Oživení výroby** (konec roku 1999-2008)
- **„Finanční a ekonomická krize“??** (konec roku 2008-..?)

- V prvním období (1990-92) docházelo k **výrazným mezisektorovým přesunům** (důvod: odlišnosti od ekonomicky vyspělých zemí zděděné z éry socialismu)
- Změny je možné shrnout třemi pojmy: **dezagrarizace, dezindustrializace, terciarizace**
- **Rozsah sektorových změn** je však nutné **interpretovat opatrně**, u řady činností došlo pouze k **úpravě klasifikace jejich sektorové příslušnosti** po rozdělení velkých podniků
(Dovedete to vysvětlit?)

- v první etapě transformace naší ekonomiky **probíhalo uvolňování pracovníků** z priméru a sekundéru **velmi dynamicky** –strukturální změny takovéto intenzity **nemají v historii ČR obdoby!**
- Během dvou let se snížil počet pracovníků v priméru o více než 205 tis. a v sekundéru o 221 tis. (v průmyslu dokonce o 227 tis.)
- **Počet pracovníků v terciéru však vzrostl minimálně**, ale vzhledem k odchodu části pracovní síly do důchodu (i předčasného) a do evidencí ÚP (tedy celkové snížení zaměstnanosti) se zvýšil podíl pracovníků v terciéru na 46,6 % a stal se tak v **roce 1992 (až!!!) největším základním ekonomickým sektorem** z hlediska zaměstnanosti

- Během **druhé a třetí etapy transformace** (1993-1999) již **nebyl proces uvolňování pracovníků ve výrobě tak intenzivní**

během sedmi let uvolnil primární sektor dalších 190 tis. a sekundér 270 tis. osob

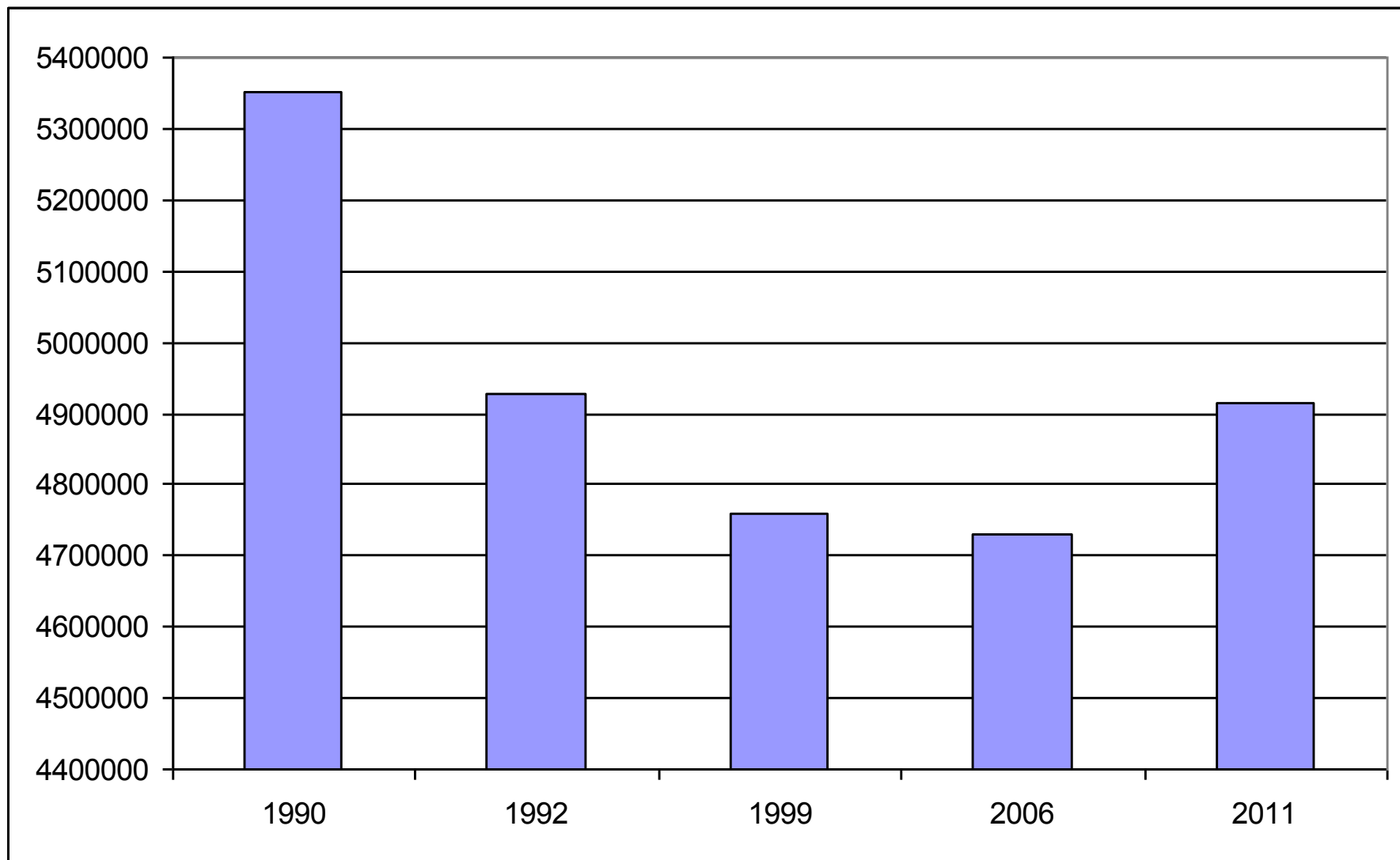
- **Terciér** se v tomto období prezentoval **výrazným nárůstem počtu pracovníků** (téměř 300 tis.), na konci roku 1999 pracovalo ve službách a obchodu již **54,4 %** ze všech zaměstnaných

- **Konec devadesátých let znamenal vrchol strukturálních změn v české ekonomice!**
- Během **čtvrtého období** (1999-2008) již tedy **nedochází k velkým strukturálním změnám na úrovni sektorů** (něco jiného jsou ovšem regionální rozdíly..)

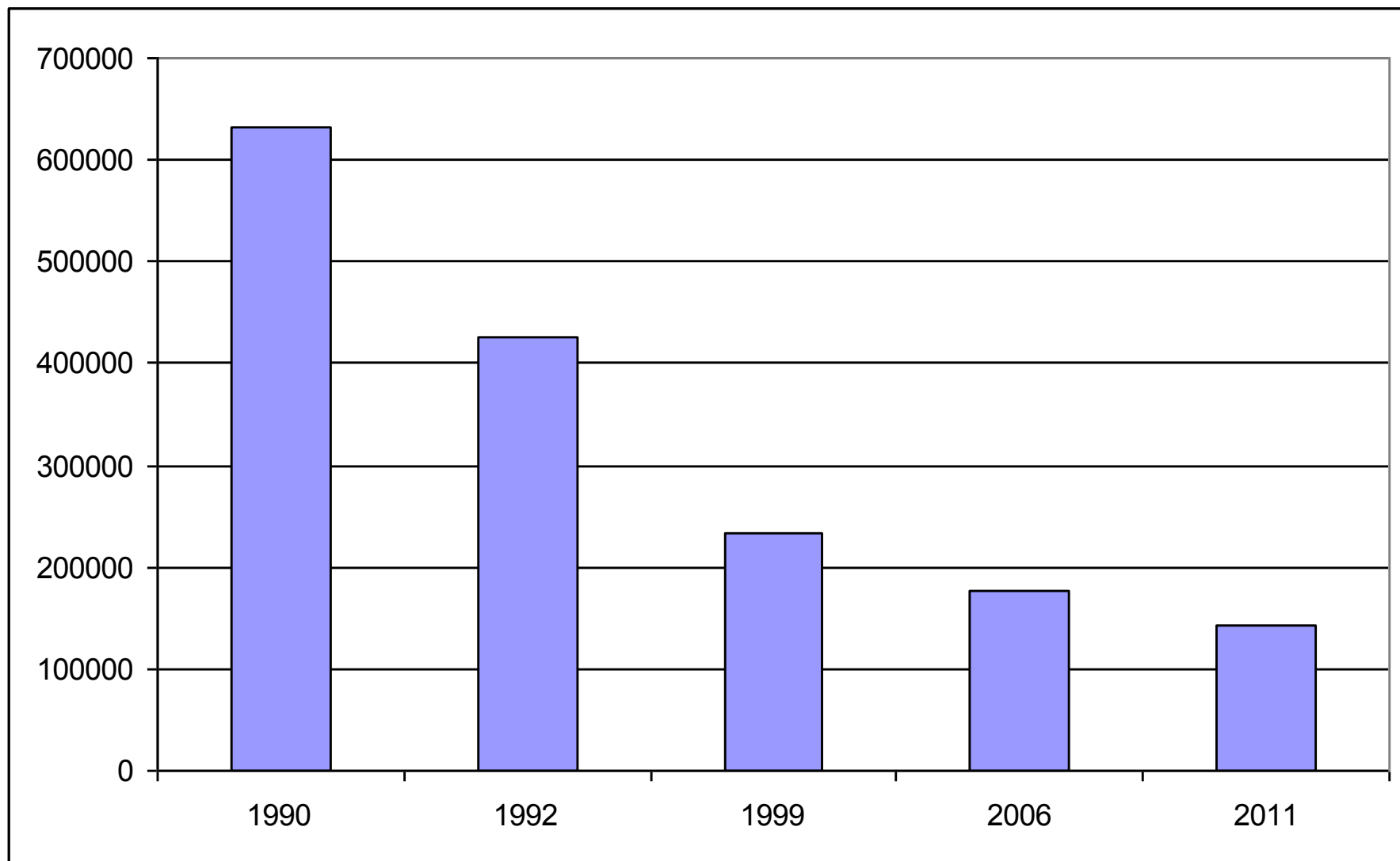
- **Během let 1999-2011 klesl počet zaměstnaných:**
 - v priméru o dalších téměř 90 tis.
 - v sekundéru o 45 tis. osob (z toho v průmyslu o 136 tis!! – *co to znamená?*)
 - to se promítlo do **nárůstu III. sektoru** (o 290 tis.), což bylo méně než v letech 1992-1999

- **Poslední období**, které začalo na konci roku 2008 a zatím se jeví **hluboce recesním** je s velkou pravděpodobností ještě **z větší části před námi** a lze se pouze domnívat, jak se bude projevovat ve strukturálních změnách v zaměstnanosti
- .. a kdy skončí...rozhodně bude mít (už má) **velmi negativní dopad na trh práce** (nezaměstnanost, volná místa...)

Zaměstnaní celkem v ČR v letech 1990-2011

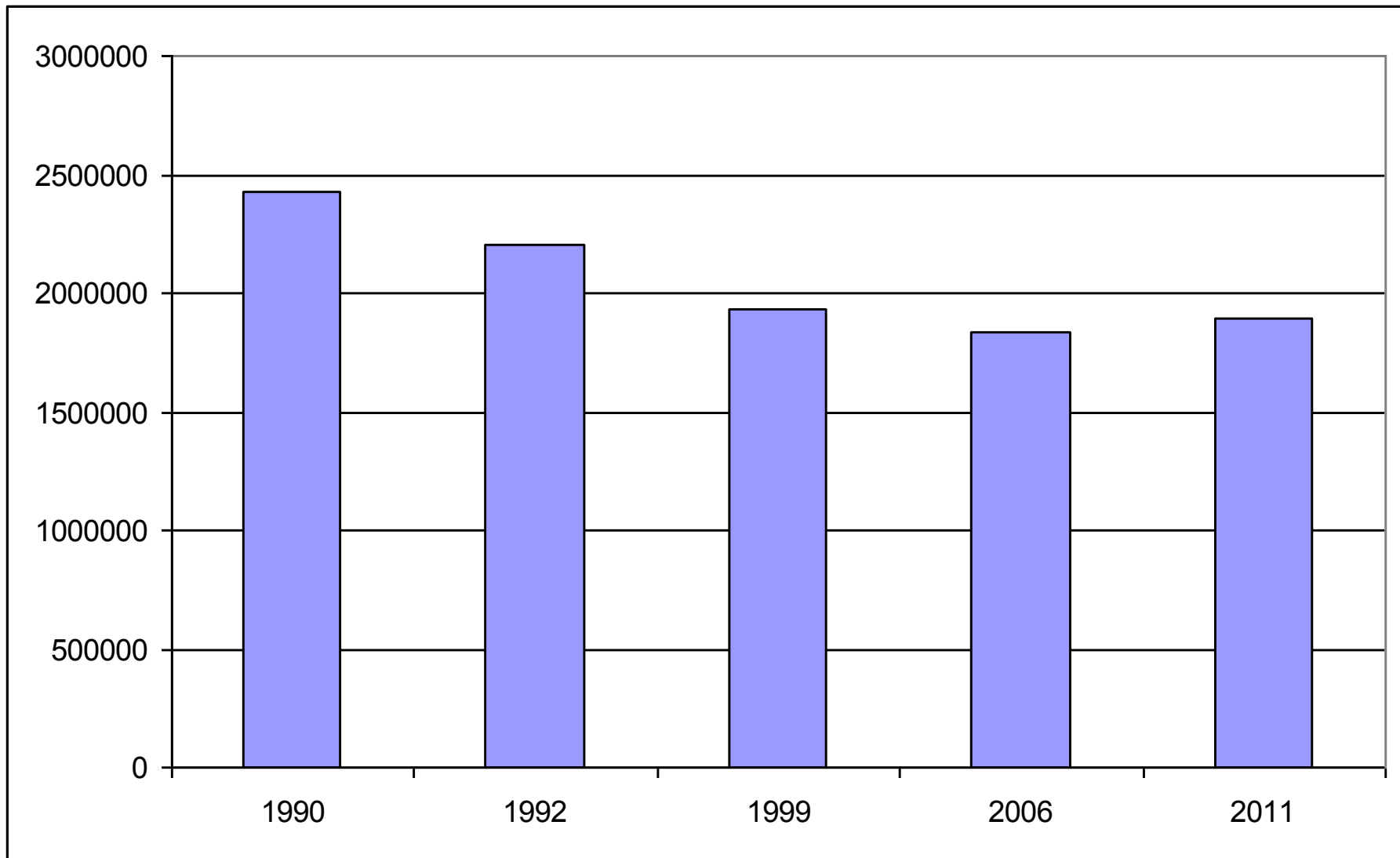

Zaměstnaní v priméru v ČR v letech 1990-2011

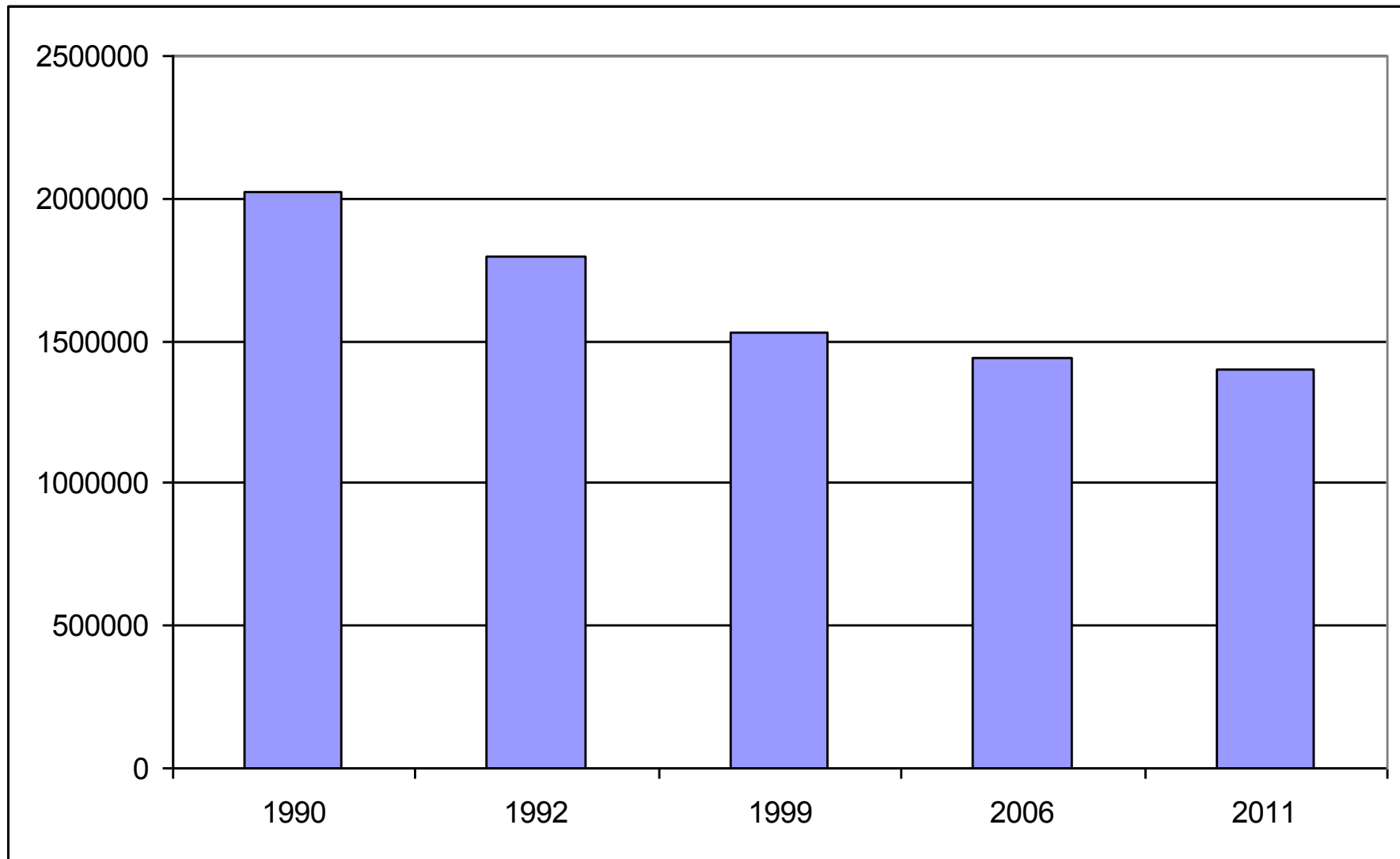
Rok 2011: 2,9 % celkové zaměstnanosti

Zaměstnaní v sekundéru v ČR v letech 1990-2011

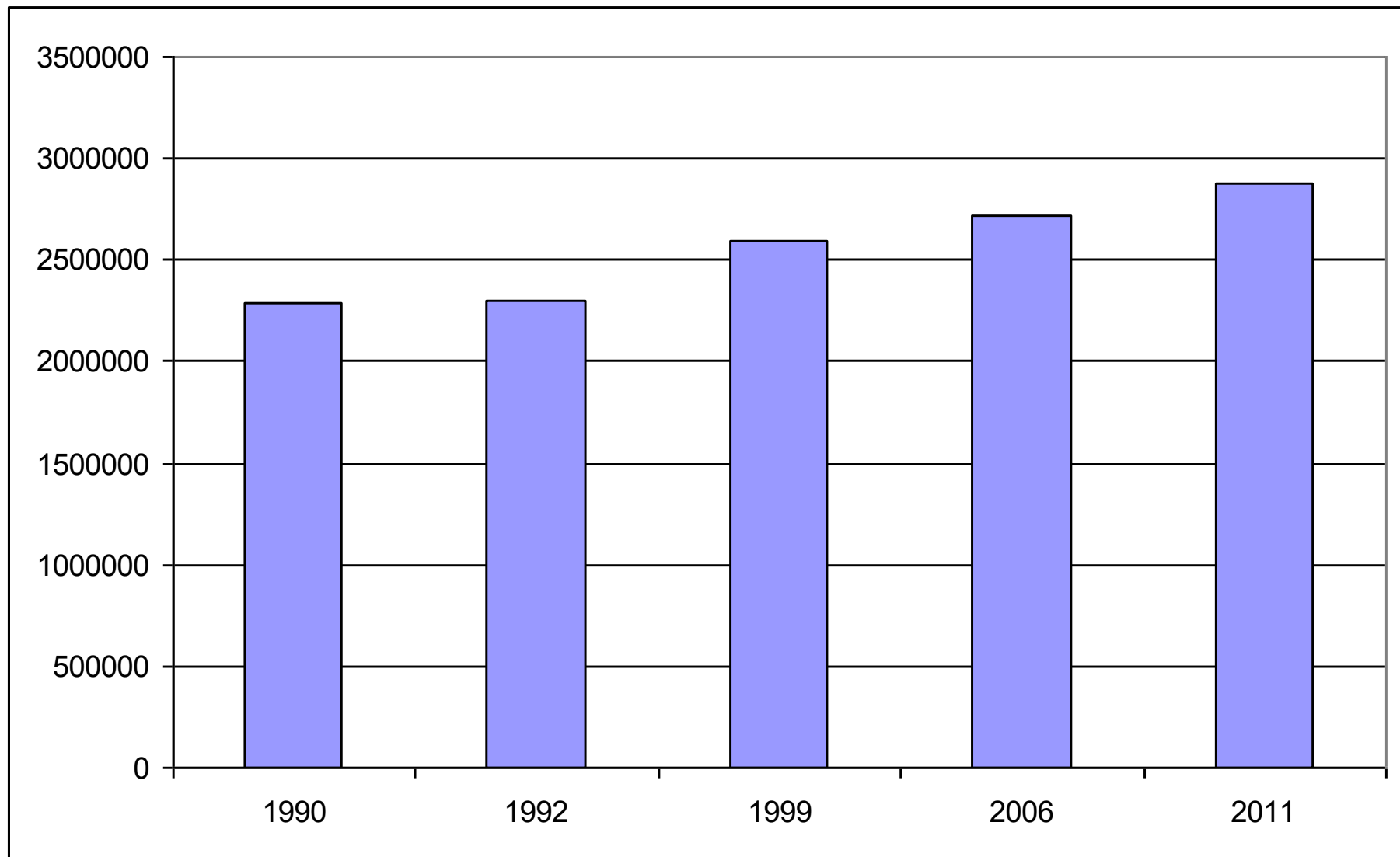
Rok 2011: 38,4 % celkové zaměstnanosti

Zaměstnaní v průmyslu v ČR v letech 1990-2011

Rok 2011: 28,4 % celkové zaměstnanosti

Zaměstnaní v terciéru v ČR v letech 1990-2011

Rok 2011: 58,6 % celkové zaměstnanosti

rok	I. sektor v %	II. sektor v %	z toho průmysl v %	III. sektor v %
1990	11,8	45,4	37,9	42,8
1992	8,6	44,8	36,5	46,6
1999	4,9	40,7	32,2	54,4
2006	3,7	38,8	30,5	57,5
2011	2,9	38,4	28,4	58,6

Trh práce, nezaměstnanost

TRH PRÁCE V ČR –metodika, definice

- **Nezaměstnanost a vznik trhu práce** v České republice byly od počátku 90. let **průvodním jevem rozvíjejícího se tržního hospodářství**
- Vyváženost vztahu mezi **nabídkou a poptávkou po volné pracovní síle** byla přitom závislá na mnoha okolnostech

- V počátečním období se jednalo hlavně o **přechod od státního k soukromému vlastnictví** a změny v **sektorové struktuře ekonomiky** spolu s **územním hlediskem a demografickým vývojem**
- Počínaje rokem 1990 začaly být v **pravidelné měsíční periodicitě Ministerstvem práce a sociálních věcí ČR** zveřejňovány **základní údaje o počtu a struktuře uchazečů o zaměstnání**, vedených v evidenci úřadů práce

- **Rozsah těchto údajů byl v následujících letech postupně rozšiřován** o další, podrobnější údaje, týkající se nabídky volných pracovních míst, výše a struktury příspěvků před nástupem do zaměstnání, délce nezaměstnanosti, apod.
- **Podrobněji lze tedy sledovat vývoj nezaměstnanosti většinou až od roku 1991**
- V souvislosti se vznikem nezaměstnanosti vznikly také první **úřady práce**, které se etablovaly jako „okresní“ ve všech **okresních městech**
(Tipněte si, kde vznikl první úřad práce?)
- Později vznikly v dalších větších městech **pobočky**, resp. dislokovaná pracoviště spadající pod příslušný okresní úřad, a také se postupně ustavily tzv. **krajské úřady práce** (ne vždy byly založeny v krajském městě)

Definice

Česká statistika definuje v současnosti nezaměstnaného dvojím způsobem:

- 1) První definice, vycházející z **evidence uchazečů o zaměstnání úřadů práce**, vymezuje tzv. **„registrovanou nezaměstnanost“** („*míra registrované nezaměstnanosti*“)
- 2) Druhé pojetí nezaměstnanosti, používané ve **VSPS**, je založeno na **mezinárodní definici ILO** (Mezinárodní organizace práce) a vymezuje tzv. **„obecnou míru nezaměstnanosti“**

Podle ILO jsou za **nezaměstnané považovány všechny osoby** 15leté a starší, které ve sledovaném období souběžně splňovaly tři podmínky:

- 1) Nebyly zaměstnané**
- 2) Aktivně hledaly práci** – formou aktivního hledání práce se rozumí hledání prostřednictvím úřadu práce (soukromé zprostředkovatelny), přímo v podnicích využíváním inzerce, podnikáním kroků k založení vlastní firmy, podáním žádosti o pracovní povolení a licence...
- 3) Byly připraveny k nástupu do práce (dosažitelní uchazeči)** - během referenčního týdne byly k dispozici okamžitě nebo nejpozději do 14 dnů pro výkon placeného zaměstnání nebo zaměstnání ve vlastním podniku

- Pokud osoby nesplňují alespoň jednu ze tří uvedených podmínek, jsou klasifikovány jako **zaměstnané nebo ekonomicky neaktivní** (výjimkou je skupina osob, které práci nehledají, neboť ji už našly, ale nástup je stanoven nejpozději do 14 dnů – jsou pak zařazeny také mezi nezaměstnané)

Další definice

Míra nezaměstnanosti vyjadřuje podíl nezaměstnaných na celkové pracovní síle

R – míra nezaměstnanosti

U – počet nezaměstnaných

L – pracovní síla

$$R = \frac{U}{L} * 100$$

Pracovní sílu získáme jako **součet zaměstnaných a nezaměstnaných osob**, resp. osob starších 15 let, které splňují požadavky na zařazení mezi zaměstnané a nezaměstnané

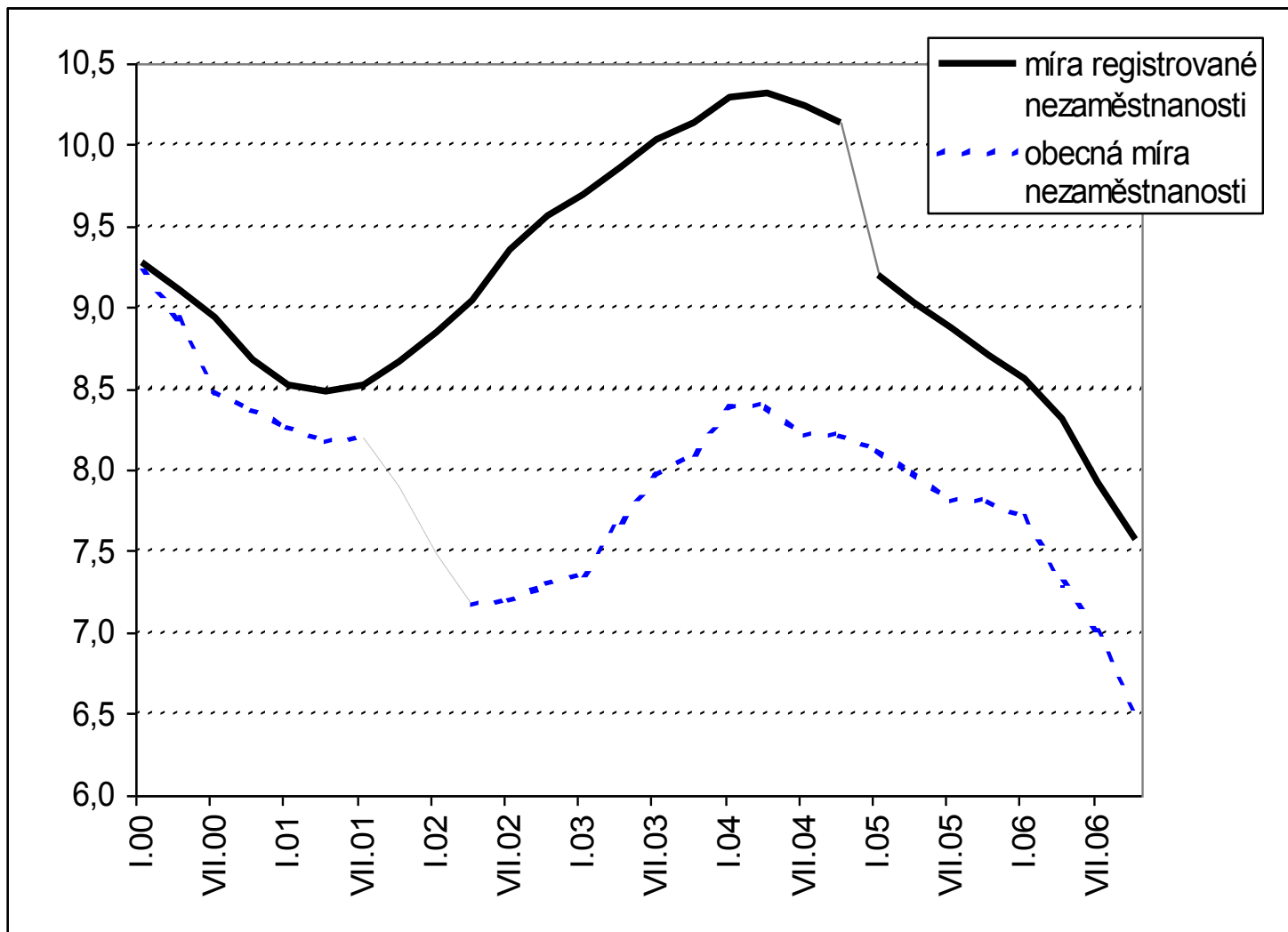
- Na základě rozdílných zdrojů dat (MPSV ČR a VŠPS), a tedy rozdílných ukazatelů, se v ČR užívají dva způsoby měření nezaměstnanosti (viz již výše):

1) míra registrované nezaměstnanosti (vychází z definice MPSV ČR založené na evidenci registrovaných/dosažitelných neumístěných uchazečů o zaměstnání)

2) obecná míra nezaměstnanosti (ukazatel získaný z výsledků VŠPS podle mezinárodních standardů a doporučení; metodika ILO)

- **Rozdíl mezi oběma mírami nezaměstnanosti** spočívá především v **použité metodice** stanovení čitatele a jmenovatele, ale i v **přesnosti** zdrojů dat a časové srovnatelnosti obou údajů

Graf 3.1 Vývoj sezónně očištěné registrované a obecné míry nezaměstnanosti (v%)

Zdroj: MPSV a ČSÚ

Jak bylo vidět z obrázku, **nebyl vývoj obou měr** nezaměstnanosti v první polovině tohoto desetiletí **stejný**..

- V roce 2000 dosahovaly jak **registrovaná**, tak **obecná míra** podobné hodnoty kolem **9 %** (po očištění od vlivu roční sezónnosti)
- Poté **obě míry klesaly**, výrazněji obecná míra nezaměstnanosti; od poloviny roku 2001 začala míra registrované nezaměstnanosti růst, obecná míra klesala až do poloviny roku 2002, kdy se projevil **vliv metodické změny šetření** (změna dotazníků ve VŠPS a nárůst „non-response“ po SLDB 2001)
- **1. čtvrtletí 2004: maximum míry registrované nezaměstnanosti** (10,7 %, resp. **10,3 %** po sezónním očištění; 2. vrchol obecné míry nezaměstnanosti (8,5 %)

Další **metodická změna** nastala u **míry registrované nezaměstnanosti** – od roku 2004 přistoupilo MPSV ČR ke **změně definice nezaměstnaného**, založené na pojmu tzv. **„dosažitelného neumístěného uchazeče o zaměstnání“**

Mezi **nedosažitelné uchazeče** patří ti, kteří jsou:

- ve vazbě či ve výkonu trestu,
- v pracovní neschopnosti,
- na rekvalifikačních kurzech,
- vykonávají krátkodobé zaměstnání,
- pobírají peněžitou pomoc v mateřství nebo hmotné zabezpečení po dobu mateřské dovolené.

Tito uchazeči si podle metodiky ILO nemohou aktivně hledat práci a **nejsou považováni za nezaměstnané**

→ **metodika výpočtu obou měr se tak více sblížila** a po vyloučení vlivu těchto změn se ukazuje, že obě míry již vykazují v čase **shodné trendy**

Rozdíly:

- 1) Míra registrované nezaměstnanosti:**
nezaměstnaní = registrovaní uchazeči na ÚP (MPSV ČR); pracovní síla = zaměstnaní z VŠPS + zaměstnaní cizinci (MPSV ČR) + dosažitelní uchazeči - klouzavé průměry za posledních 12 měsíců
- 2) Obecná míra nezaměstnanosti:** ukazatele jsou konstruované dle metodiky Eurostatu a ILO aplikované ve VŠPS (ze skupiny 15-64letých)

- Míra registrované nezaměstnanosti pracující s **dosažitelnými uchazeči** vykazuje **nižší hodnoty** než míra nezaměstnanosti dle staré metodiky zahrnující všechny uchazeče o zaměstnání, tedy metodiky před rokem 2004

Shrnutí: Vzorec pro výpočet **míry nezaměstnanosti dle staré metodiky:**

$$MN = \frac{\text{celkový počet uchazečů o zaměstnání evidovaní na ÚP}}{\text{pracovní síla}} * 100$$

Vzorec pro výpočet **míry nezaměstnanosti dle „nové“ metodiky:**

$$MN = \frac{\text{dosažitelní uchazeči o zaměstnání evidovaní na ÚP}}{\text{pracovní síla}} * 100$$

- Dalším důležitým a využívaným ukazatelem z řad měr nezaměstnanosti je ***míra dlouhodobé nezaměstnanosti*** (MDN), která je počítána z **počtu uchazečů o zaměstnání, kteří jsou v evidenci úřadu práce déle než 12 měsíců.**

Vzorec pro výpočet **míry dlouhodobé nezaměstnanosti**:

**uchazeči o zaměstnání evidovaní na ÚP
déle než 12 měsíců**

$$\text{MDN} = \frac{\text{-----}}{\text{pracovní síla}} * 100$$

Aktuální výpočet (od ledna 2013):

- **podíl nezaměstnaných osob vůči obyvatelstvu ve věku 15 – 64 let**
- Nový ukazatel bude vyjadřovat **podíl nezaměstnaných ze všech obyvatel** v daném věku, zatímco míra nezaměstnanosti poměřuje uchazeče o zaměstnání **pouze k ekonomicky aktivním osobám**, což je obtížněji interpretovatelné
- Pro sledování vývoje nového ukazatele bude zpětně **dopočtena časová řada od roku 2005** do úrovně okresů

- Míra nezaměstnanosti různých skupin obyvatelstva se označuje jako **specifická míra nezaměstnanosti**
- Vypočítá se **podílem počtu uchazečů z určité skupiny obyvatelstva a pracovní síly téže skupiny obyvatelstva (důležité!)**
- Získat **údaje za pracovní sílu** určité skupiny obyvatel je ovšem **velmi složité**, publikují se pouze údaje za celou ČR, příp. odhady do krajů (dle VŠPS)

Nejčastější specifické míry nezaměstnanosti:

- míra nezaměstnanosti žen
 - podle věku (věkových skupin)
 - podle vzdělání
 - příp. také za absolventy a mladistvé a osoby se ZPS (ZP)
-
- **Specifické míry nezaměstnanosti mají velmi dobrou vypovídací schopnost**, ale často s nimi nelze pracovat do nižších prostorových jednotek – chybí údaje do jmenovatele (pracovní síla za jednotlivé skupiny)
 - Nahrazují se tedy alespoň **podíly nezaměstnaných ve specifických skupinách z celkovém počtu nezaměstnaných** (může se někdy jednat o zavádějící údaje..)
- (Věděli byste proč zavádějící?)***

- Od specifických skupin osob na trhu práce se odvíjí také tzv. **rizikové skupiny** na trhu práce

Patří mezi ně především:

- ženy (obecně)
- rodiče po mateřské a rodičovské dovolené
- lidé s nedokončeným vzděláním
- lidé nad 50 let
- osoby se zdravotním postižením
- příslušníci národnostních menšin
- absolventi a mladiství

K dalším **zásadním ukazatelům** trhu práce patří:

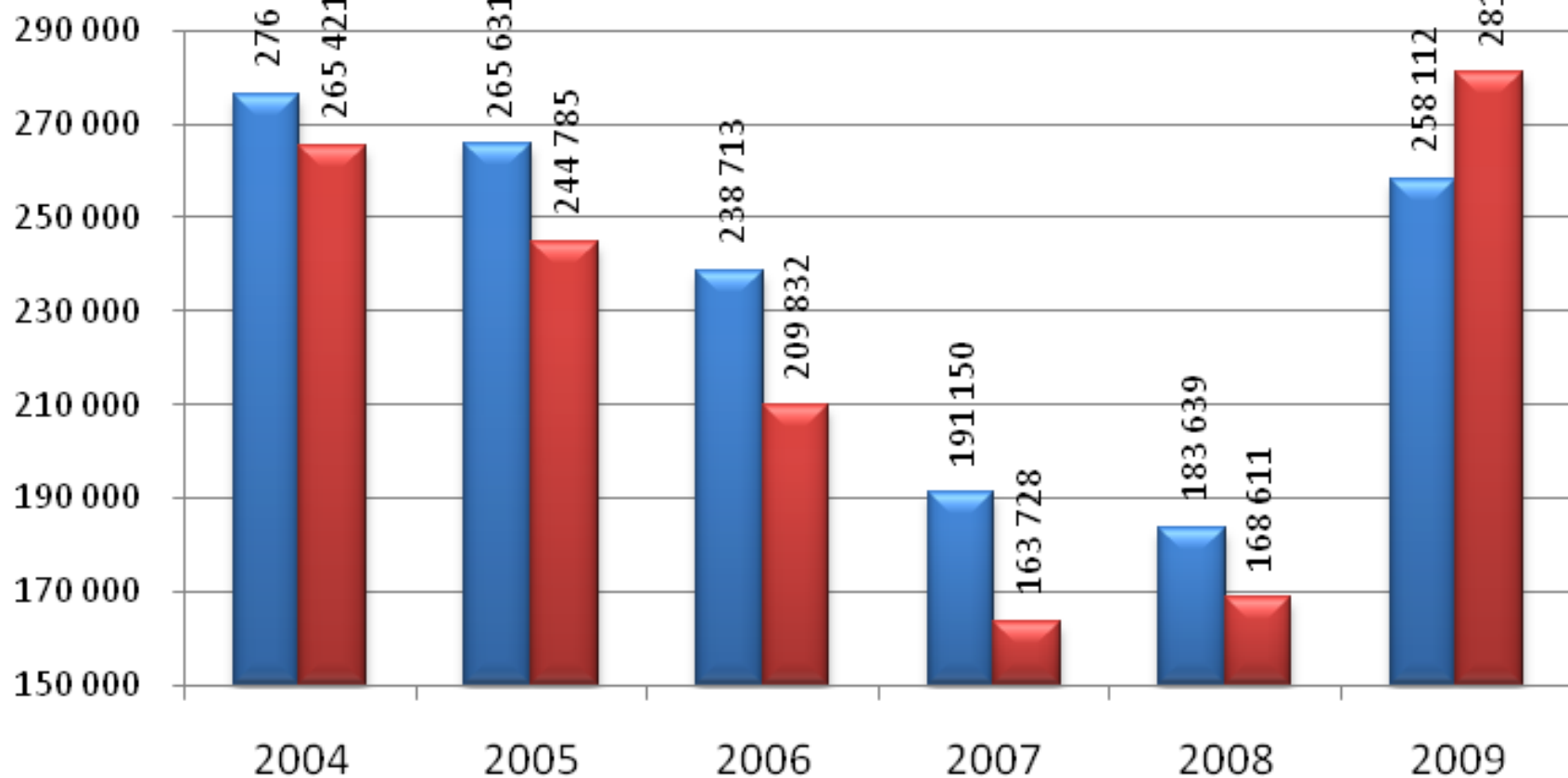
- samotný **počet nezaměstnaných** jako celku či jednotlivých skupin
- **počet volných pracovních míst**
- Ukazatelem, který při hodnocení trhu práce zohledňuje aktuální nabídku volných pracovních míst, je tzv. „**počet uchazečů o zaměstnání připadající na jedno volné pracovní místo**“
- Jak je zřejmé z názvu, ukazatel se vypočítá jako **poměr počtu uchazečů o zaměstnání a počtu volných pracovních míst v daném území** ke konci sledovaného období
- Čím **vyšší je hodnota ukazatele**, tím je situace na trhu práce **méně příznivá**

SPECIFICKÉ MÍRY NEZAMĚSTNANOSTI V ČR – stručná charakteristika a srovnání (dle VŠPS, resp. ILO)

- Z hlediska pohlaví dosahují **dlouhodobě ženy vyšší počty nezaměstnaných** (výjimka rok 2009 a dále)
- Dlouhodobě mají **nižší míru nezaměstnanosti muži** (tento poměr se však v posledních letech vyrovnává)
- **Muži mají daleko větší dynamiku změn**: při klesající nezaměstnanosti klesají jejich počty rychleji, při rostoucí také rychleji rostou..

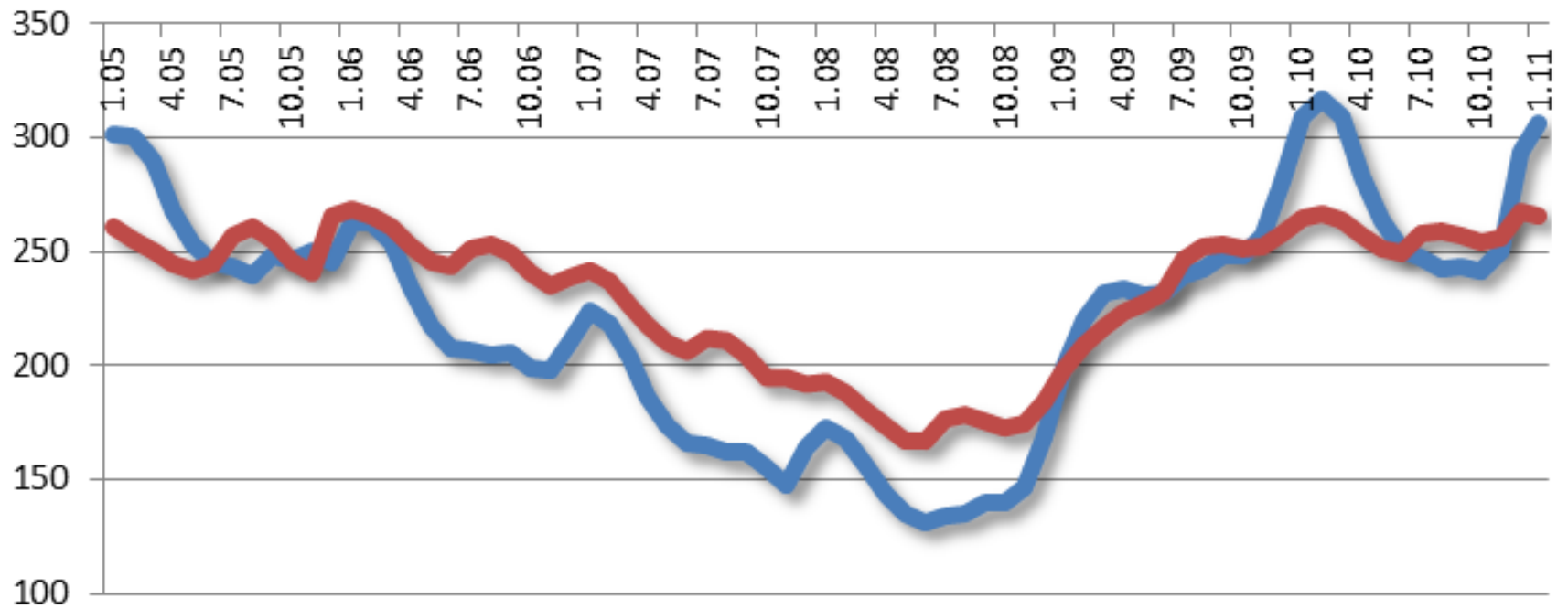
Počet nezaměstnaných na konci období

Ženy Muži

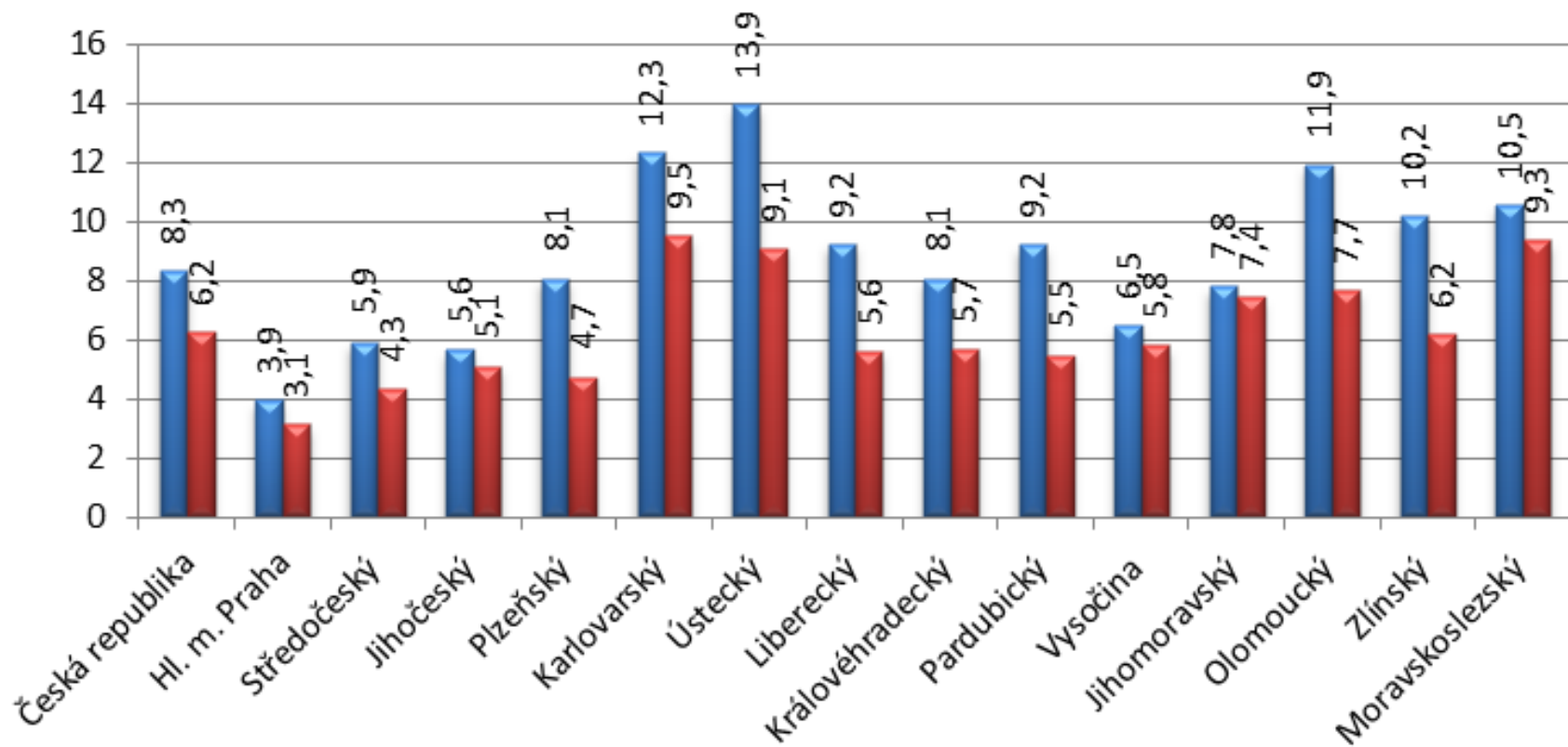
Počty nezaměstnaných v tis. osob

— muži — ženy

Míra nezaměstnanosti ve 2. q. 2010 v % podle pohlaví a krajů

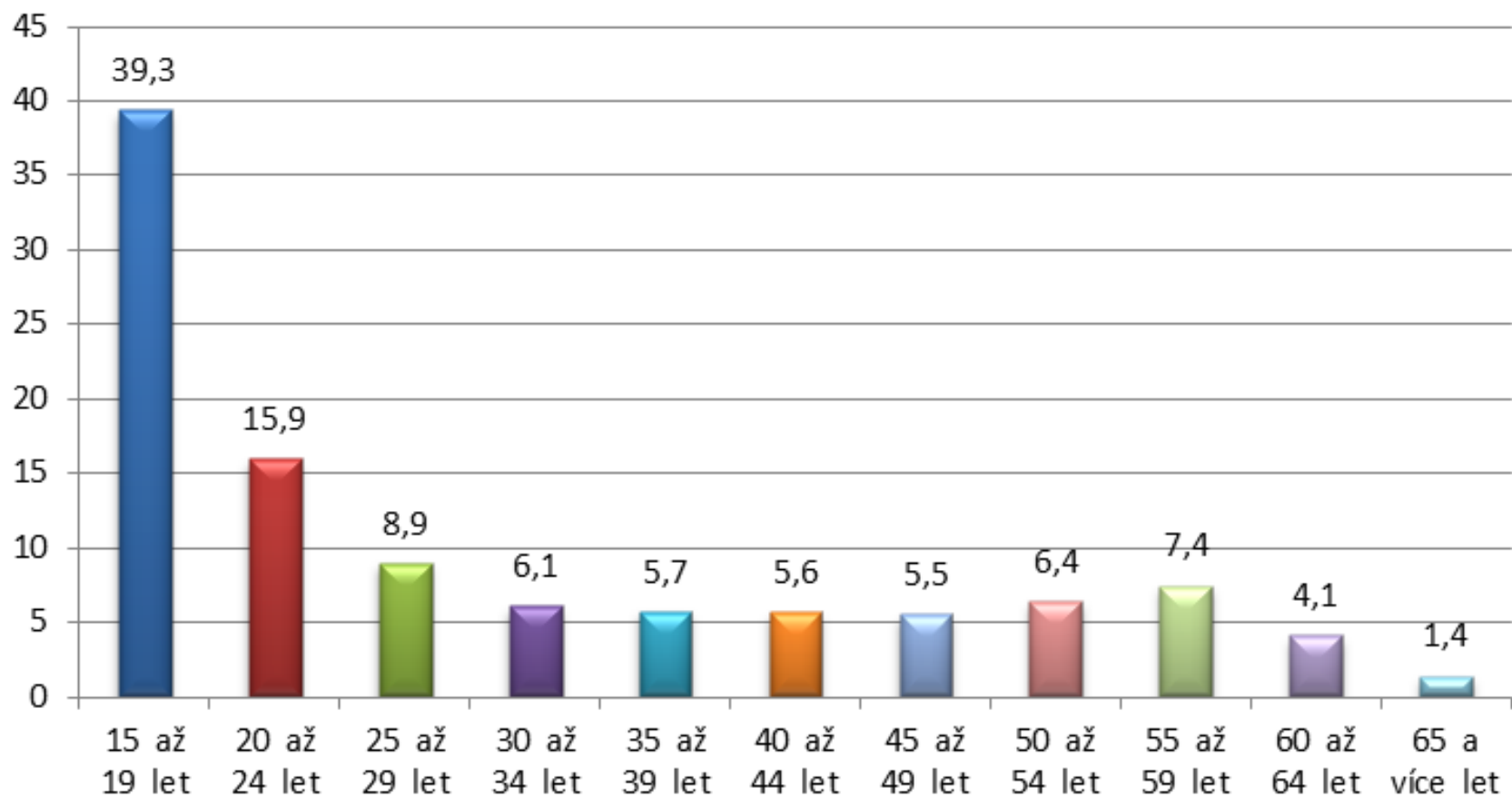
■ ŽENY ■ MUŽI

- Z hlediska **věku** vykazují **nejvyšší míru nezaměstnanosti nejmladší věkové skupiny obyvatelstva**
- MN pro věkové skupiny **15-24 let** (resp. 29 let) je v posledních letech ve srovnání s celostátním průměrem **2-3násobná**
- **Nejvíce nezaměstnaných (i dlouhodobě)** od roku 2009 je ve věkové skupině **20-29 let**
(jak to?)

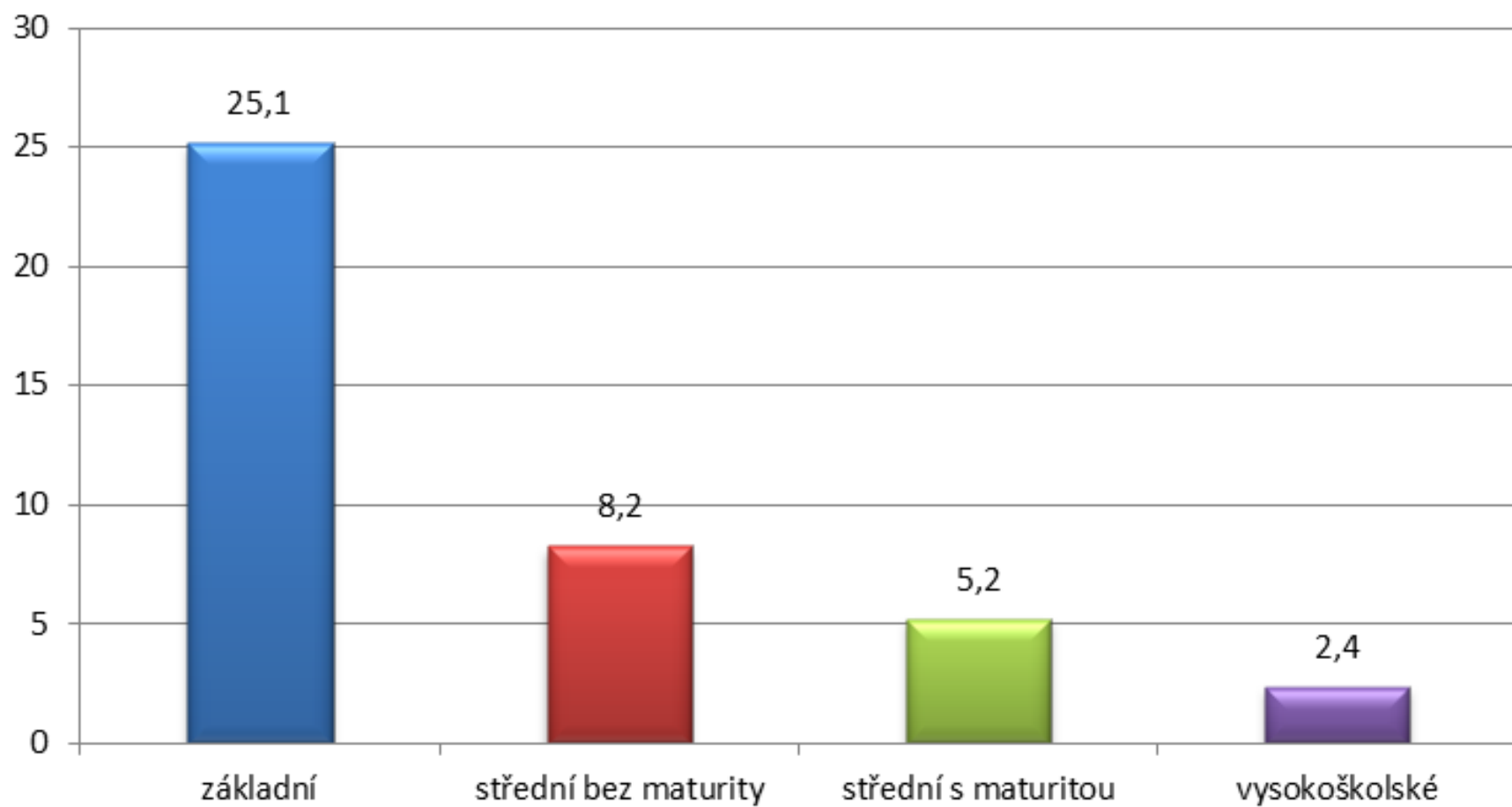
- Je třeba si však uvědomit, že v této kategorii je na trhu práce **aktivně zapojeno jen málo osob** (studium, zahraničí, sezónní práce..), což výrazně ovlivňuje hodnotu jmenovatele
- MN osob ve věku 55-64 let je pod úrovní celkové míry nezaměstnanosti, v posledním období se pohybuje mezi 5-6 %
- **...vyšší věkové skupiny vykazují obecně nejnižší míru nezaměstnanosti** – mohou volit odchod do předčasného či řádného důchodu, pokud se jim nedaří sehnat práci

Míra nezaměstnanosti ve 2. q. 2010 v % podle věku

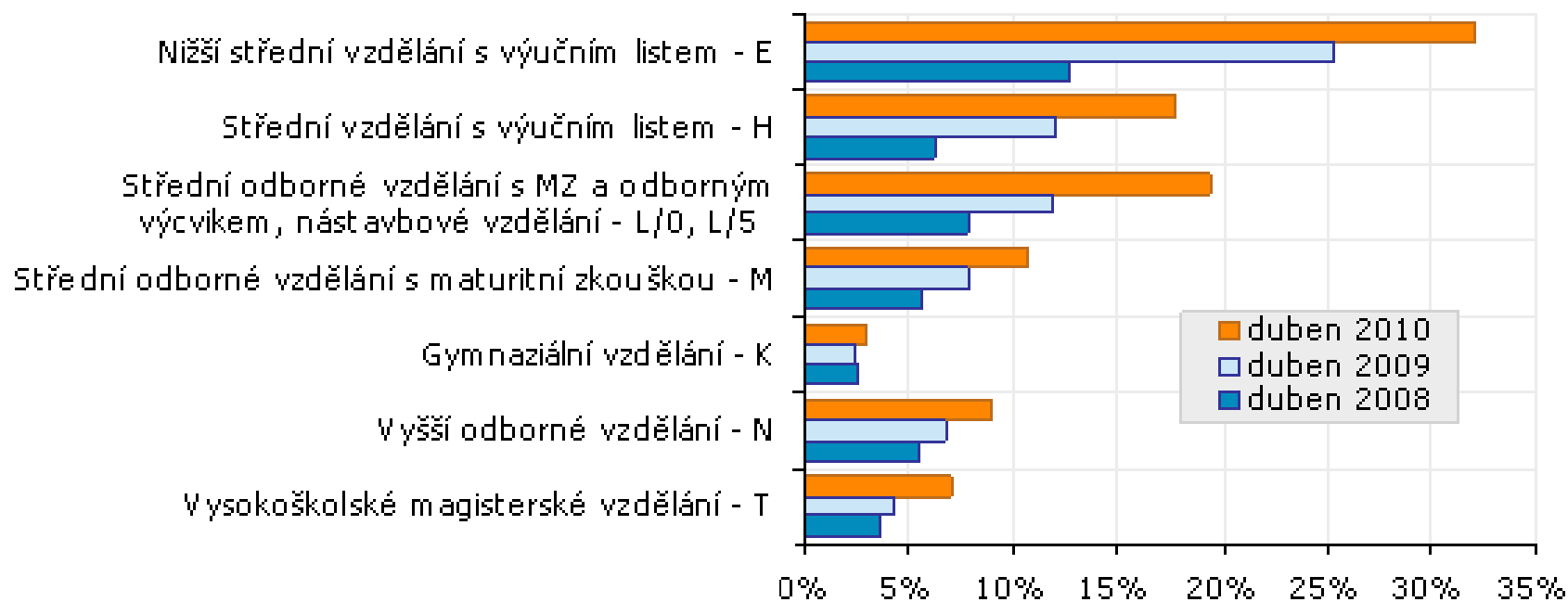

- Podle **vzdělání** mají **nejvyšší míru nezaměstnanosti lidé se základním vzděláním** (až trojnásobek vůči průměru ČR) a **vyučení bez M**
- S rostoucí úrovní dokončovaného vzdělání MN klesá, **nejnižší je u vysokoškoláků** (2-3 %)
- U základního vzdělání převažuje míra nezaměstnanosti mužů, u středního vzdělání žen, u VŠ se to srovnává

Míra nezaměstnanosti ve 2. q. 2010 v % podle vzdělání

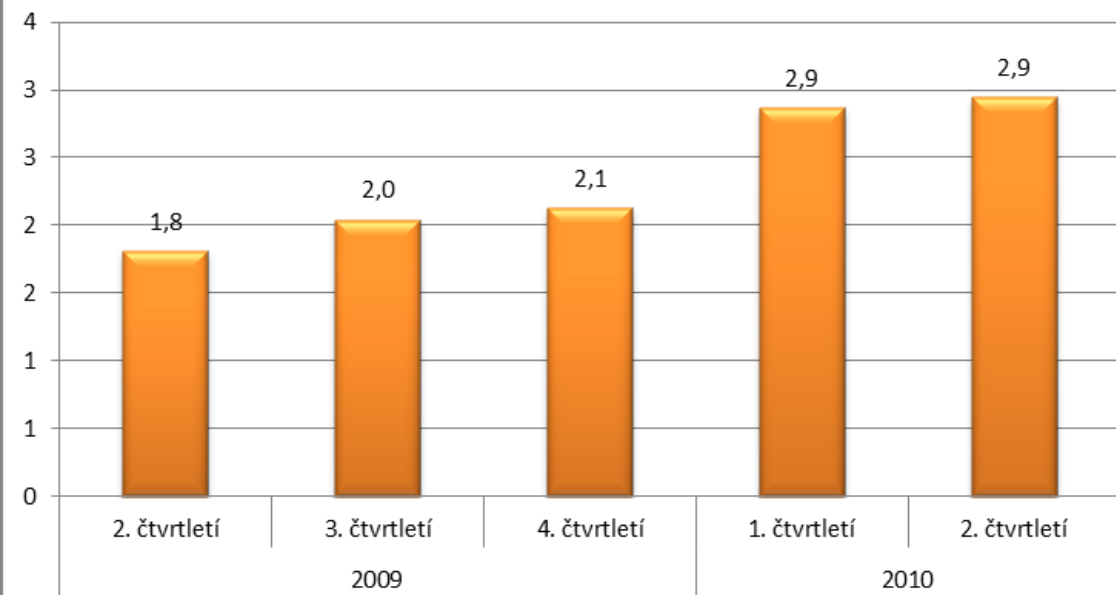

Míra nezaměstnanosti absolventů podle kategorií vzdělání

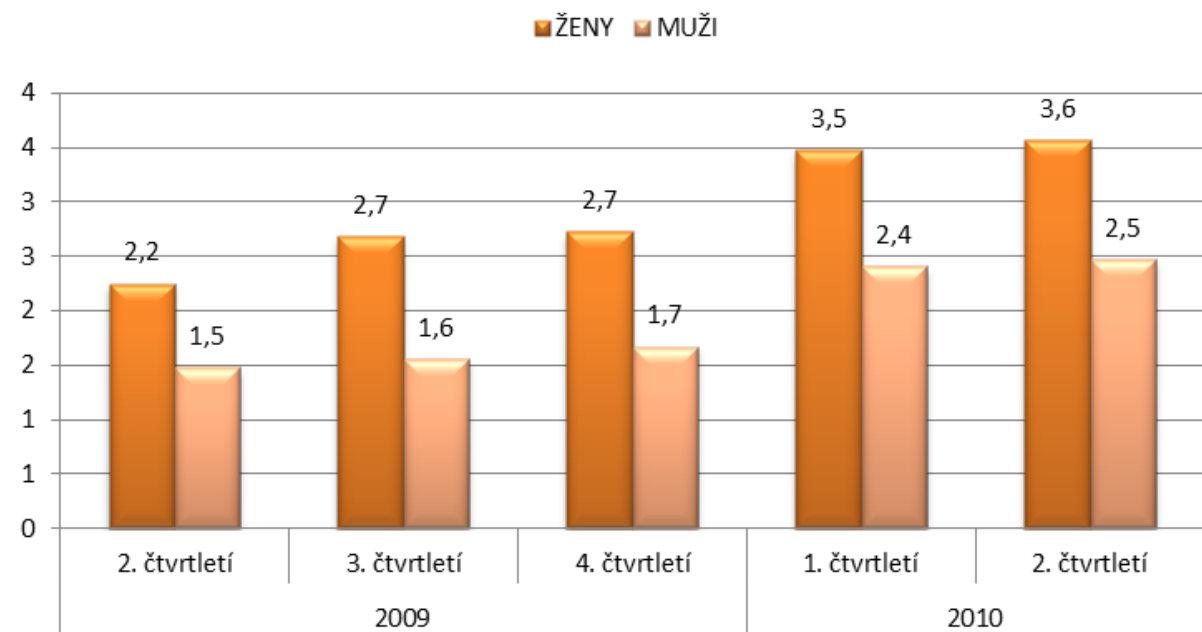

- Velkým problémem české ekonomiky je **dlouhodobá nezaměstnanost**
- **Podíl osob nezaměstnaných déle než 1 rok** v posledních letech **narůstá**, z celkového počtu nezaměstnaných dosahuje **více než polovinu**
- **Míra dlouhodobé nezaměstnanosti se v ČR** pohybovala od roku 2000 kolem **4 %**, od roku 2007 s klesajícím trendem obecné míry klesla pod 2 %, od 2009 opět vzrostla nad 3 %
- Mezi dlouhodobě nezaměstnanými **převažují ženy** (asi 55 %), rovněž MDN je u žen vyšší než u mužů

Míra dlouhodobé nezaměstnanosti v %

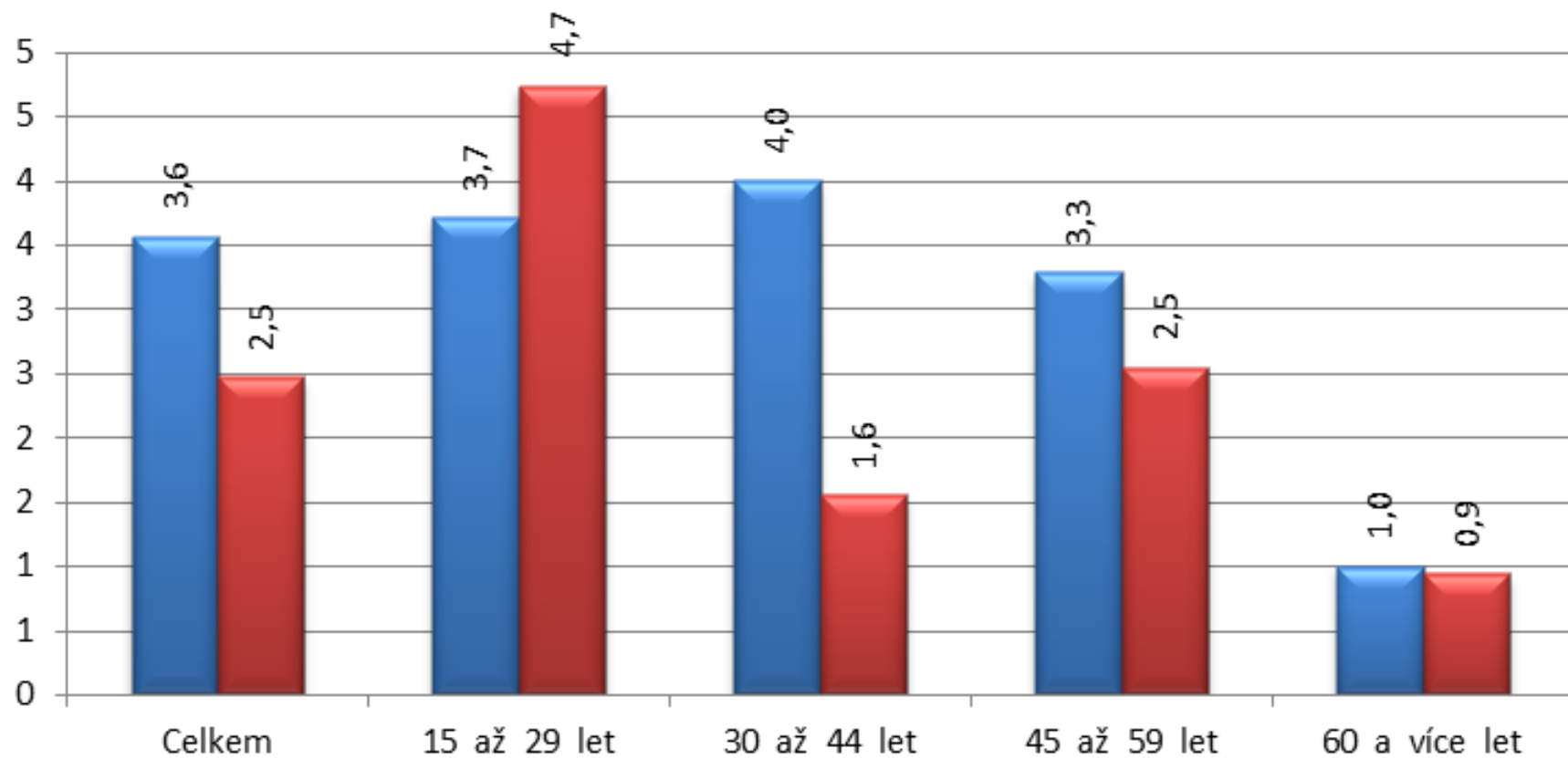

Míra dlouhodobé nezaměstnanosti v %

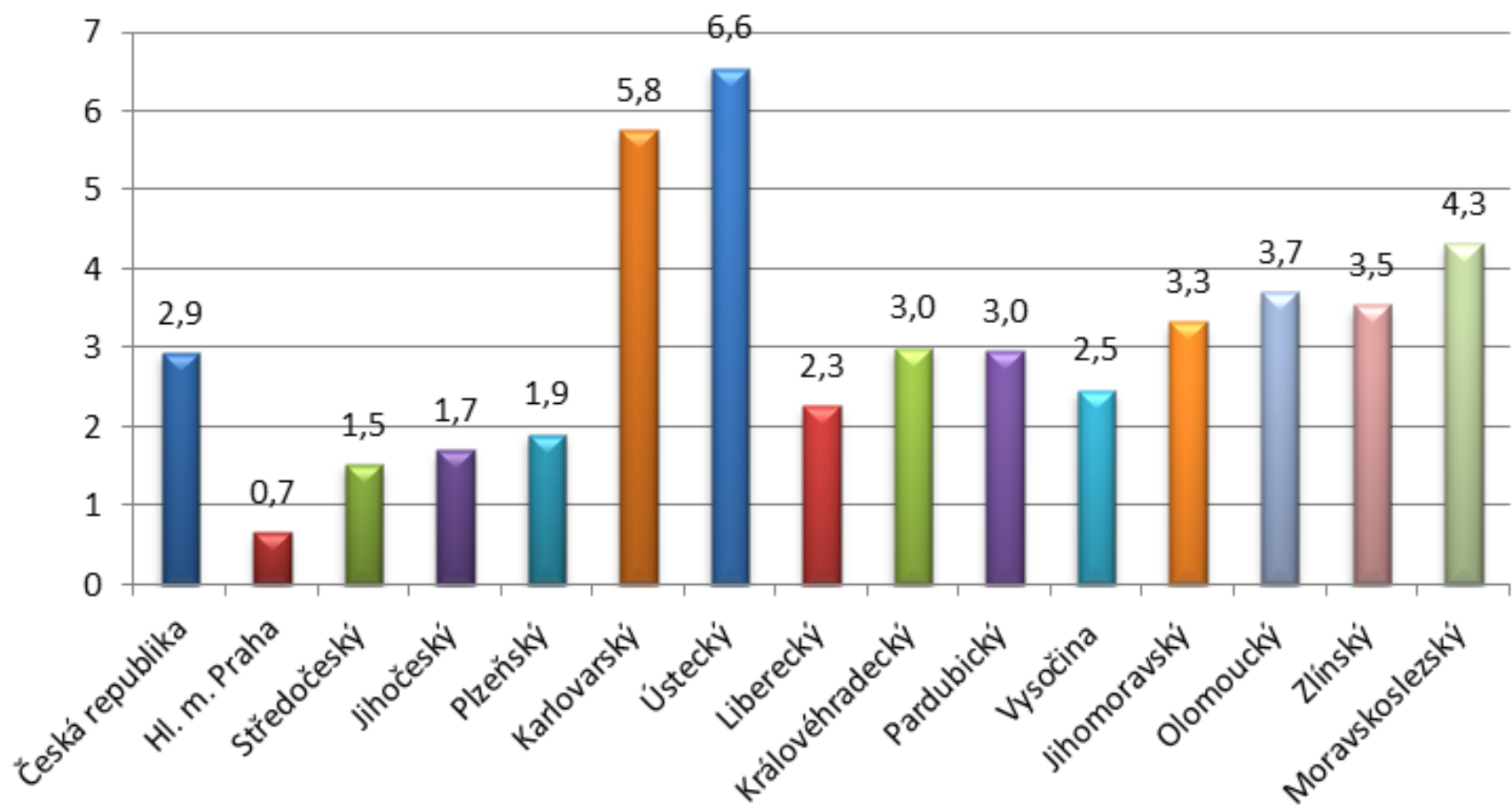

Míra dlouhodobé nezaměstnanosti ve 2. q. 2010 v % podle věku

■ ŽENY ■ MUŽI

Míra dlouhodobé nezaměstnanosti ve 2. q. 2010 v % podle krajů

SEZÓNNOST TRHU PRÁCE

Ve čtvrtletní periodě lze vysledovat opakující se **tendence sezónního kolísání počtů nezaměstnaných a ukazatele míry nezaměstnanosti**

- **První čtvrtletí** se z počátku (leden) projevuje **vzrůstem nezaměstnanosti** (v březnu však již většinou poklesem).
- **Druhé čtvrtletí** znamená u okresů, kde je vyšší podíl obyvatel zaměstnán v zemědělství a stavebnictví, tedy **sezónních zaměstnáních, pokles nezaměstnanosti**
- U okresů s převahou **nesezónních zaměstnanců**, je druhé čtvrtletí charakterizováno spíše **stagnací**, případně mírným poklesem

- **Koncem školního roku** opět se vstupem nových absolventů škol na trh práce **nezaměstnanost stoupá (3. čtvrtletí)**
- **Poslední čtvrtletí** se znovu liší - **část absolventů najde své umístění a počet nezaměstnaných** pak v okresech s převahou nesezónních zaměstnanců **stagnuje nebo jen mírně narůstá**, zatímco v okresech s **menším zastoupením průmyslu a služeb pokračuje v růstu i v závěru roku**
- Ještě výraznější je tento jev (sezónnost), porovnáme-li změny v míře nezaměstnanosti po jednotlivých měsících...

Nezaměstnanost v České republice

v procentech

2002 - 2003

10,3

100 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 100

9,4

9,5

9,3

9,1

8,8

8,4

8,7

9,3

9,4

9,4

9,3

9,3

9,4

100
0

STRUČNÝ VÝVOJ NEZAMĚSTNANOSTI V ČR

- **Výrazný nárůst uchazečů** o zaměstnání mezi počátečním rokem registrování nezaměstnanosti u nás (1989) a rokem 1991 **byl zapříčiněn především velmi benevolentními legislativními opatřeními platnými až do konce roku 1991**

 ta totiž **umožňovala zaevidování na úřadech práce a získání příspěvků** před nástupem do zaměstnání i **nikdy v minulosti nepracujícím občanům**, kteří ani o skutečné zaměstnání zájem neměli

- **Od** začátku roku **1992** však vzhledem k novým, zpřísněným legislativním normám **úřady práce důsledněji postupovaly při vyřazování nespolupracujících uchazečů** a mimo to se dařilo úspěšně obsazovat nabízená **volná pracovní místa**
- Navíc se postupně na úřadech práce začala prosazovat tzv. **aktivní politika zaměstnanosti (APZ), tedy**
-kromě umísťování uchazečů o zaměstnání na běžná pracovní místa úřady práce vytvářely pro uchazeče o zaměstnání **další možnosti** (společensky účelná pracovní místa (SÚPM), místa na veřejně prospěšných pracích (VPP),
-pro nezaměstnané absolventy škol místa pro absolventskou praxi, pro uchazeče se změněnou pracovní schopností tzv. **chráněné dílny a pracoviště**, různé druhy rekvalifikací)

- Přibližně **do poloviny 90. let nepředstavovala otázka nezaměstnanosti v České republice** (s výjimkou některých regionálních odlišností) **vážnější problém**
- stále probíhala restrukturalizace ekonomiky a postupně vznikající **privátní sektor**, např. v oblasti **služeb**, značnou část **uvolňované pracovní síly vstřebal**

Nejvýznamnější **PŘÍČINY NÍZKÉ NEZAMĚSTNANOSTI V ČR**

v 1. polovině 90. let, která **neměla v ostatních tranzitivních ekonomikách obdoby:**

- 1) Trojnásobná devalvace čs. koruny** (až na výchozích 28 Kč za USD), což umožnilo v kritických letech 1991-92 **přesunout rozhodující část exportu** z trhů rozpadající se RVHP a SSSR **na trhy vyspělých zemí a hlavně EU**
- 2) Vhodně načasované spuštění procesu tzv. malé privatizace** a majetkové restituce, které byly ve shodě s obdobím největšího poklesu výroby a zrychleného růstu nezaměstnanosti

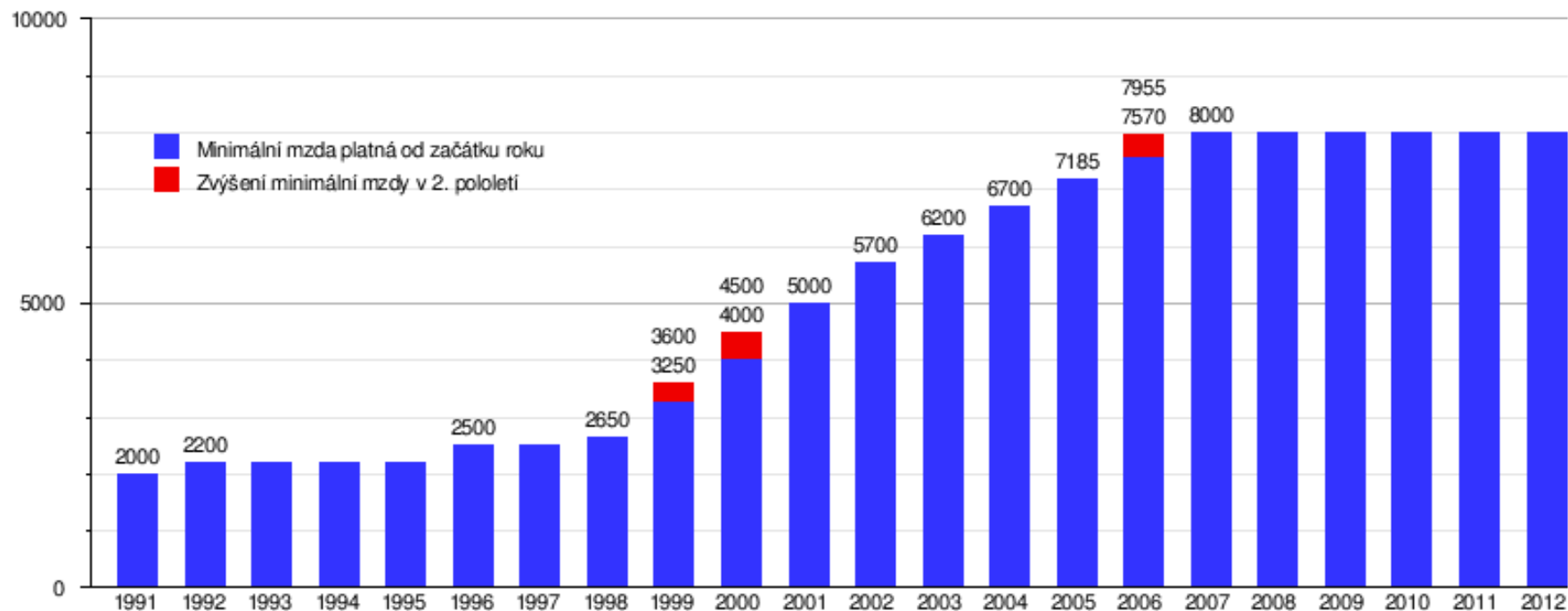
- 1) **Relativně nízká minimální mzda** a vůbec **nízké platy obecně** (ještě dozvuk předchozí éry-“akceptace podmínek”) a **nízká výše příspěvků v nezaměstnanosti** (např. měkčí kritéria na Slovensku jednoznačně přispěla k obrovským problémům s nezaměstnaností v dalších letech)

- 4) Skutečnost že v **plně socializované ekonomice** (97 % majetku v rukou státu **prakticky neexistoval soukromý sektor** – to vyvolalo obrovský **hlad po vlastní realizaci a podnikatelské činnosti**)

- 5) **Tradice** průmyslové výroby, **přezaměstnanost** ve velkých podnicích, pomalé uvolňování zaměstnanců

6) Strukturální deformace ekonomické základny se silně **poddimenzovaným sektorem služeb** umožnily **poměrně plynulé absorbování** pracujících z **předimenzované výrobní sféry**

Dále se hovoří o tehdejší (ve srovnání s dalšími zeměmi CEE) o makroekonomické, politické a sociální stabilitě, politické hodnověrnosti našeho vedení..., ale to už jsou obecné řeči

Zdroj: Ministerstvo práce a sociálních věcí

- V letech 1990 až 1996 se míra nezaměstnanosti pohybovala **pod hranicí 5 %**, kterou poprvé přesáhla v roce 1997
- V té době jednak **do aktivní pracovní činnosti vstoupily populačně silné ročníky ze sedmdesátých let** a dále se **prohloubily problémy v regionech s probíhajícím útlumem hlavních výrobních odvětví**, s výraznými odbytovými problémy, nevyhovující dopravní obslužností a v neposlední řadě i s nevyhovující kvalifikační strukturou uchazečů o zaměstnání (začalo období recese..)
- ve druhé polovině devadesátých let a po roce 2000 přibývalo **bankrotujících firem a subjektů s druhotnou platební neschopností**

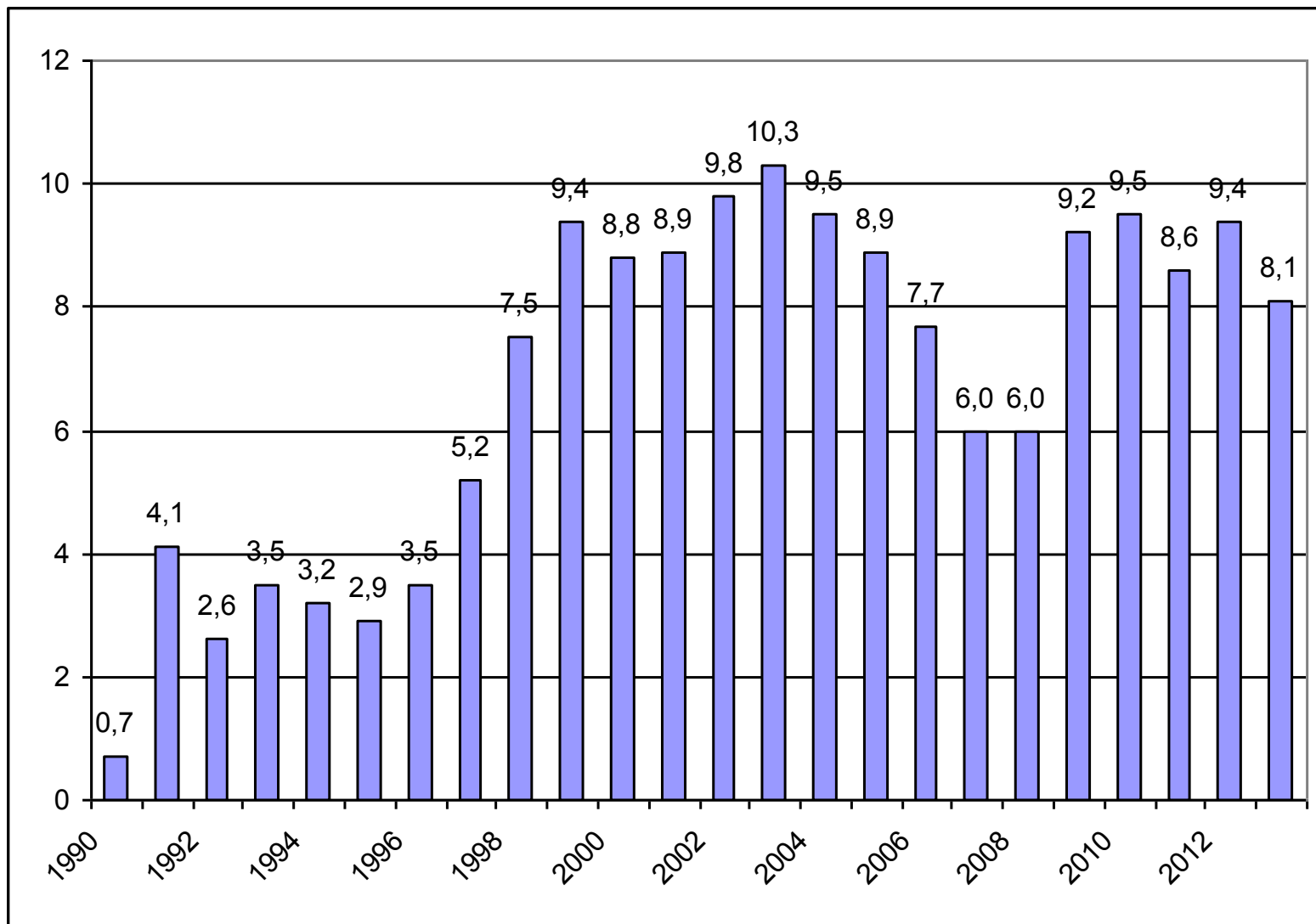
- Negativní trend **stoupajícího počtu neumístěných uchazečů** o zaměstnání v **letech 1996 až 1999** (a zároveň s tím **rostoucí míra nezaměstnanosti**) byl sice rokem 2000 přerušen, ale počínaje rokem 2001 opět pokračuje
- Pozitivním jevem **v roce 2000 a 2001** byl naopak **nárůst počtu hlášených volných pracovních míst**, což ovlivnilo příznivě počet nezaměstnaných, připadajících na 1 volné pracovní místo

- **Na přelomu let 2003 a 2004 dosáhla míra registrované nezaměstnanosti v ČR historického maxima (10,3 %)**, v roce 2004 došlo ke změně metodiky – podle staré by byl konec roku 2004 maximální (10,33 %), podle nové metodiky to bylo 9,47 %

(Jak to koresponduje s tehdejší ekonomickou situací?)

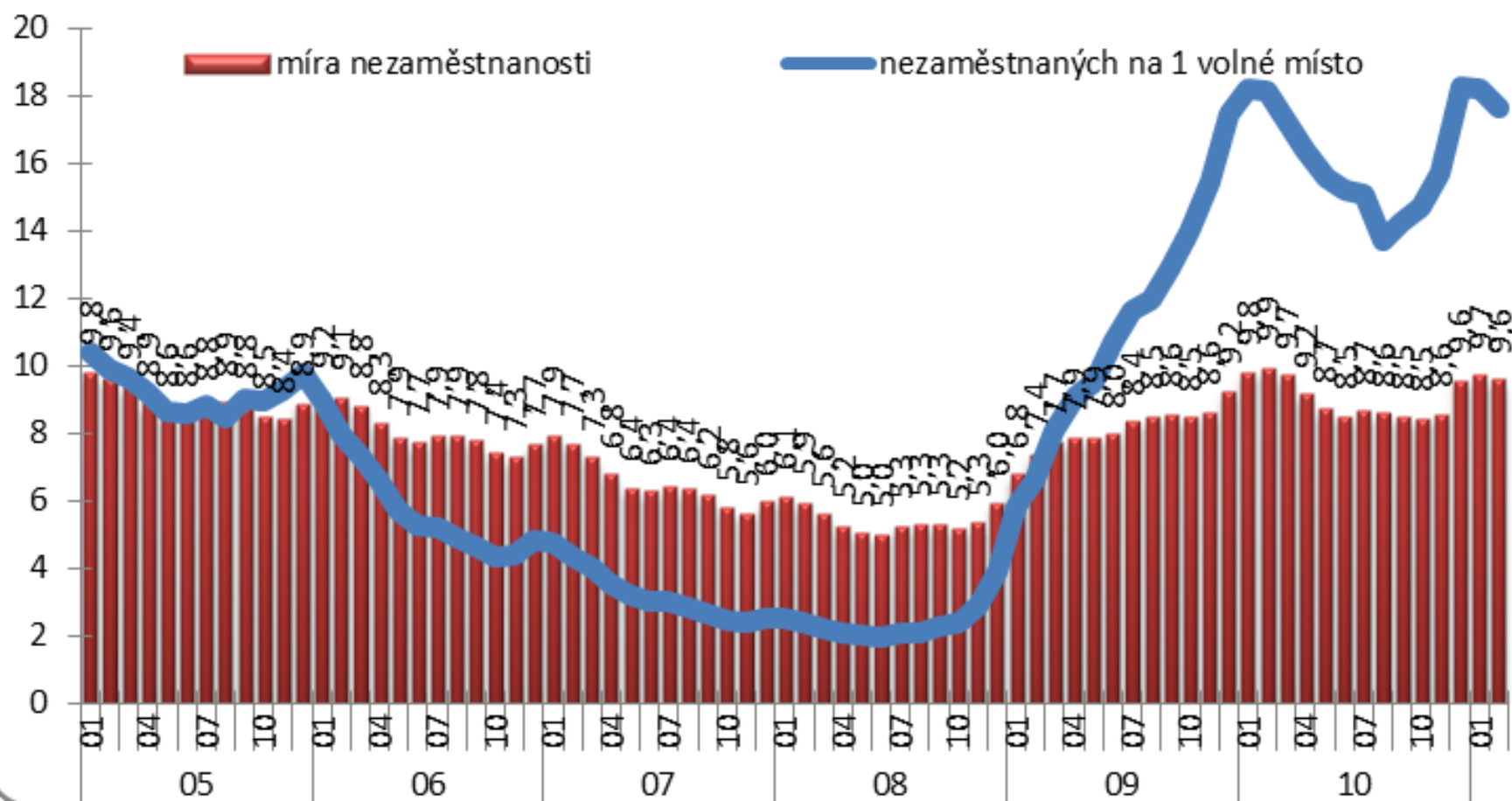
- V **posledních letech** míra nezaměstnanosti **klesala a mírně rostl počet nových pracovních míst** (souvislost s celkovým ekonomickým růstem – ***pouze do podzimu 2008!***)

Vývoj míry registrované nezaměstnanosti v ČR

Lokální maximum: únor 2011 – 9,9 %

Vývoj míry nezaměstnanosti a počtu nezaměstnaných na 1 volné místo

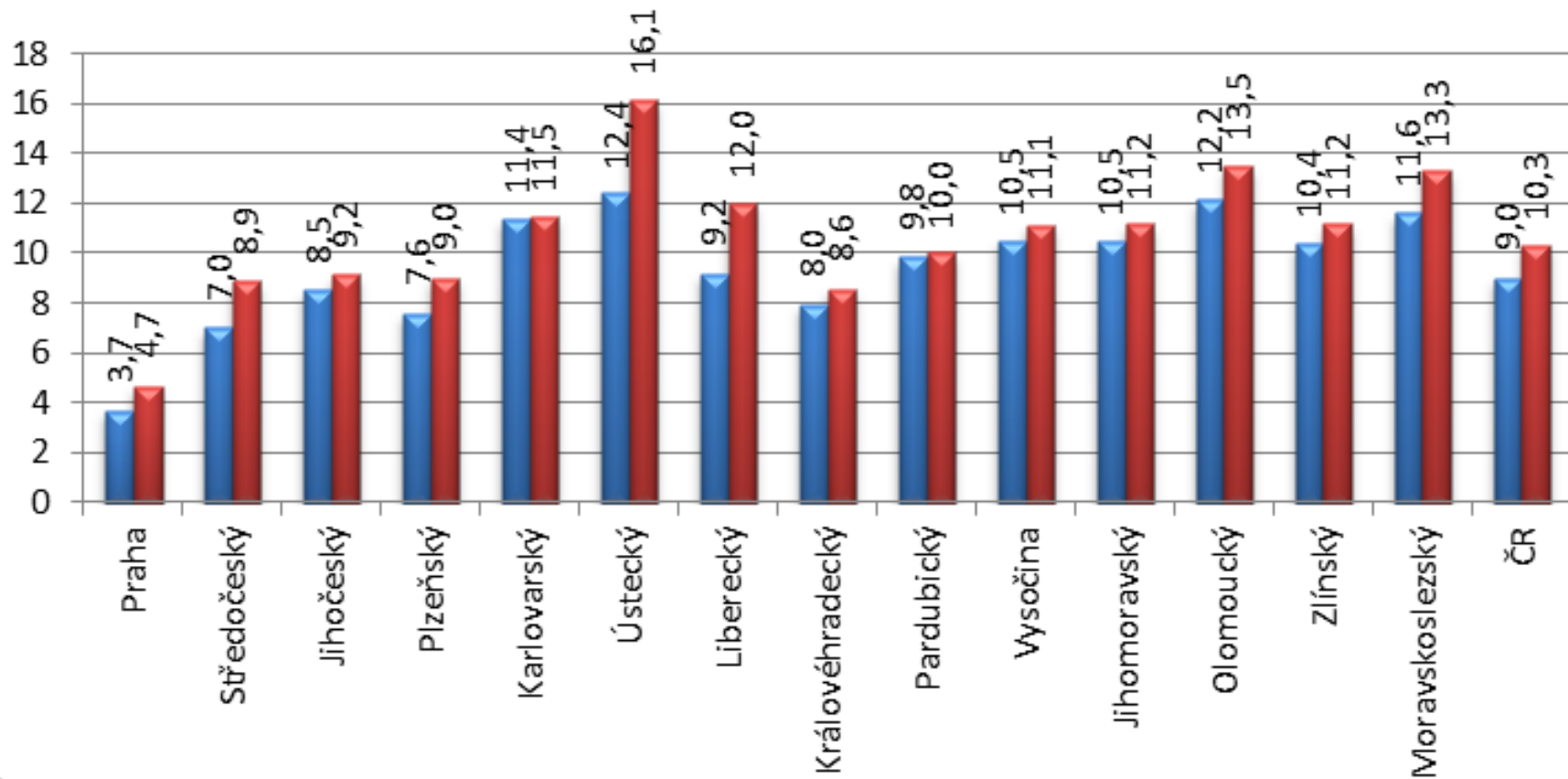
REGIONÁLNÍ POHLED

- Z regionálního pohledu byl **vývoj uchazečů o zaměstnání v evidenci úřadů práce a vývoj míry nezaměstnanosti obdobný prakticky ve všech krajích České republiky**
.....s výjimkou krajů ÚSTECKÉHO A MORAVSKOSLEZSKÉHO, které byly nejvýrazněji **postiženy probíhající restrukturalizací**
- Naopak **nejnižší míra nezaměstnanosti** v uplynulých deseti letech byla charakteristická pro **hlavní město Prahu** a okolí (okresy P-V a P-Z), kde je také trvale **vyšší nabídka volných pracovních míst**, ale i další okresy středních Čech (BE, MB..), a také zázemí dalších velkých měst Brna (B-V) a Plzně (P-J, P-S)

Únor 2011

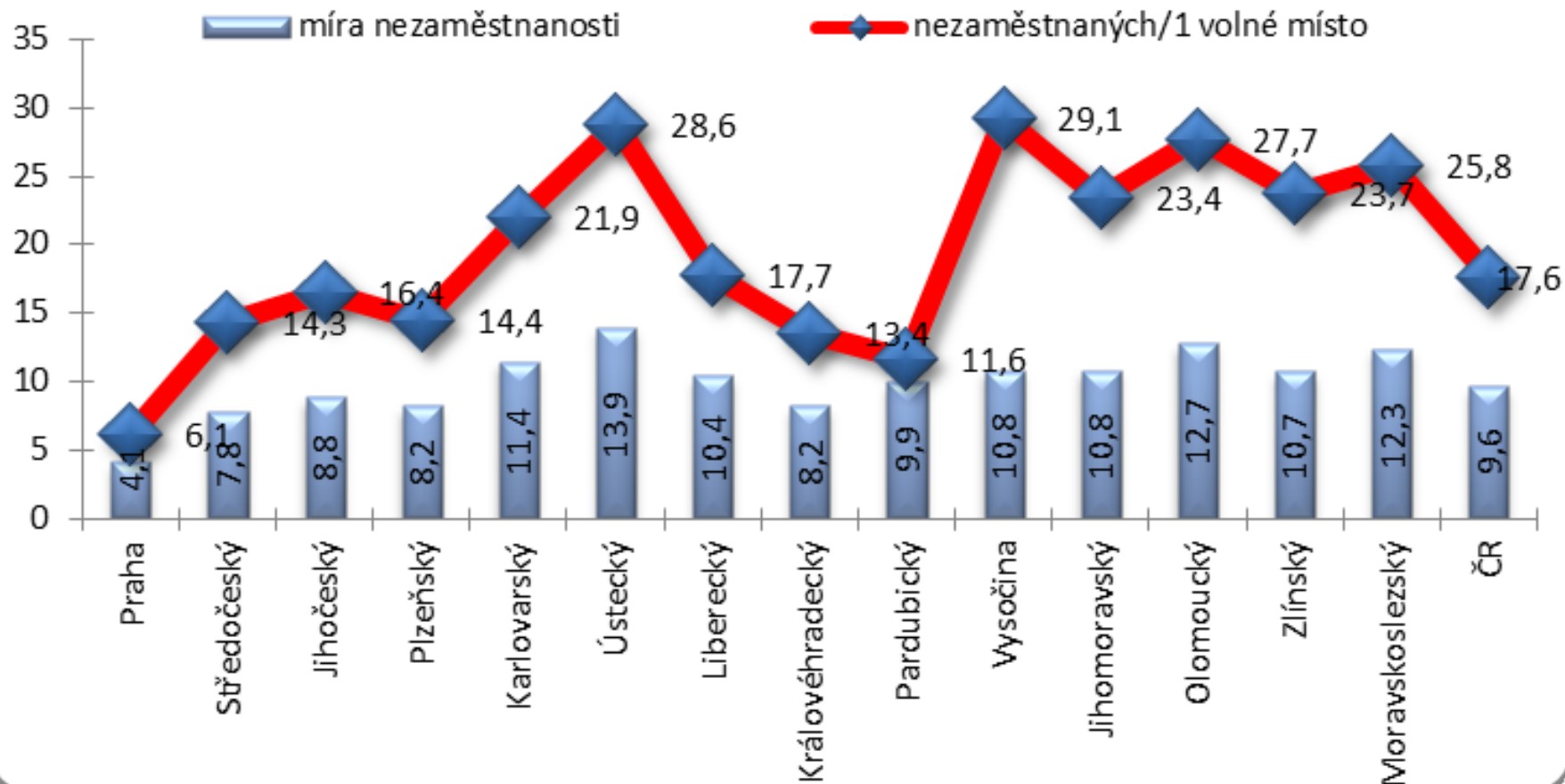
Míra nezaměstnanosti

■ mužů ■ žen

Únor 2011

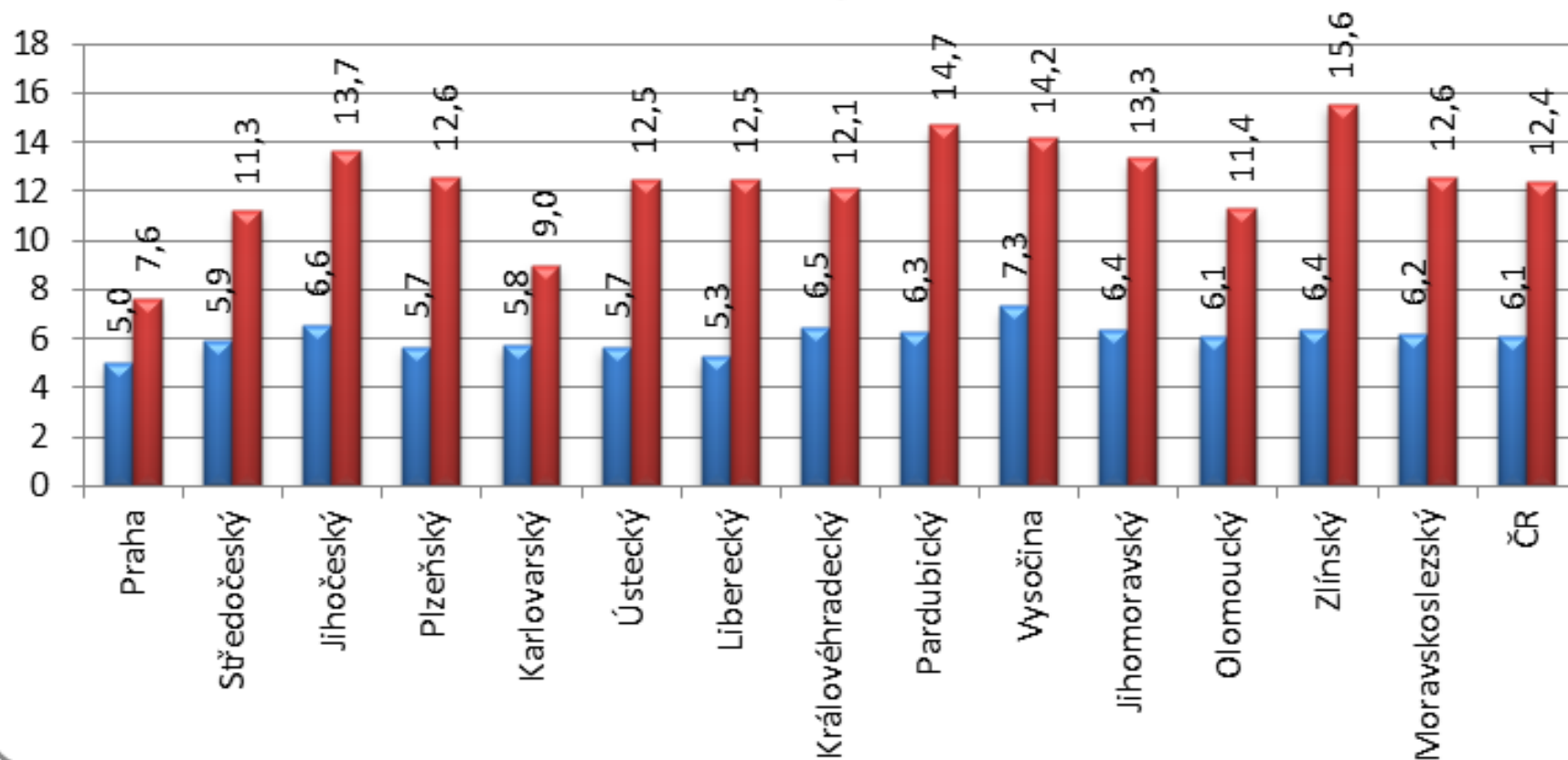
Míra nezaměstnanosti a počet nezaměstnaných na 1 volné místo

Únor 2011

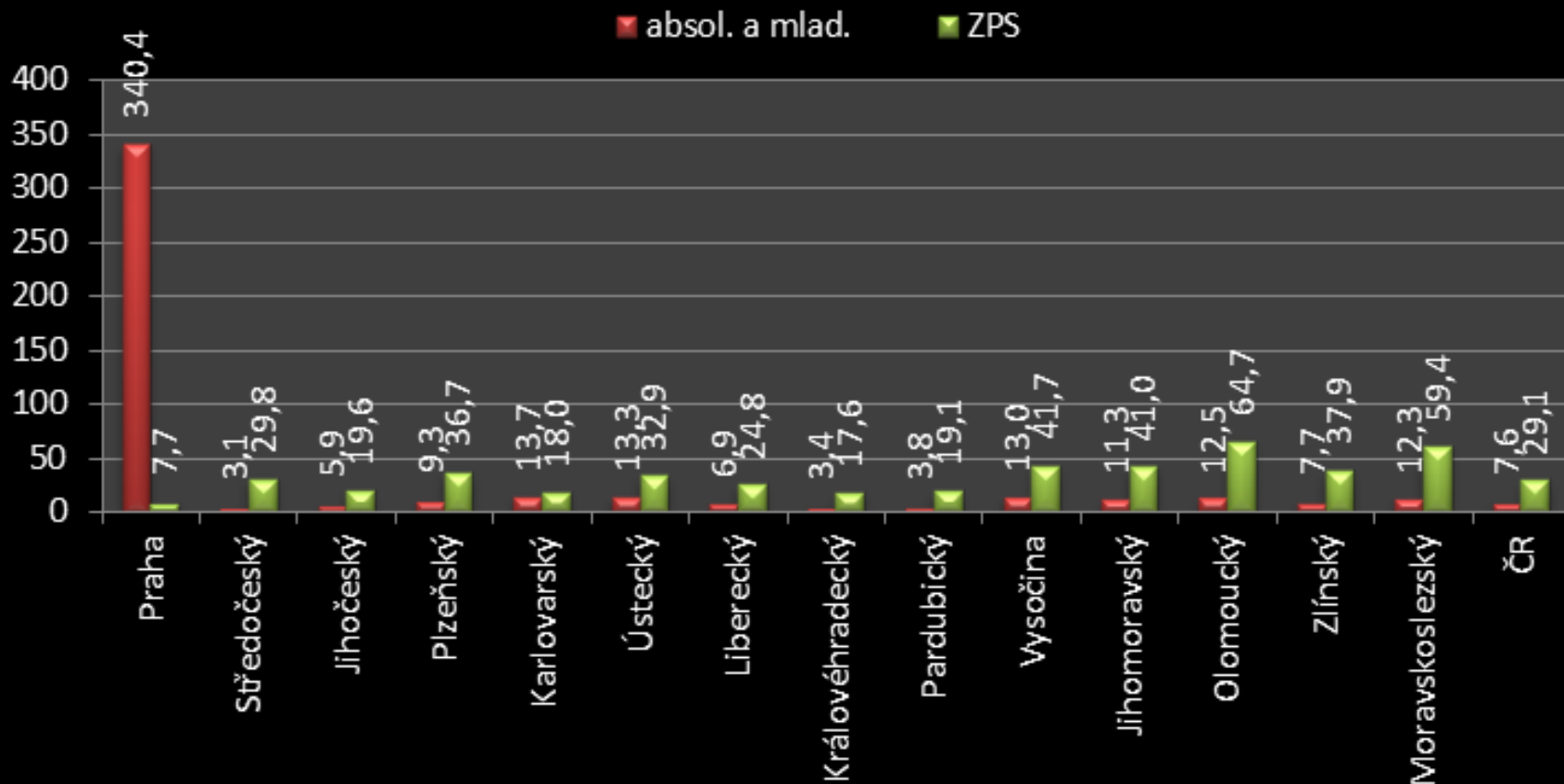
Podíly na počtu nezaměstnaných v %

■ absolventů a mladistvých ■ občanů se ZPS

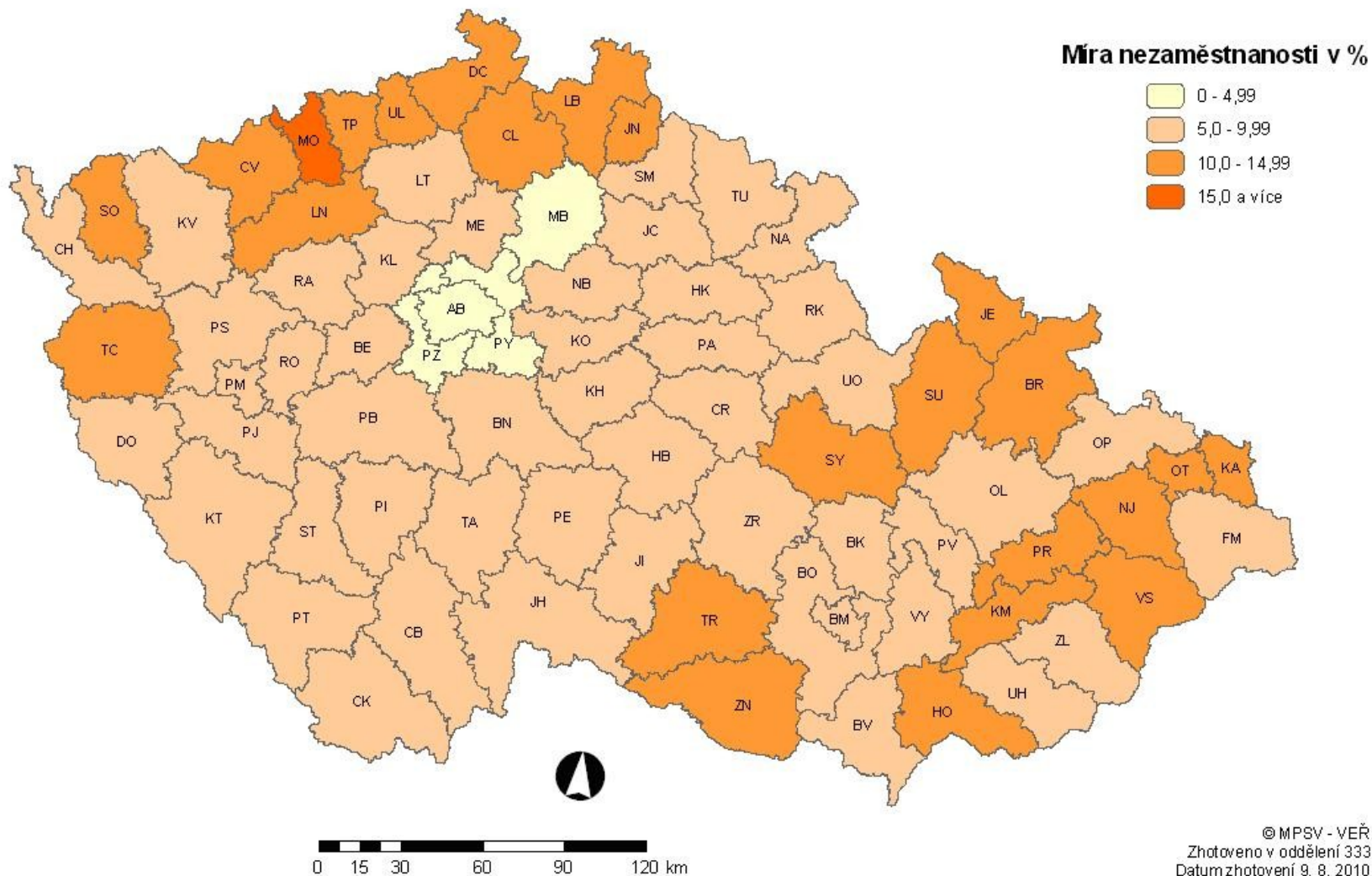
Únor 2011

Počet nezaměstnaných na 1 volné místo

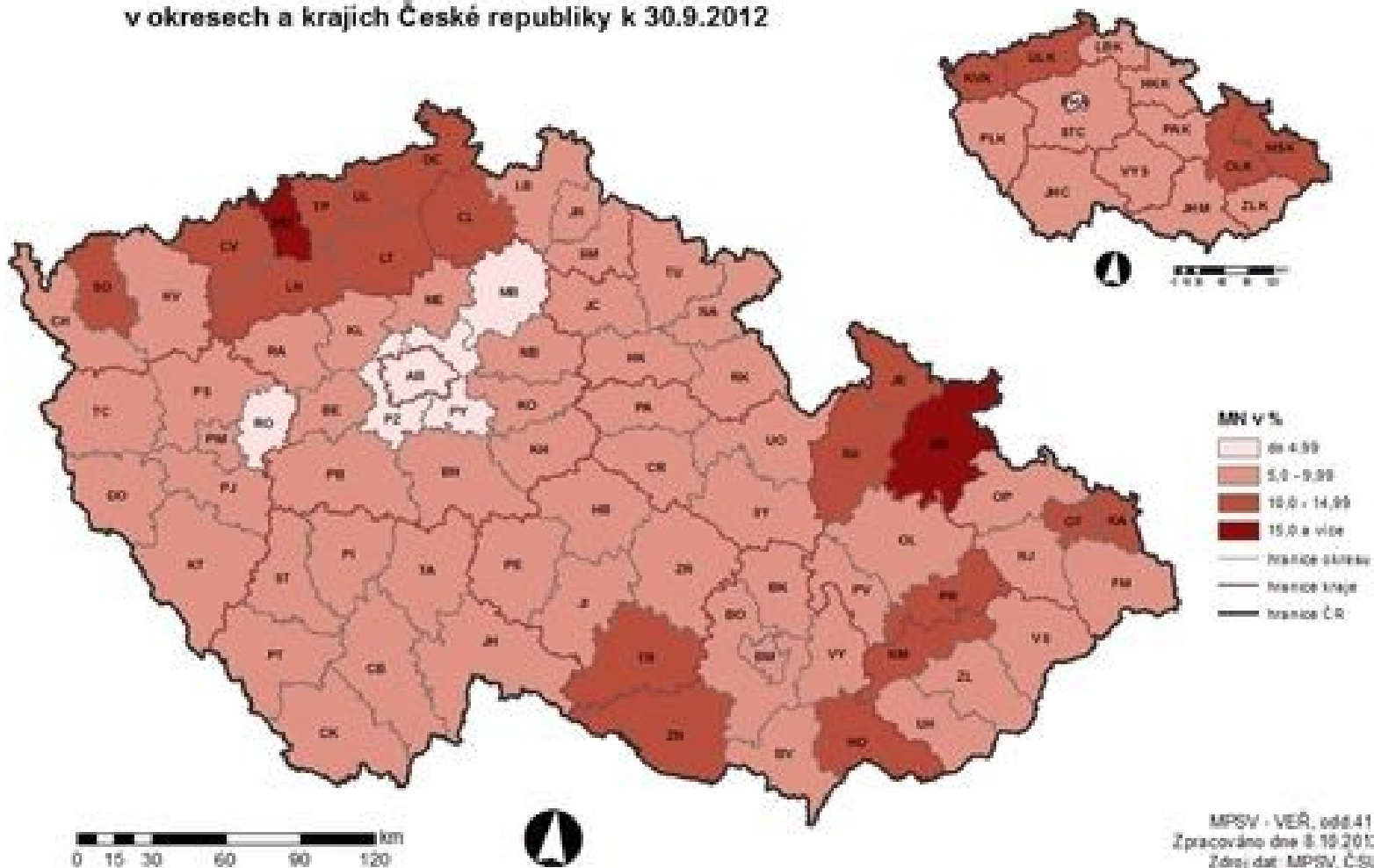
Extrém Praha: na 5 volných míst pro absolventy a mladistvé připadalo 1702 uchazečů

Míra nezaměstnanosti v okresech České republiky k 31. červenci 2010

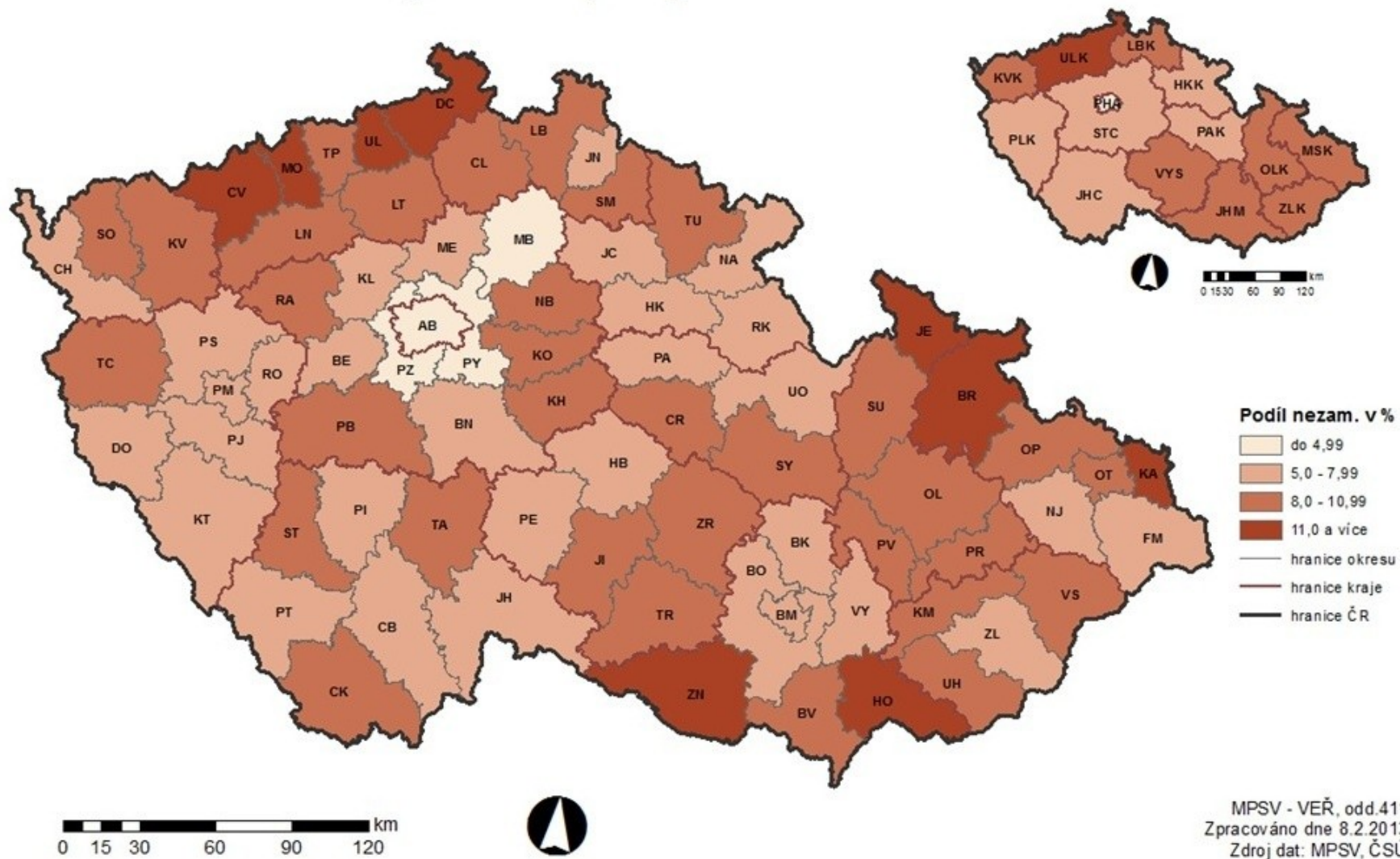

MÍRA NEZAMĚSTNANOSTI

v okresech a krajích České republiky k 30.9.2012

PODÍL NEZAMĚŠTNANÝCH NA POČTU OBYVATEL v okresech a krajích České republiky k 31.1.2013

Pozn.: Podíl nezaměstnaných na počtu obyvatel = počet dosažitelných uchazečů o zaměstnání evidovaných na ÚP ve věku 15-64 let k počtu obyvatel ve věku 15-64 let

Nejhorší situace (březen 2013):

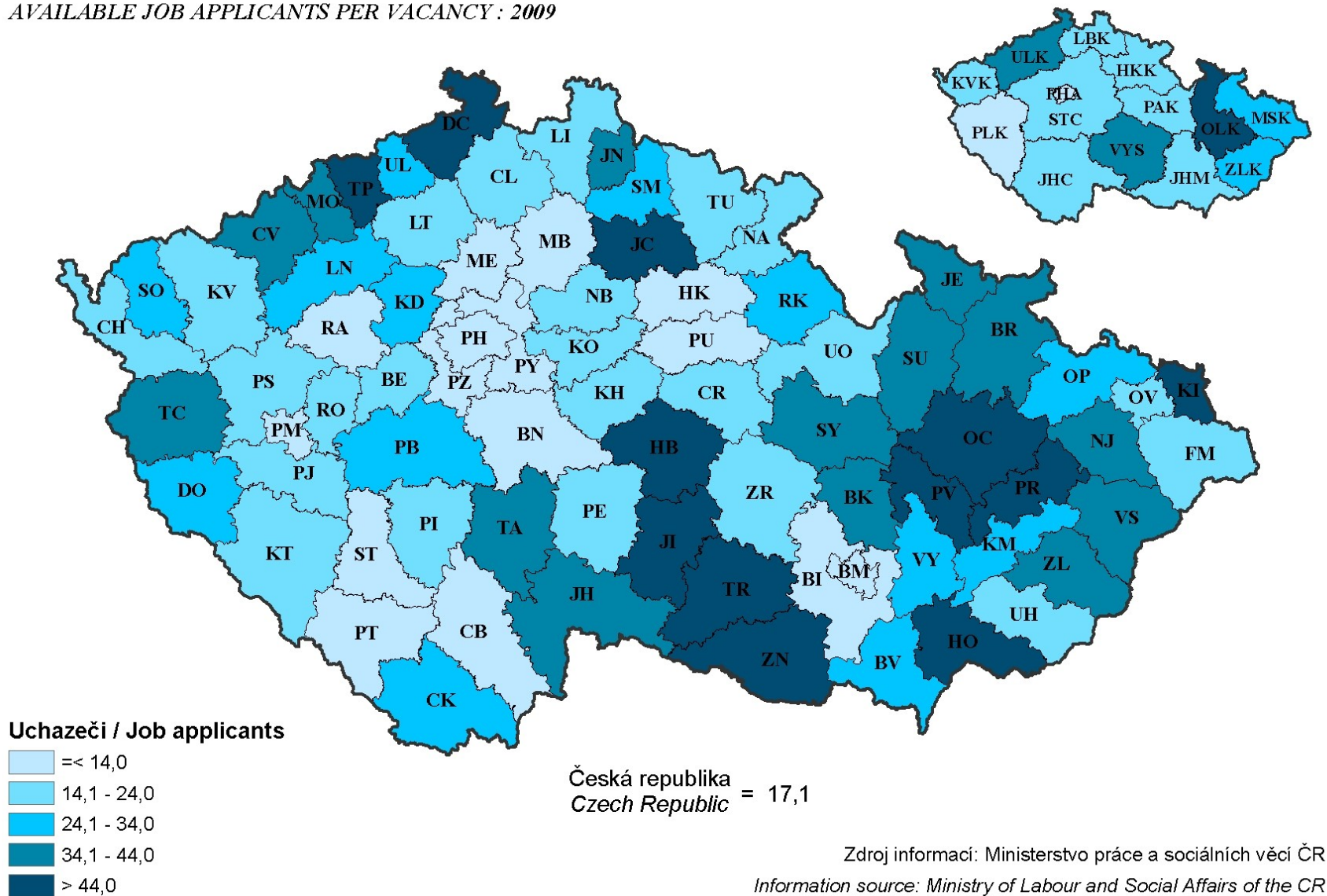
- Bruntál (14,0 %)
- Jeseník (13,7 %)
- Most (13,6 %)
- Ústí nad Labem (12,2 %)
- Chomutov (11,8 %)

Nejpříznivější situace (březen 2013):

- Praha-východ (3,4 %)
- Praha-západ (3,9 %)
- Praha (4,6 %)

DOSAŽITELNÍ UCHAZEČI NA 1 VOLNÉ PRACOVNÍ MÍSTO V ROCE 2009

AVAILABLE JOB APPLICANTS PER VACANCY : 2009

Nejhorší situace (březen 2013):

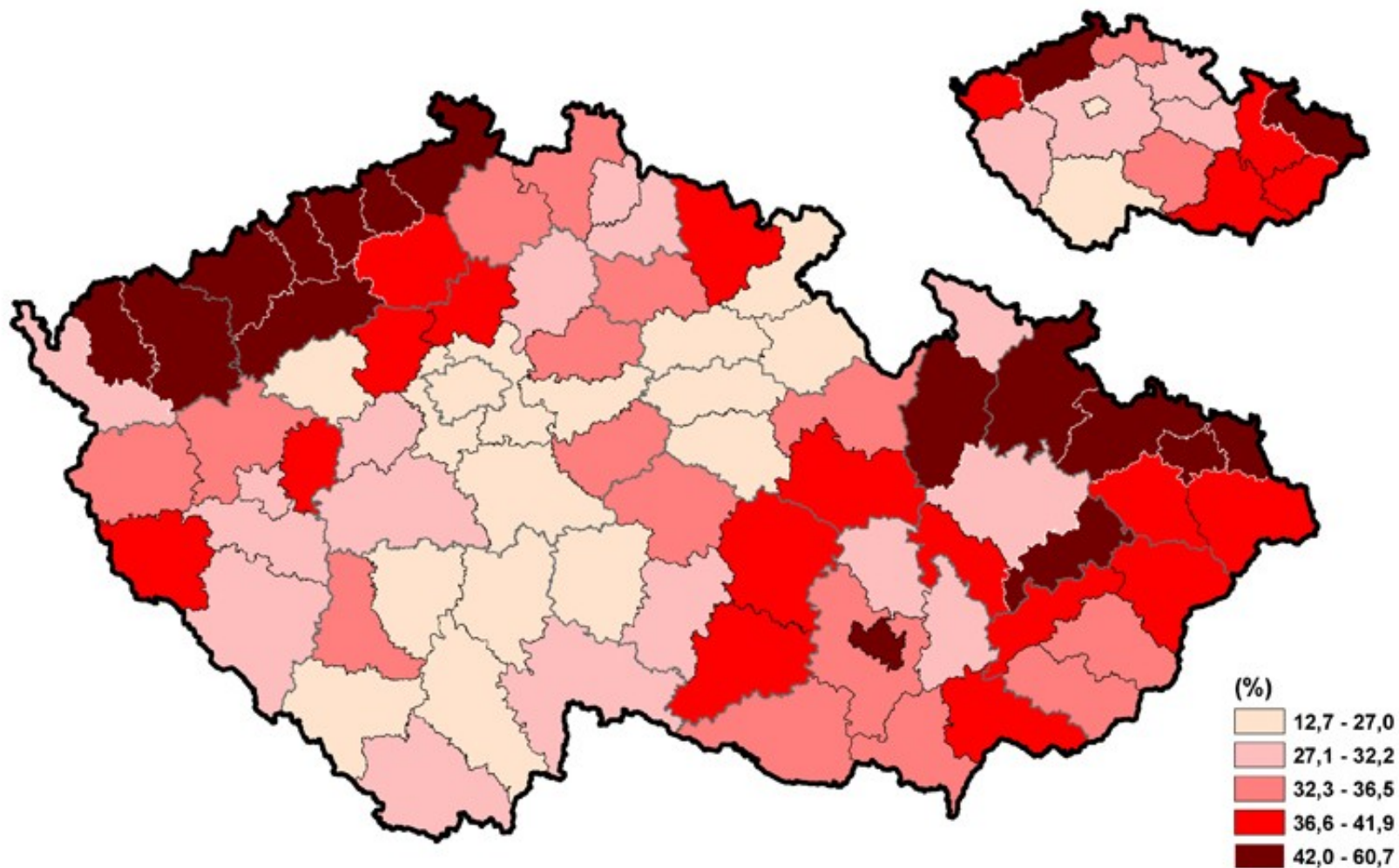
- Bruntál (66)
- Karviná (50)
- Havlíčkův Brod (50)
- Most (46)
- Ústí nad Labem (44)

Nejlepší situace (březen 2013):

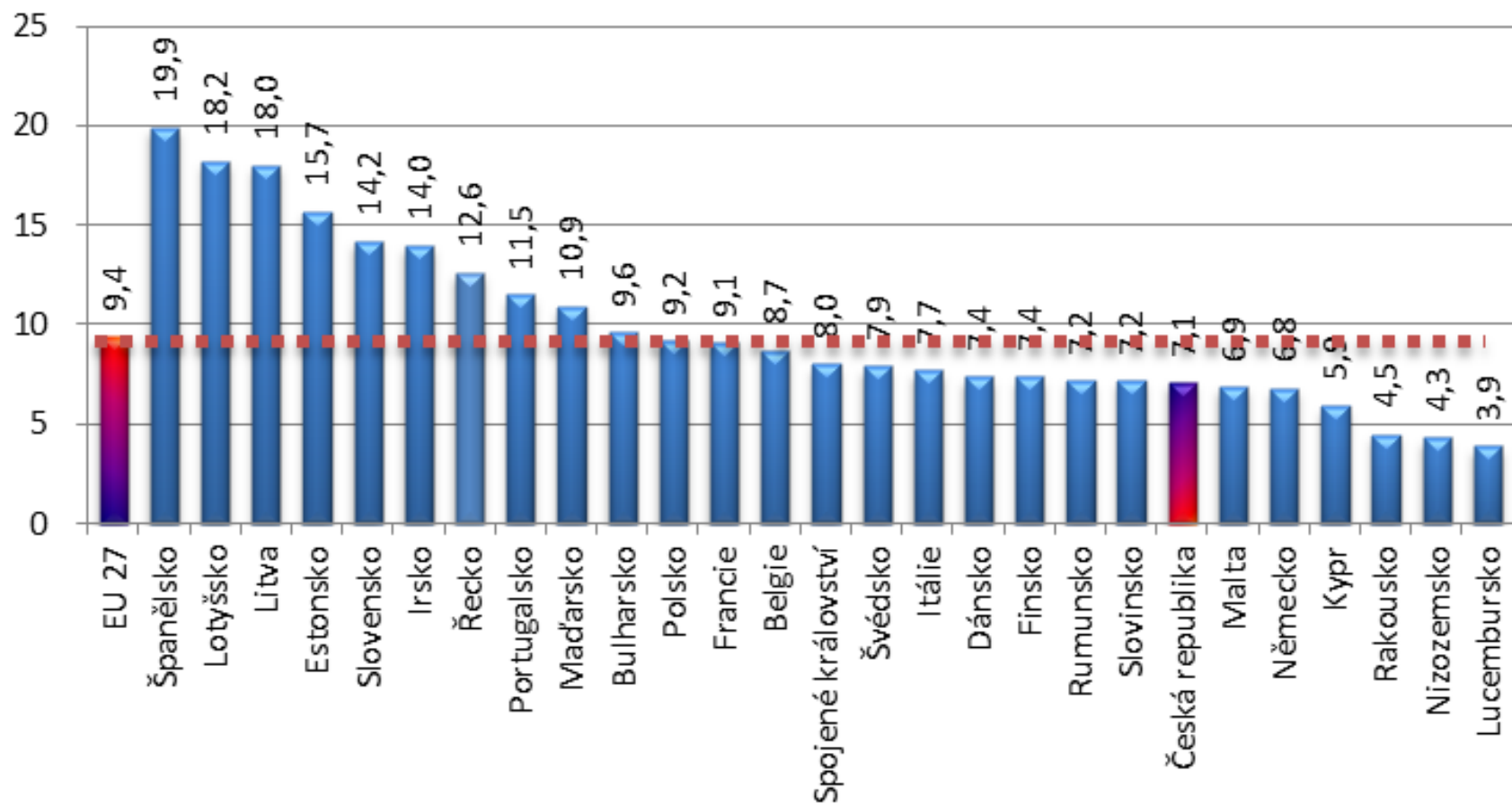
- Praha (5)
- České Budějovice (6)
- Mladá Boleslav a Prachatice (7)
- Nymburk a Plzeň-město (8)

11. Podíl uchazečů o zaměstnání nezaměstnaných 12 a více měsíců k 31. 12. 2007

Share of job applicants unemployed for 12+ months: 31 December 2007

Míra nezaměstnanosti 15-64letých ve 3.čtvrtletí 2010

Průmysl

ČLENĚNÍ (původní, od roku 1994 vycházející z NACE rev. 1) podle charakteru postavení výrobního procesu k výchozím surovinám (OKEC):

- 1) těžba a zpracování nerostných surovin,**
- 2) zpracovatelský průmysl (lehký, těžký),**
- 3) výroba a rozvod elektřiny, plynu a vody.**

Další členění **zpracovatelského průmyslu:**

- *potravinářský*
- *textilní, oděvní a kožedělný*
- *dřevozpracující, papírenský, polygrafický a ostatní*
- *chemický a gumárenský*
- *skla a stavebních hmot*
- *hutnický a kovozpracující*
- *strojírenský*
- *elektrotechnický*

Členění dle NACE

- členění průmyslu podle ***charakteru postavení výrobního procesu k výchozím surovinám se nezměnilo***
- Průmysl se člení na tři hlavní odvětví:

1) těžba nerostných surovin (těžba a dobývání)

2) zpracovatelský průmysl

3) výroba a rozvod elektřiny, plynu, tepla a klimatizovaného vzduchu

Lom ČSA u Litvínova – hnědé uhlí

Škoda Plzeň

JE Dukovany

- Uvedené členění vychází z poslední revize statistické klasifikace ekonomických činností NACE. Od 1.1.2008 došlo v české statistické praxi k zásadní změně, kdy začala platit nová ***Klasifikace ekonomických činností (CZ-NACE)***, kompatibilní s NACE rev. 2.
- Zkratka NACE je odvozena z francouzského názvu „*Nomenclature générale des Activités économiques dans les Communautés Européennes*“. Tuto klasifikaci používá od roku 1970 Evropská unie. NACE je odvozená od „*International Standard Industrial Classification*“ (ISIC), což je mezinárodní klasifikace Statistické komise OSN.

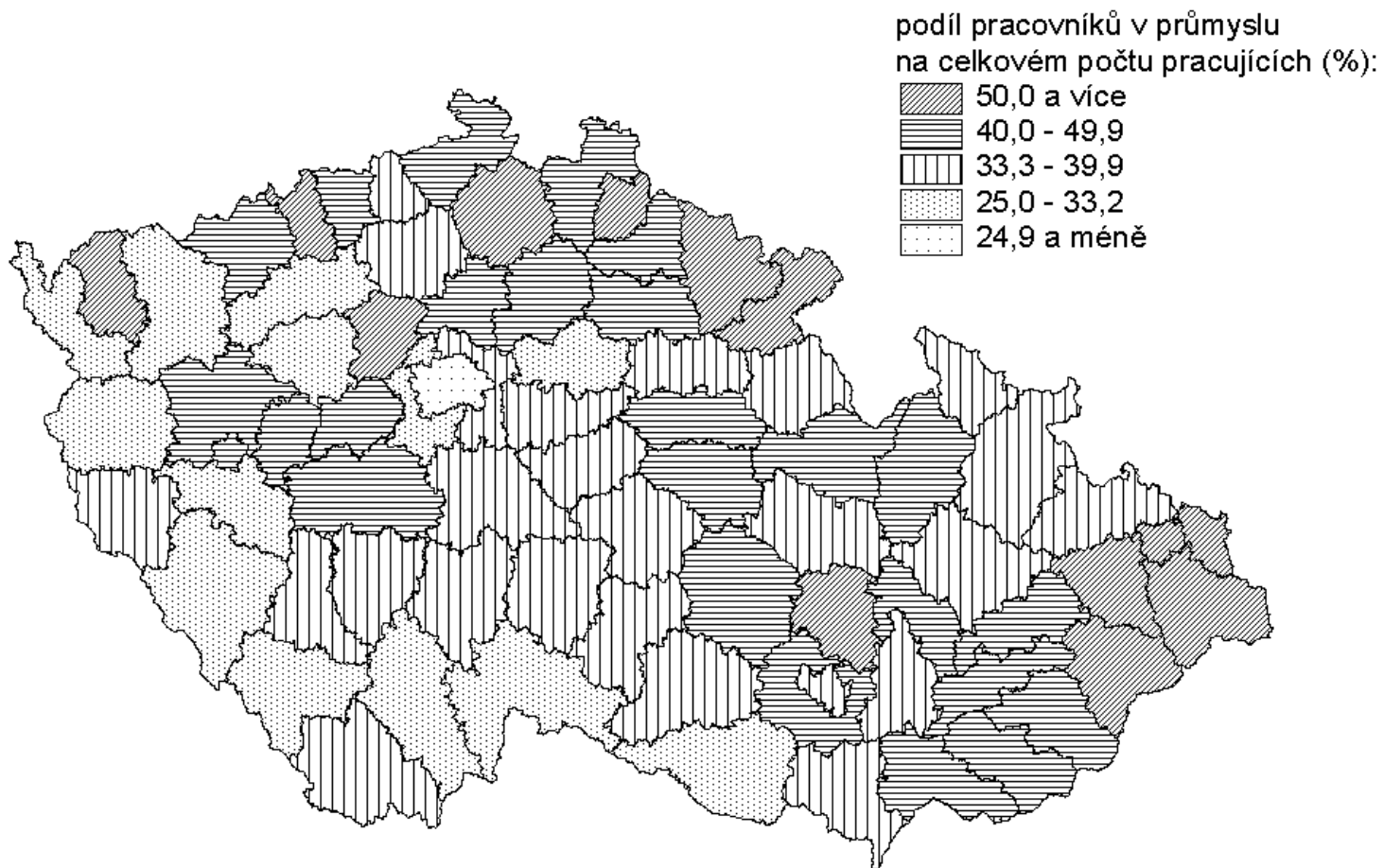
kód	název
SEKCE B	TĚŽBA A DOBÝVÁNÍ NEROSTNÝCH SUROVIN
05	Těžba a úprava černého a hnědého uhlí
06	Těžba ropy a zemního plynu
07	Těžba a úprava rud
08	Ostatní těžba a dobývání
09	Podpůrné činnosti při těžbě
SEKCE C	ZPRACOVATELSKÝ PRŮMYSL
10	Výroba potravinářských výrobků
11	Výroba nápojů
12	Výroba tabákových výrobků
13	Výroba textilií
14	Výroba oděvů
15	Výroba usní a souvisejících výrobků
16	Zpracování dřeva, výroba dřevěných, korkových, proutěných a slaměných výrobků
17	Výroba papíru a výrobků z papíru
18	Tisk a rozmnožování nahraných nosičů
19	Výroba koksu a rafinovaných ropných produktů
20	Výroba chemických látek a chemických přípravků
22	Výroba pryžových a plastových výrobků
23	Výroba ostatních nekovových minerálních výrobků
24	Výroba základních kovů, hutní zpracování kovů; slévárenství
25	Výroba kovových konstrukcí a kovodělných výrobků, kromě strojů a zařízení
26	Výroba počítačů, elektronických a optických přístrojů a zařízení
27	Výroba elektrických zařízení
28	Výroba strojů a zařízení j. n.
29	Výroba motorových vozidel (kromě motocyklů), přívěsů a návěsů
30	Výroba ostatních dopravních prostředků a zařízení
31	Výroba nábytku
32	Ostatní zpracovatelský průmysl
33	Opravy a instalace strojů a zařízení
SEKCE D	VÝROBA A ROZVOD ELEKTŘINY, PLYNU, TEPLA A KLIMATIZOVANÉHO VZDUCHU

- **Po 2. světové válce** v došlo České republice ke **značným změnám v hospodářství**, zejména v průmyslové výrobě, kde byly **preferovány energeticky náročné výroby těžkého průmyslu**
- Došlo k postupnému **zaostávání průmyslu za vyspělými zeměmi západní Evropy v technologické úrovni**, což bylo patrné zejména v 80. letech
- Hlavní příčina zaostávání souvisela s **poklesem investic do průmyslových podniků** a téměř nulovou reakcí české ekonomiky na **ropné šoky a energetickou krizi** v sedmdesátých letech
- Většina průmyslových podniků u nás trpěla velkou **přezaměstnaností**

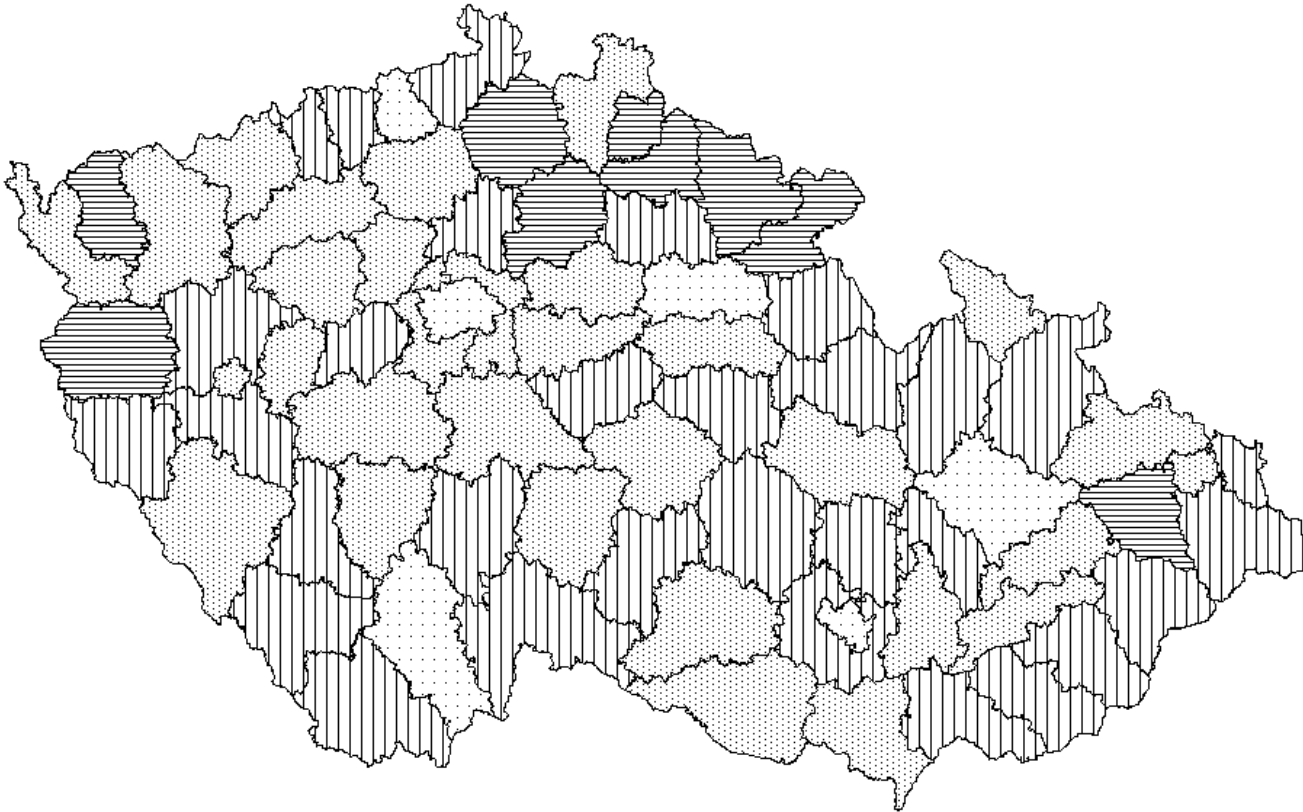
- V rámci začlenění naší země do skupiny RVHP byl kladen velký důraz na **upřednostňování některých odvětví** (elektrotechnika, jaderná technika, výroba strojů a zařízení, metalurgický a chemický průmysl), aby se **pokryly potřeby trhu RVHP** a v menší míře i potřeby domácího trhu
- Preferovaná odvětví měla **výhody v získávání pracovní síly, v dovozu technologií** ze západních zemí a v **získávání investičních prostředků**
- Centrálně plánovaná ekonomika se také vyznačovala tím, že docházelo k **monopolizaci** ve většině průmyslových odvětví a téměř úplné **absenci malých a středních podniků**

Obr.1: Zaměstnanost v průmyslu

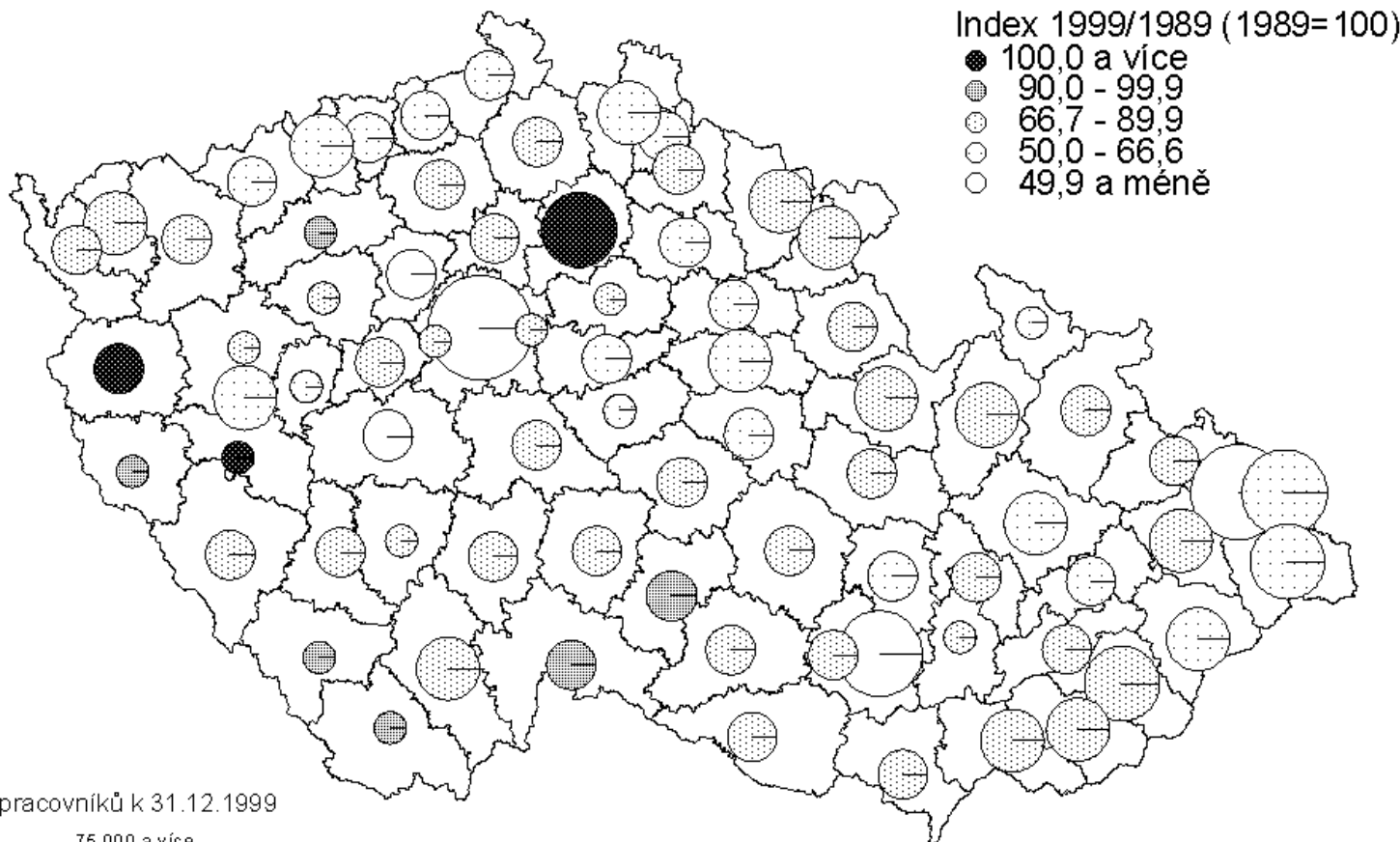
1989

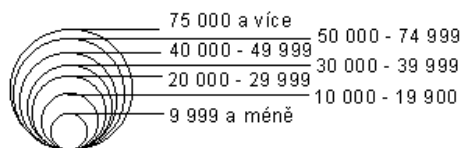
1999

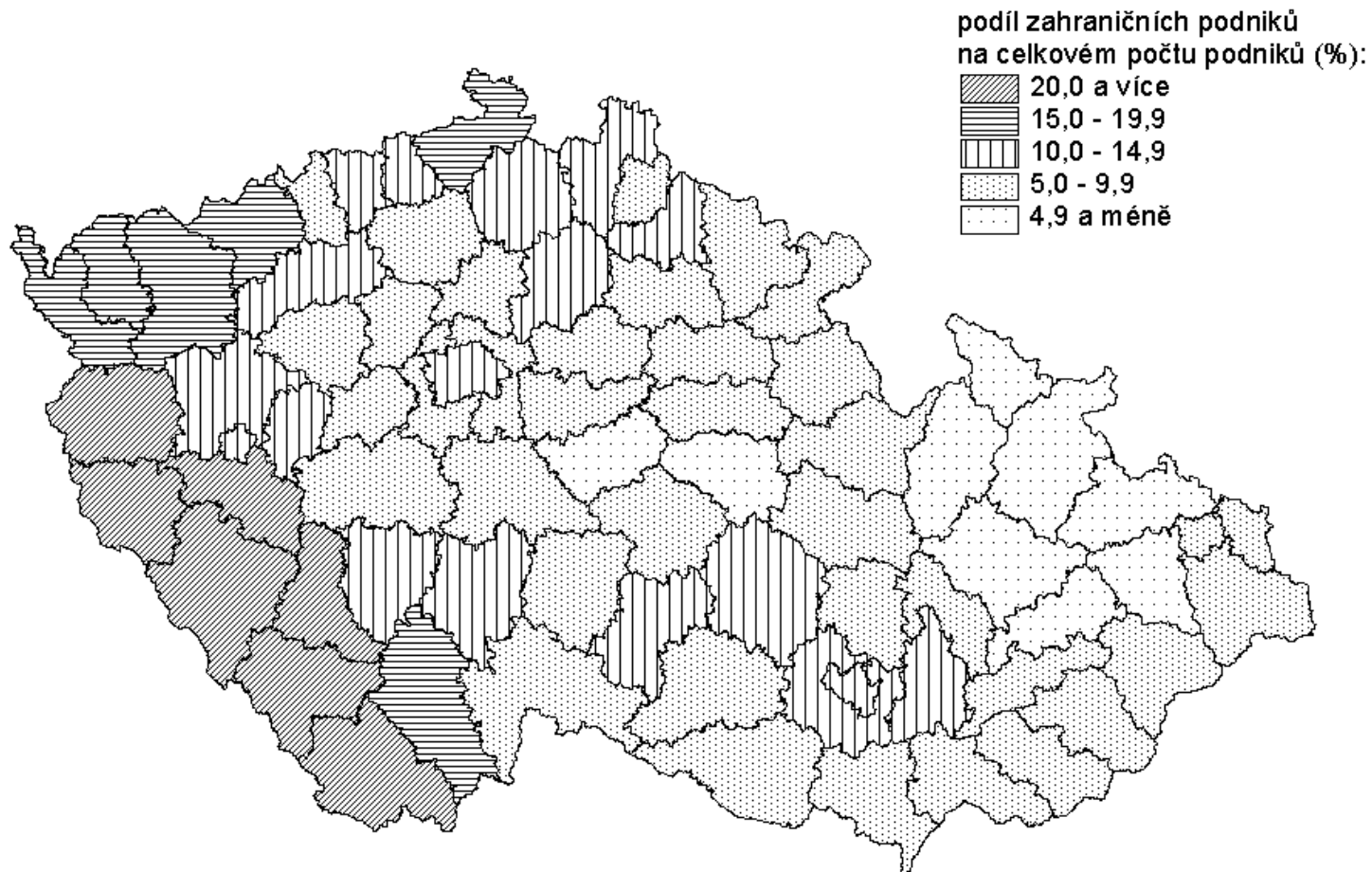
Obr.2: Změny v průmyslové zaměstnanosti (1989-1999)

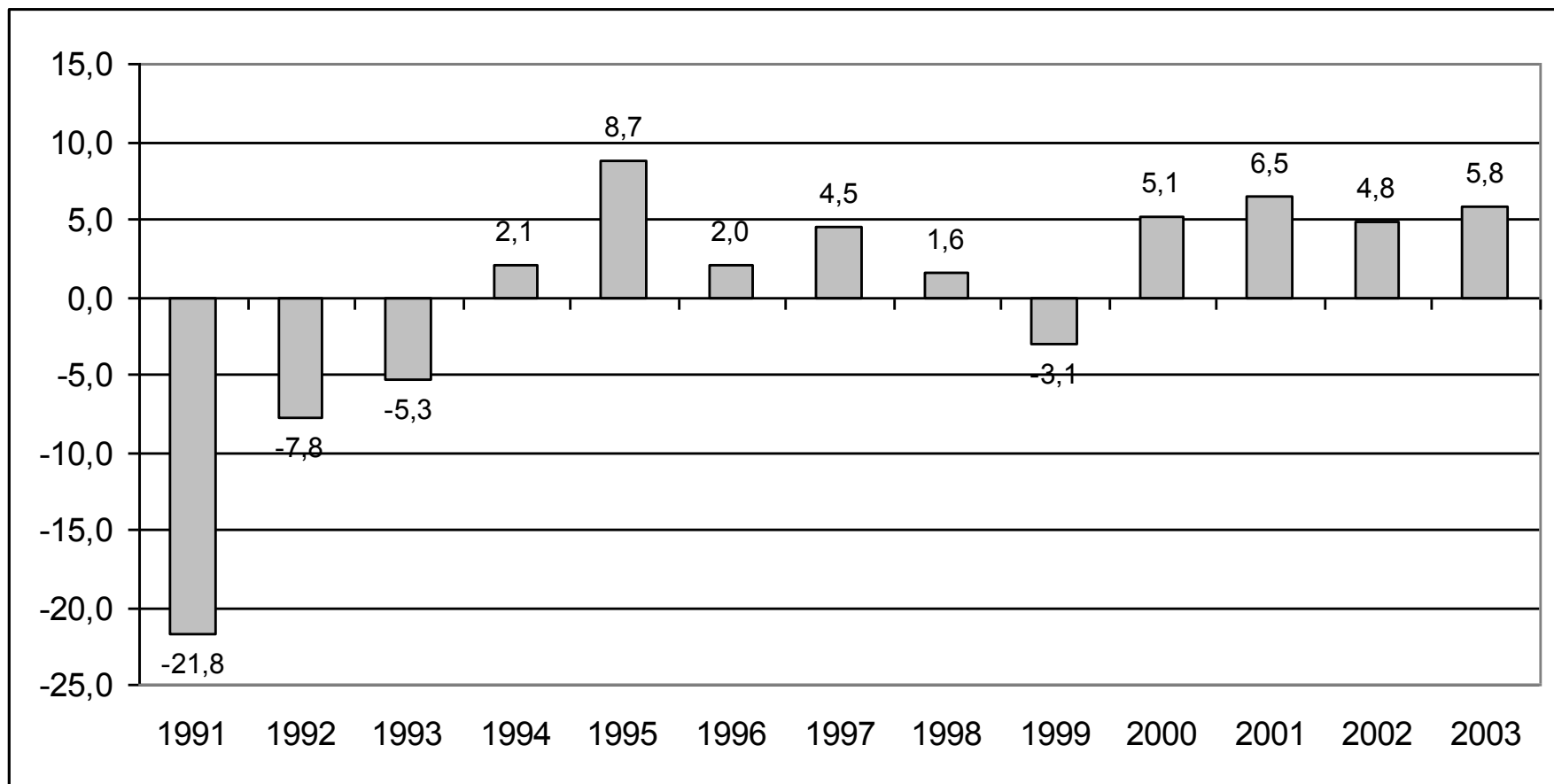
Počet pracovníků k 31.12.1999

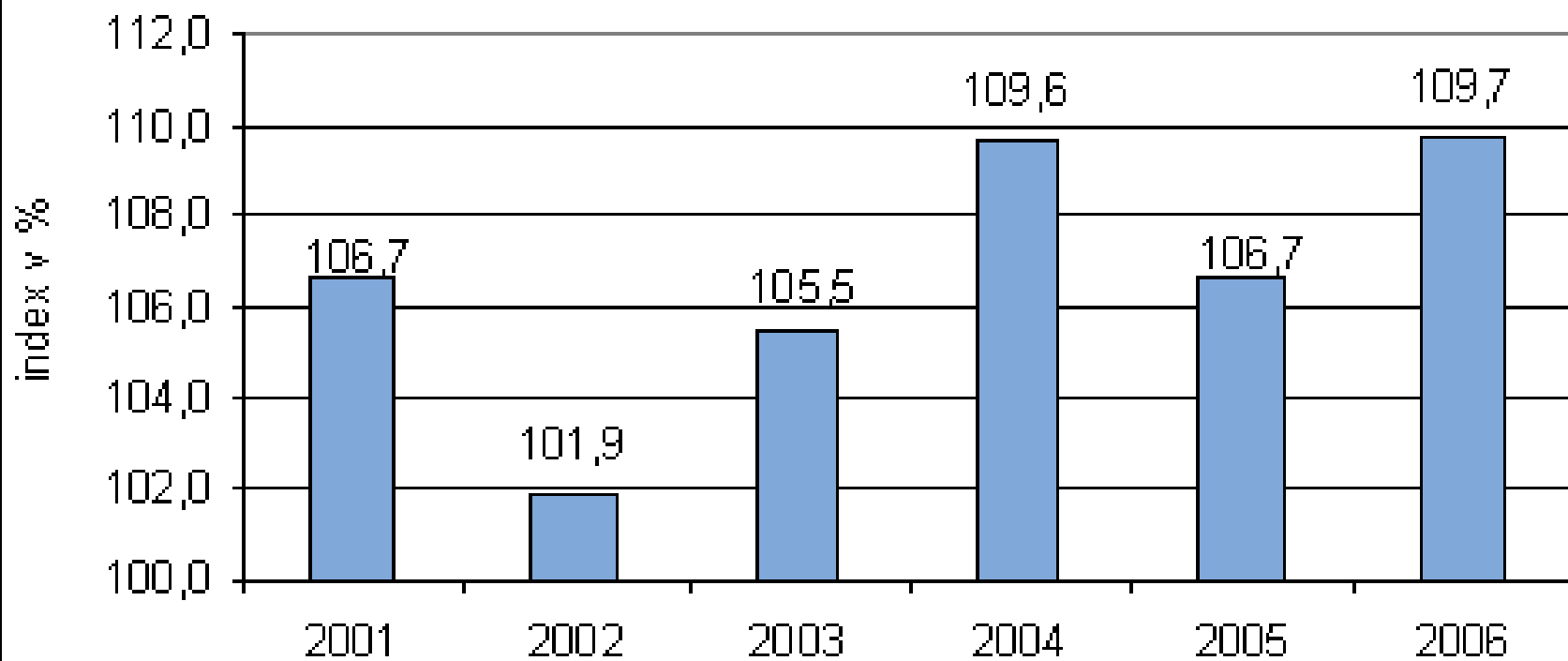
Obr. 3: Průmyslové podniky se zahraničním kapitálem (k 31.12.1999)

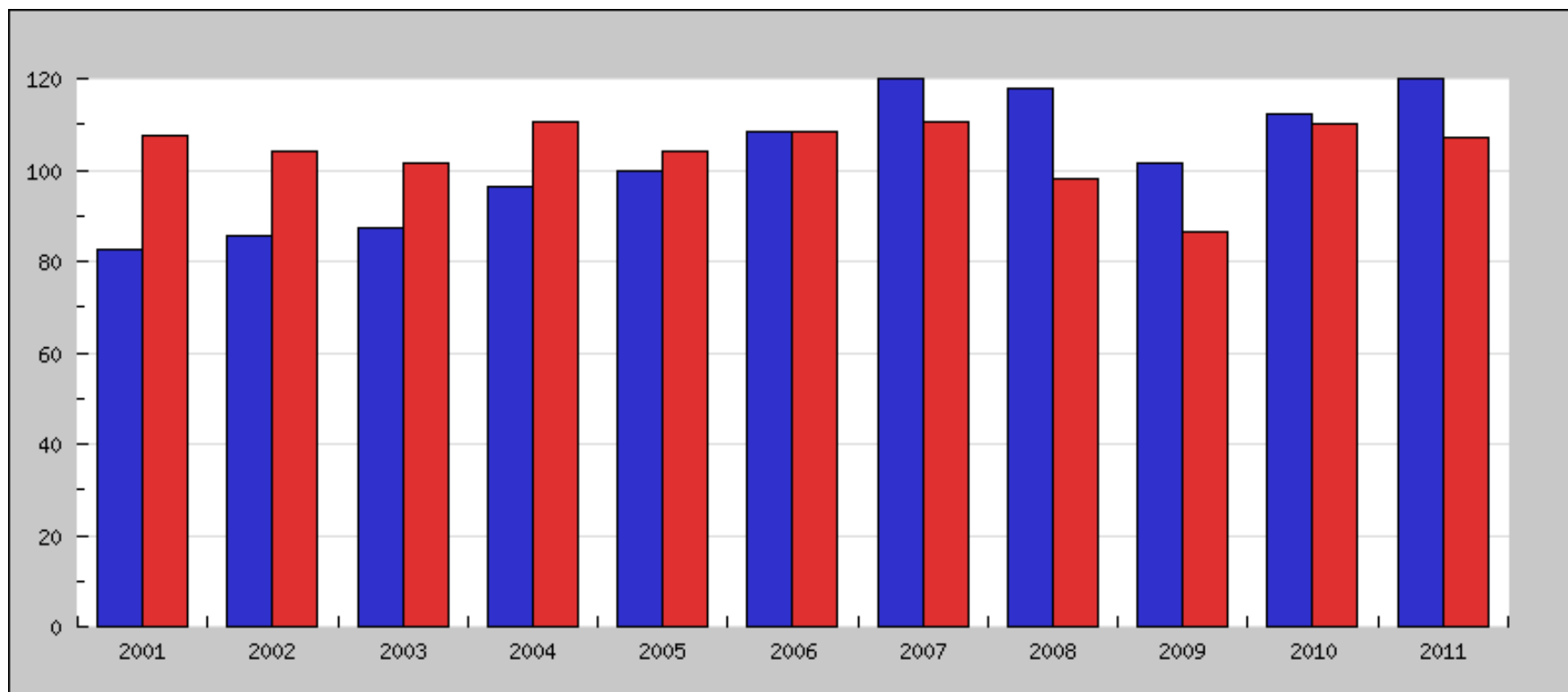
Meziroční index růstu průmyslové produkce ve stálých cenách roku 1995

Meziroční index průmyslové produkce

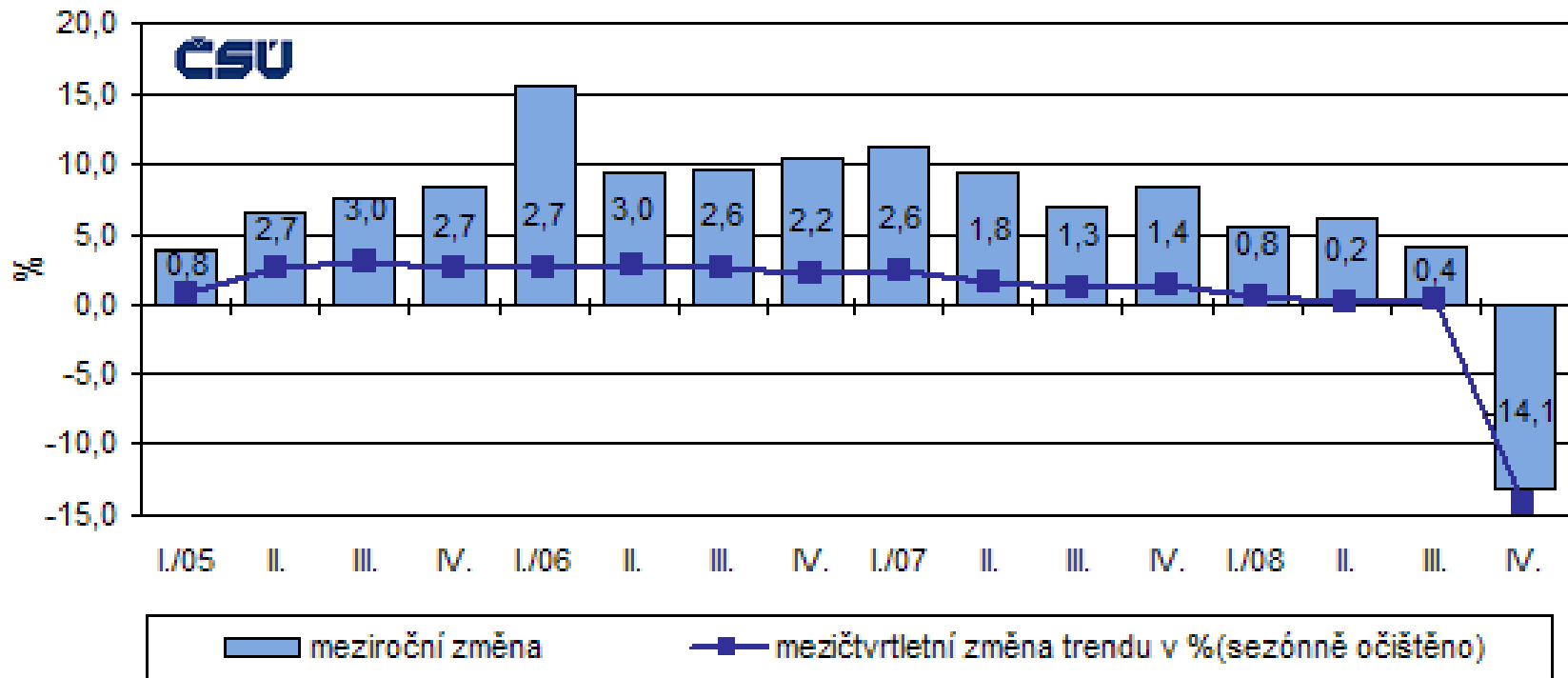
Index průmyslové produkce (meziroční a bazický)

Bazický index (modrá): rok 2000 = 100

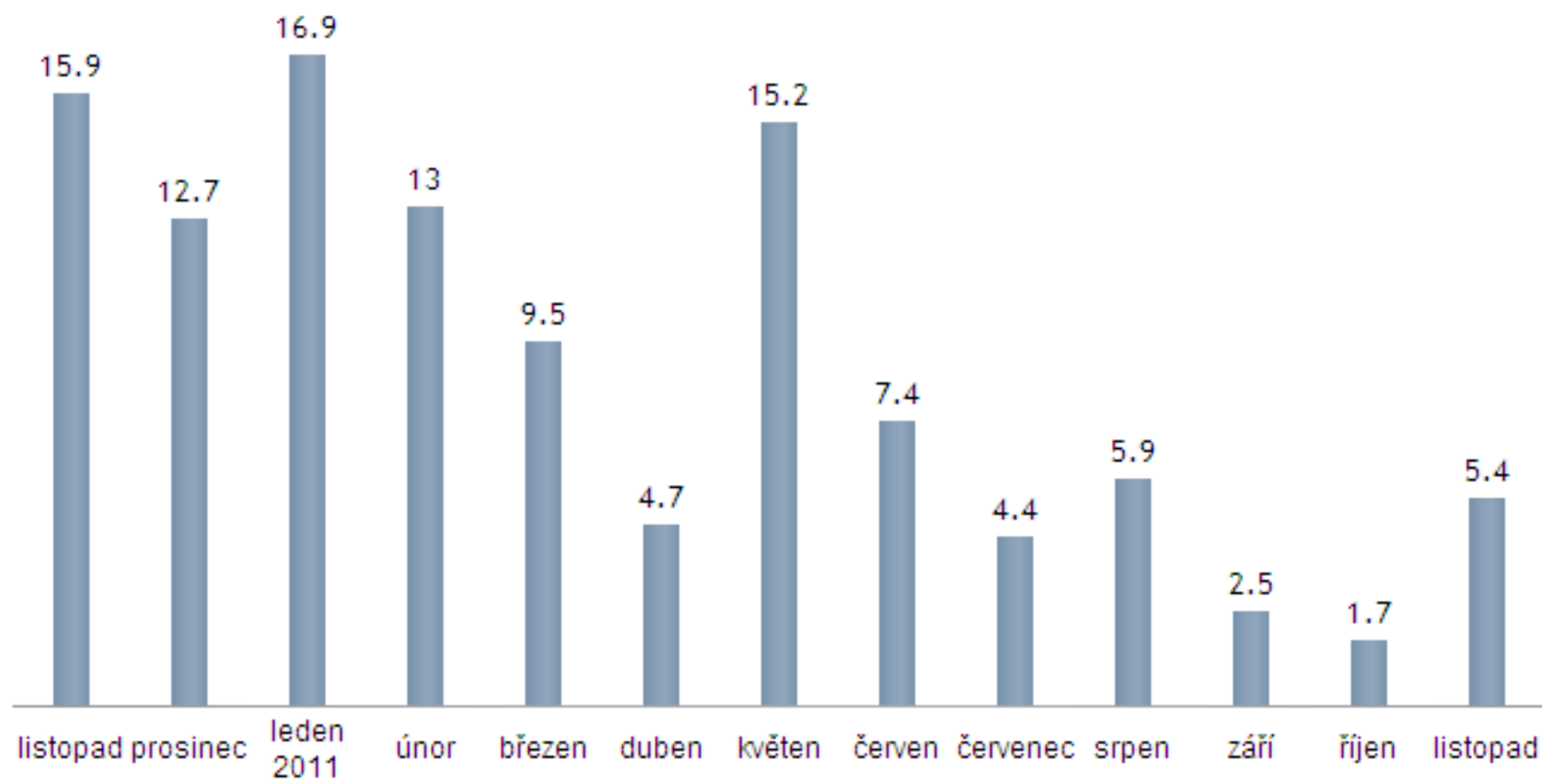
Meziroční index (červená): předchozí rok = 100

Index průmyslové produkce - ČR celkem

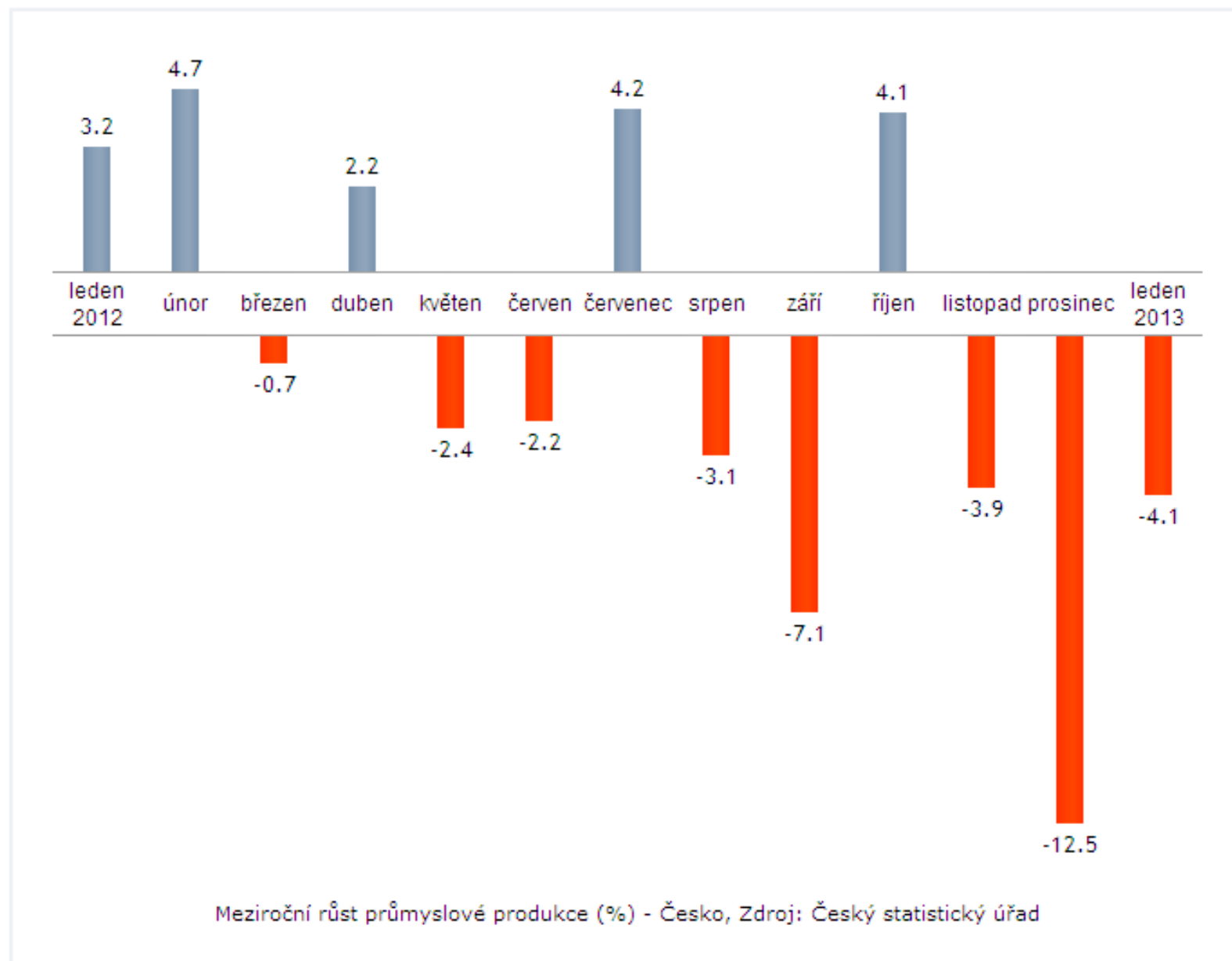
Jde o výběrový agregovaný index představující vážený aritmetický průměr indexů produkce vybraných reprezentantů (výrobků) agregovaných pomocí dvoustupňového systému vah...

Meziroční růst průmyslové produkce (%) - Česko

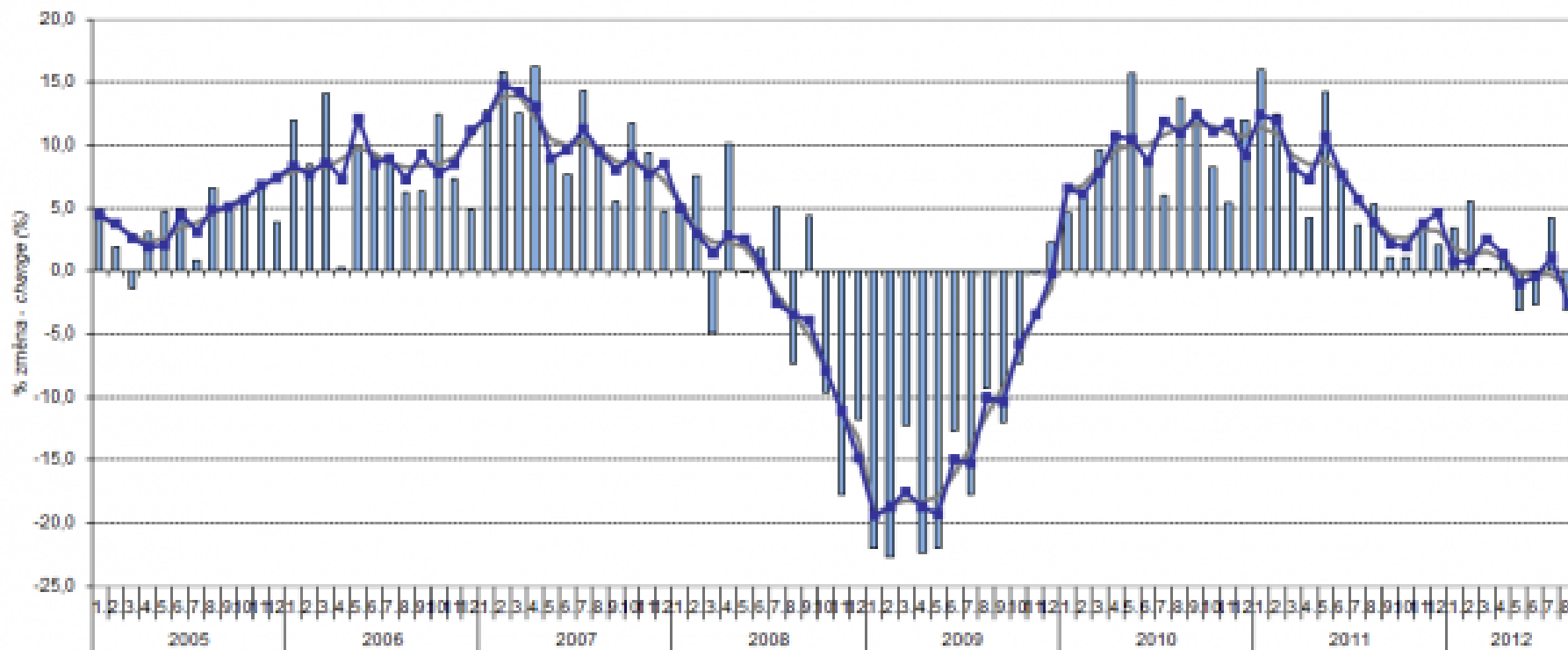

Meziroční růst průmyslové produkce (%) - Česko, Zdroj: Český statistický úřad

Meziroční růst průmyslové produkce (%) - Česko

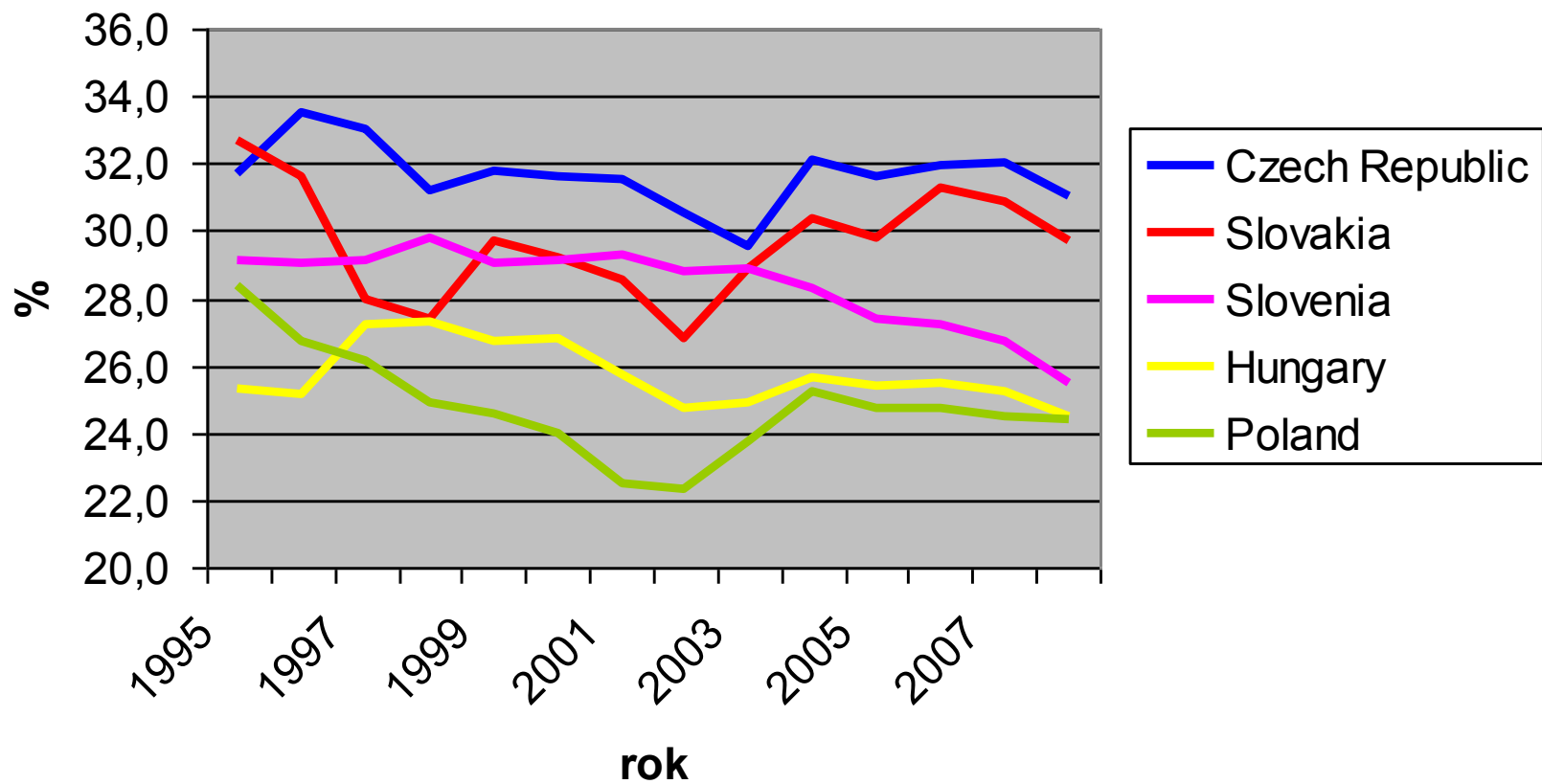

Průmyslová produkce (meziroční změny)
Industrial production (year-on-year changes)

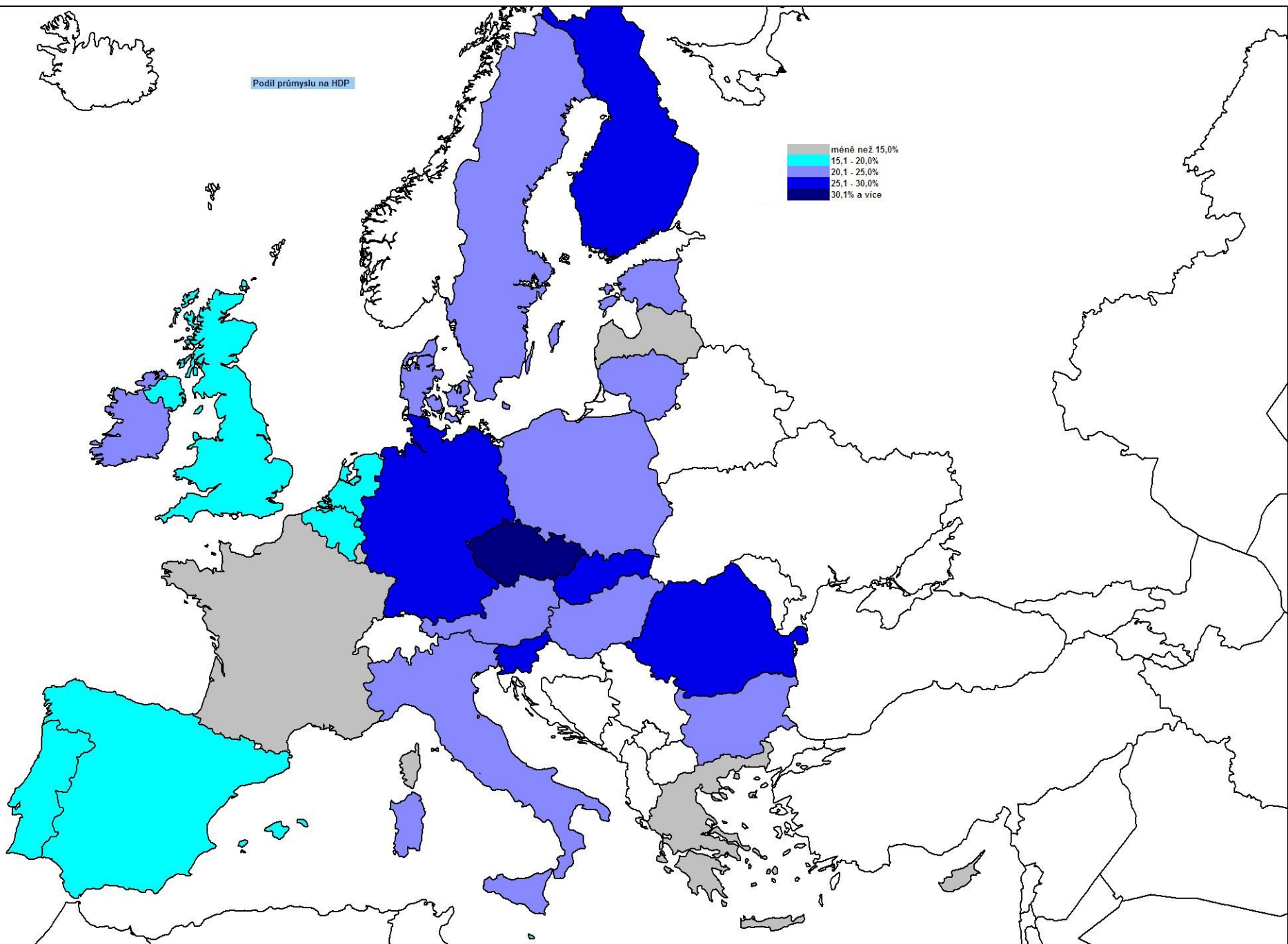
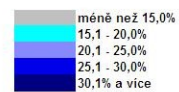
■ sezónně neočištěné Not SA
 — trend
 ■ sezónně očištěné - SA

Podíl průmyslu na HDP

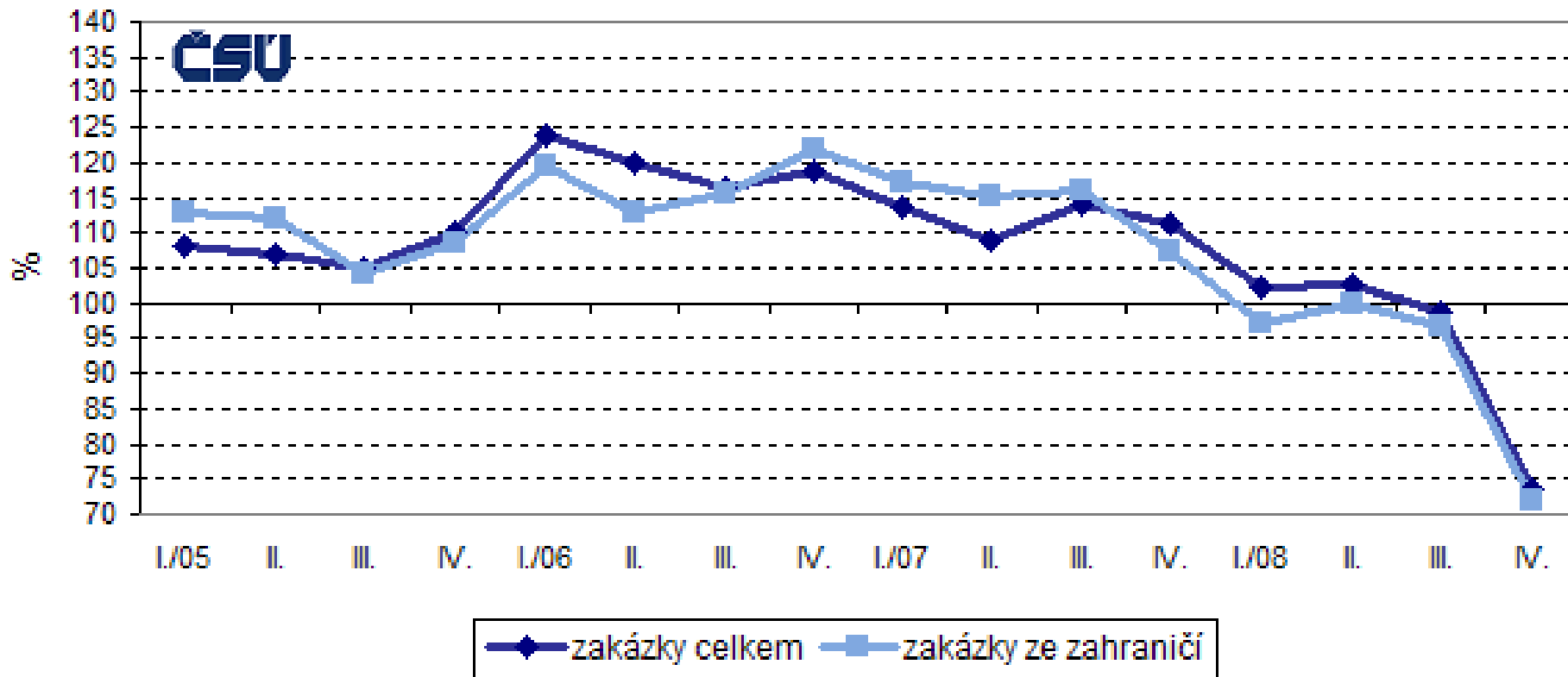
Jak je tomu ve srovnání se západní Evropou?

Podíl průmyslu na HDP

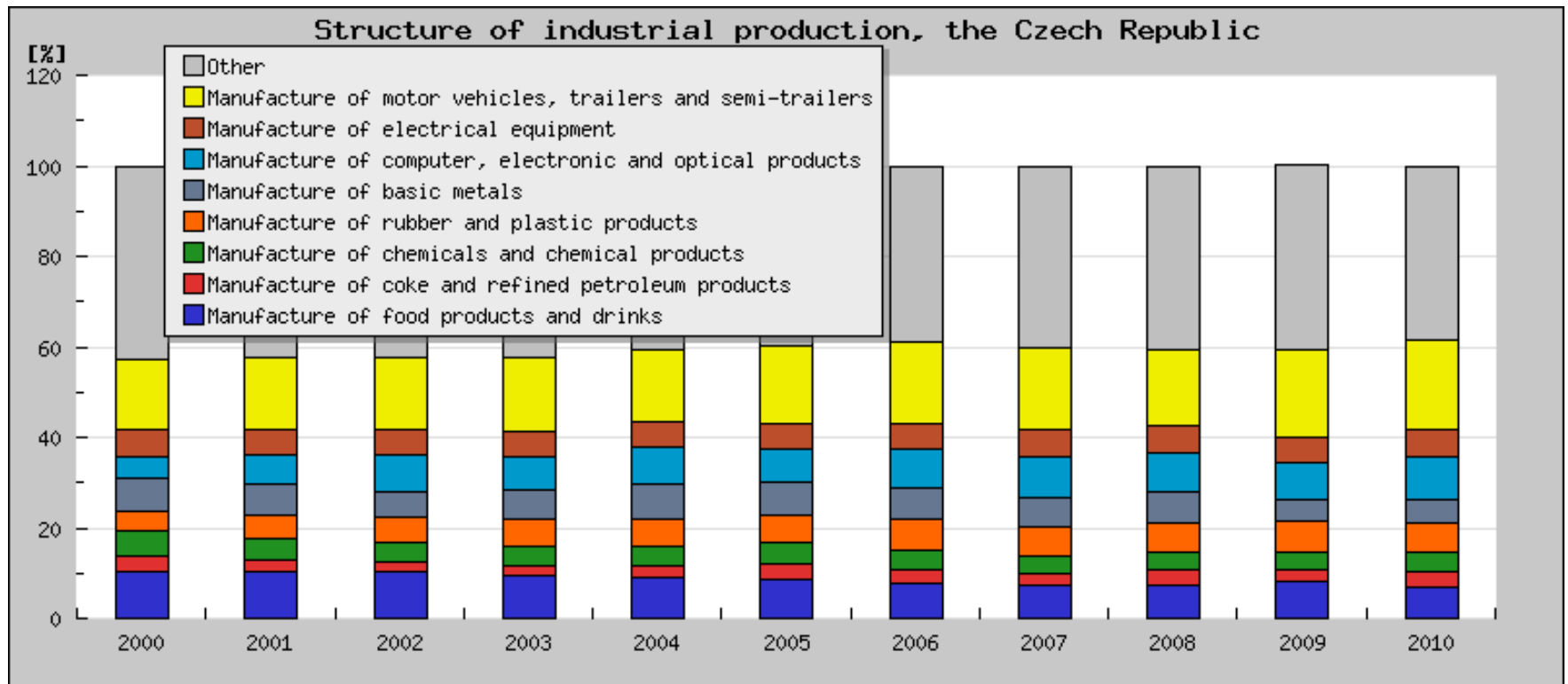

Zakázky v průmyslu - meziroční indexy

(stejná čtvrtletí předchozího roku = 100)

Struktura průmyslové výroby

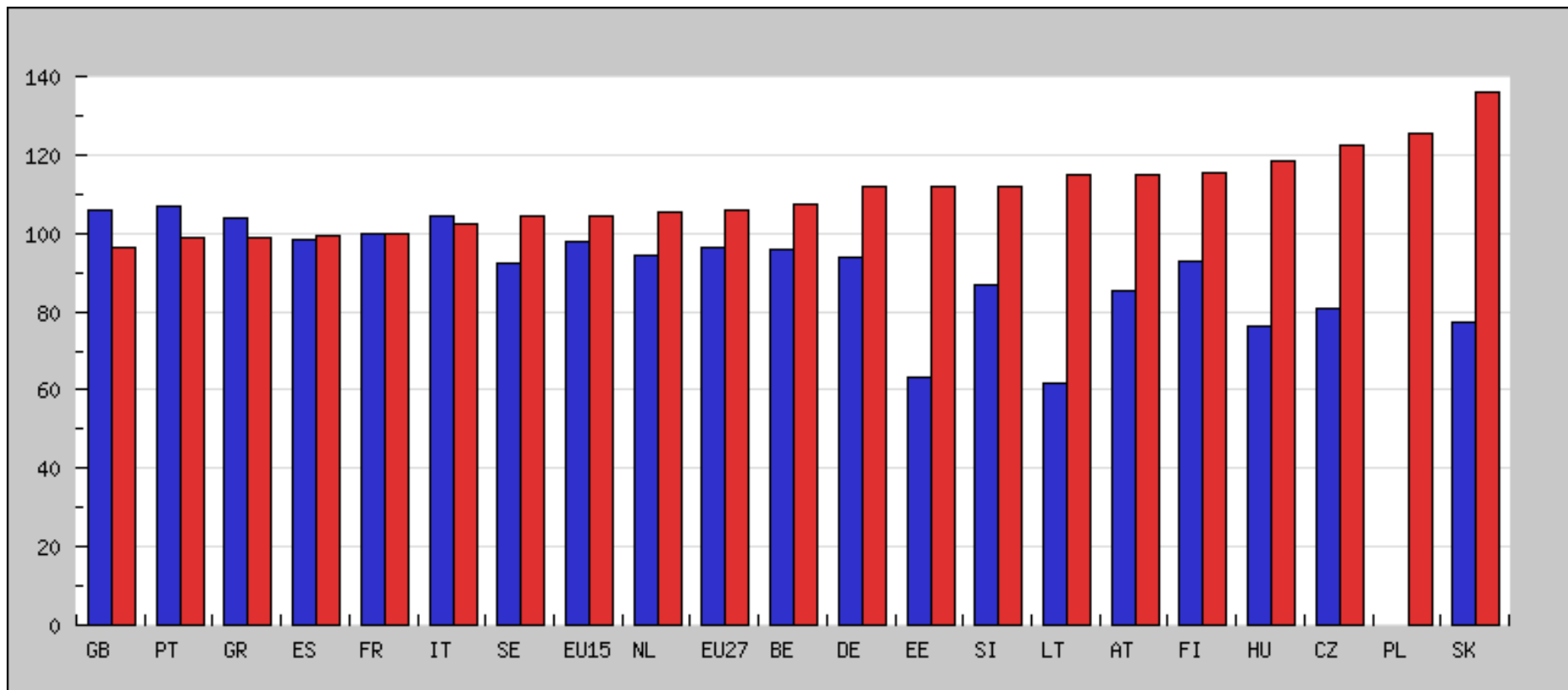

- **Průmysl**, resp. zpracovatelský průmysl patří k **rozhodujícím nositelům ekonomické aktivity a hospodářského růstu ČR**, ale je současně jedním z hlavních zdrojů zátěže životního prostředí
- odlehčení výrobní struktury, technologicky náročnější výroba, přidaná hodnota, nižší energetická náročnost, inovace.. **vztah průmyslu a životního prostředí** se v posledních letech **zlepšuje**
- Přes mírné výkyvy měl vývoj **průmyslové produkce od roku 2000 dlouhodobě vzestupný trend** (oproti začátku 90. let 20. století, kdy docházelo k útlumu především materiálové a energeticky náročných výrob)

- Dosud **rostla průmyslová produkce** v ČR daleko **výraznějším tempem** ve srovnání s průměrem EU 25, resp. EU 27
- Teprve **rok 2008 znamená stagnaci a začínající pokles** v souvislosti s celosvětovou hospodářskou krizí, která se plně projevila v roce 2009
- Průmysl, včetně zpracovatelského, vykázal v roce **2009 největší meziroční změnu (pokles)** od roku 2001
- Průmyslová produkce v roce 2009 meziročně klesla o 13,6 %
- **V roce 2010 průmysl již opět vykázal růst (o 10,3 % - zejména vliv německého oživení)... a v roce 2011 rostl také - o 6,9 %**

- **Postavení průmyslu** v české ekonomice je dosud **mimořádné**
- V roce 2010 byl **podíl českého průmyslu na tvorbě HDP 30,5 %**, zatímco průměrný podíl v EU 27 byl 18,8 %
- Ve státech **EU 15** byl tento podíl ještě o zhruba 1 procentní bod nižší – jedná se o postupnou **dematerializace ekonomiky**
- Podíl nad 25 % vykazuje v mezinárodním srovnání pouze pět zemí EU (ČR, Rumunsko, Maďarsko, Slovensko a Irsko).

Index průmyslové produkce - mezinárodní srovnání

modrá: rok 2000, červená: poslední dostupný rok

PRŮMYSL A PŘÍMÉ ZAHRANIČNÍ INVESTICE

Skládají se z:

- **Základní jmění**
 - **Reinvestovaný kapitál**
 - **Ostatní kapitál**
-
- Jsou považovány za **jedno z kritérií úspěšného rozvoje ekonomiky, potažmo průmyslu**
 - dokládají **důvěru zahraničních investorů v danou ekonomiku**
 - očekává se od nich **přínos pro ekonomický růst**

- zdůrazňovány jsou **vlivy na zaměstnanost a produktivitu práce**
- jedním z hlavních důvodů je také **výhodný poměr kvality pracovní síly a mzdy**
- ...ale i **negativní reakce ekonomů na příliv PZI** (montážní linky, nízké mzdy, nestálost některých firem...)

Přímé zahraniční investice můžeme podle **způsobu vstupu zahraničního investora** do hostitelské ekonomiky rozdělit na:

- ***investice na zelené louce*** (*greenfield*) - investice do nových aktiv
- ***fúze a akvizice*** (*mergers and acquisitions, M&A*) - investice do existujících aktiv

V ČR se vymezuje tzv. ***předzákonné a zákonné období*** – **zákon O investičních pobídkách č.72/2000 Sb.**, předtím pouze usnesení vlády ČR z roku 1998

(co to v praxi znamenalo pro zahraniční investory vstupující na náš trh?)

Hledisko vymezení	Druhy FDI	Hlavní znaky	Příklad
Míra kontroly	Podnik s menšinovým zahraničním podílem (<i>associate</i>)	Podíl od 10 do cca 50 % na vlastní jmění či hlasovacích právech	Podíl Boeingu v Aero Vodochody
	Podnik pod zahraniční kontrolou (<i>subsidiary</i>)	Kontrolní vlastnický podíl	Privatizace Rakony Rakovník do rukou Procter & Gamble

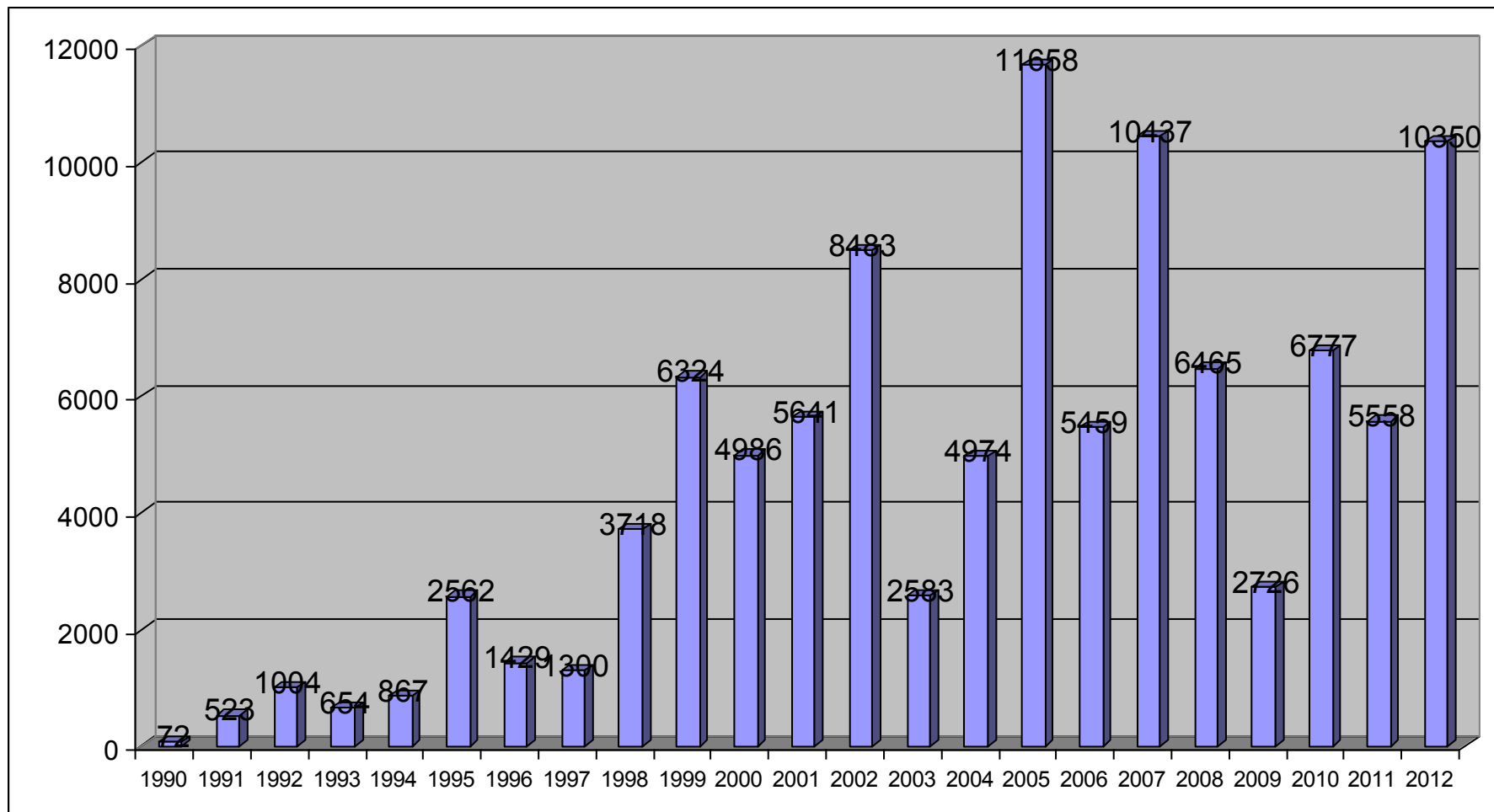
Motiv vstupu	Trhy vyhledávající (<i>market-seeking</i>)	Cílem je růst podílu na trhu a pokles nákladů na jeho zásobování	Investice Coca-Coly v Praze
		Vytlačují domácí produkci nebo nahrazují dovoz	
	Faktory vyhledávající (<i>efficiency-seeking</i>)	Cílem je optimalizace výroby (pokles výrobních nákladů)	Investice Audi (VW Group) do motorárny v Györu
		Vývozně orientované	
	Aktiva vyhledávající (<i>asset-seeking</i>)	Cílem je získání specifických aktiv (patent, obchodní značka)	Vstup SABMiller do Plzeňského Prazdroje

Způsob vstupu	Investice na zelené louce (<i>greenfield</i>)	Investice do nových aktiv	Investice LG. Phillips Displays v Hranicích na Moravě
	Investice na hnědé louce (<i>brownfield</i>)	Změna vlastnické struktury i investice do restrukturalizace (většina privatizačních FDI)	Investice Volkswagenu do Škoda Auto
	M&A (<i>mergers and acquisitions</i>)	Ovládnutí již existujících aktiv	Převzetí ČSOB finanční skupinou KBC

(Jaký je rozdíl mezi fúzí a akvizicí?)

- Běžná definice **fúze** říká, že se jedná o **získání jedné společnosti druhou**, a to tak, že **jedna koupí akcie té druhé** (příklad Tesco – Carrefour)
- Fúze existují ve „dvou provedeních“ - ***splynutí a sloučení***. V případě **fúze sloučením zůstává nástupnickou organizací jedna z těchto společností**. U ***splynutí*** dojde ke **sloučení dvou a více společností do jedné a vzniká třetí – nová společnost**
- Další druh spojení představují ***akvizice***, kde dochází **k získání jiné společnosti**, přičemž **obě zůstávají na sobě nezávislé**. V praxi to znamená, že se **s akciemi pohlčené společnosti se dál obchoduje na burze** (příklad Telecom – Telefonica)
- ***Mateřská společnost*** je společnost mající jednu nebo více dceřiných společností
- ***Dceřiná společnost*** je společnost, která je kontrolována jinou (mateřskou) společností

Příliv PZI do ČR v letech 1990-2012 (mil. USD)

země	stav FDI na obyvatele (ke konci roku)			roční (hrubý) příliv FDI na obyvatele		
	1993	1997	2002	1993-1997	1998-2002	2003
Česká republika	331	896	3 766	132	584	352
Maďarsko	542	1 584	2 402	244	177	-8
Polsko	68	377	1 169	86	170	104
Slovensko	75	286	1 890	46	318	110
Slovinsko	485	1 111	2 547	89	284	90
Estonsko	182	820	3 112	138	309	574
Litva	86	519	1 166	36	169	142
Lotyšsko	37	291	1 145	108	141	150

- PZI nejsou pouze v průmyslu, naopak **největší podíl mají dlouhodobě v odvětví služeb**:
 - **doprava a telekomunikace** mají velké výkyvy, ale i největší objemy (max. 2002, 2005),
 - **silné je peněžnictví a pojišťovnictví** a obchod, opravy, pohostinství a ubytování (*cestovní ruch*)
- V rámci **průmyslu** má nejvýznamnější postavení
 - **výroba a rozvod elektřiny, plynu a vody**,
...v oborech zpracovatelského průmyslu potom
 - - **zpracování ropy, chemické a pryžové výrobky**, *zpracování druhotných surovin...*,
...v posledních letech **propad u výroby strojů, přístrojů a zařízení** ...*již není v těchto oborech moc co prodávat, ale zato je to „nejvíce vidět“*

- ***PZI dle země původu***: dlouhodobě nejvíce Německo, Nizozemí, Rakousko, Velká Británie, Francie, Belgie, USA..., zhruba **4/5 PZI pochází z EU**
- ***Dle regionů ČR***: naprosto **dominující je Praha** (více než polovina všech PZI – ***jak je to možné?***), dále Středočeský, Plzeňský, Jihomoravský kraj..., ale rok od roku se to mimo Prahu mění

Těžba nerostných surovin – ukázka

- **Zásoby uhlí v ČR asi 10 mld. tun**, z toho asi polovina je ekonomicky těžitelná

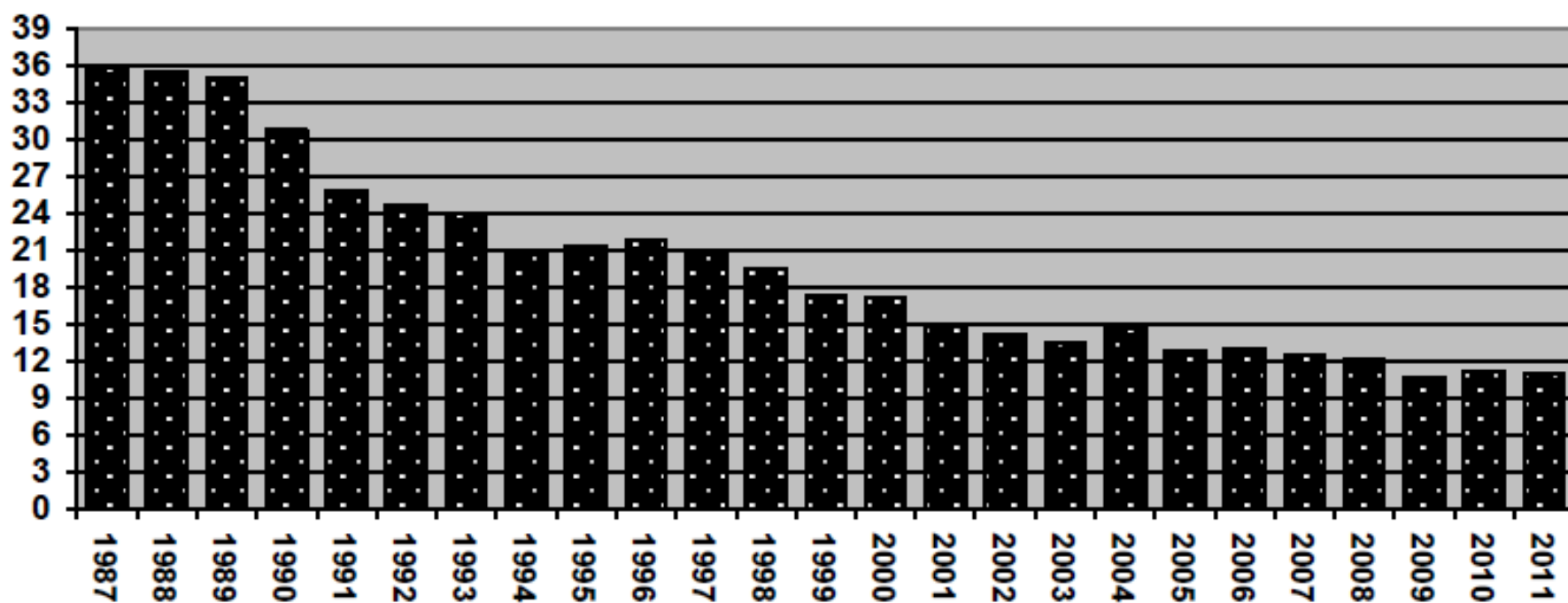
Struktura zásob:

- Černé uhlí (37 %)
- Hnědé uhlí (60 %)
- Lignit (3 %)

- Roční **produkce uhlí** v roce 2011 u nás byla asi 60 mil. tun (z toho 11 mil. tun černé) a vykazuje **dlouhodobý pokles**, ale **aktuálně mírný růst**

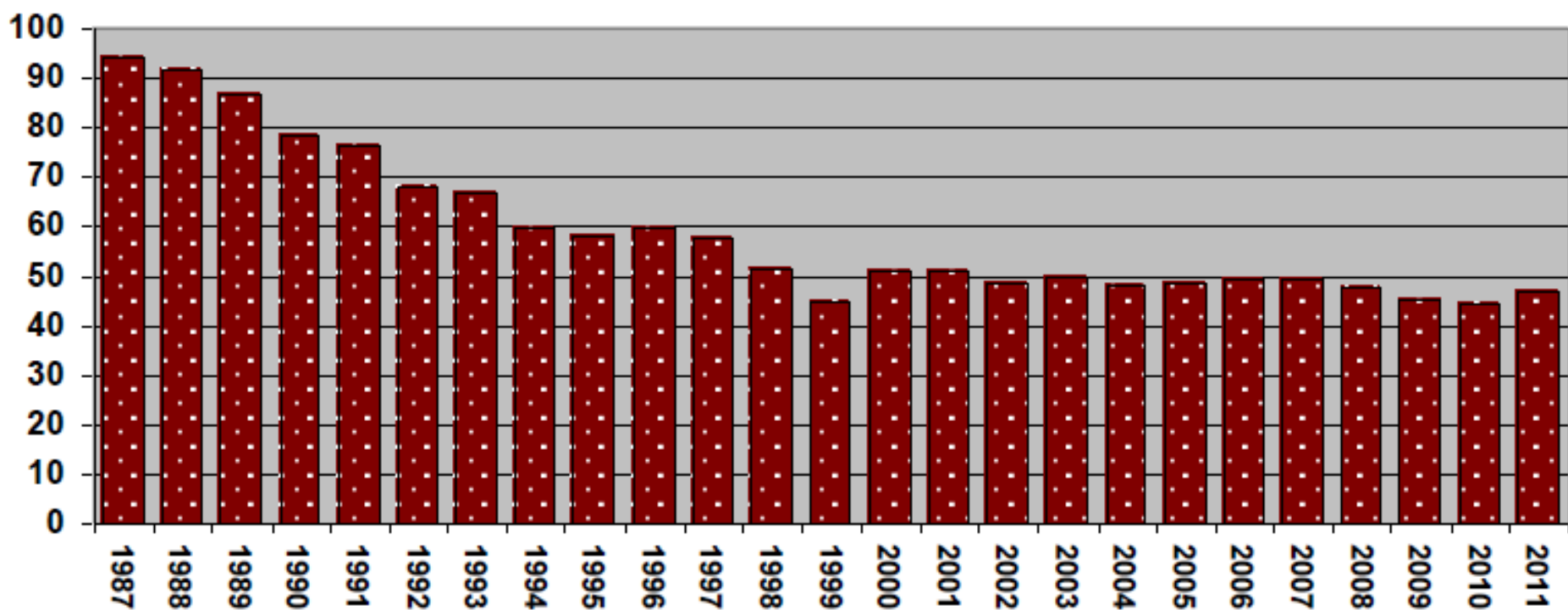
- asi **63 % výroby el.energie** pokrývají **tepelné či parní elektrárny**, zbytek jaderné

Graf č. 3: Těžba černého uhlí v ČR v letech 1987 – 2011 (mil. tun)

Zdroj: MPO, ČGS-Geofond

Graf č. 2: Těžba hnědého uhlí v ČR v letech 1987 – 2011 (mil. tun)

Zdroj: MPO, ČGS-Geofond

- **Hnědé uhlí plně pokrývá domácí spotřebu**, černé uhlí je předmětem zahraničního obchodu v oblasti dovozu i vývozu
- **2/3 energetického černého uhlí** je určeno na **výrobu el.energie a tepla**, zbytek pro průmyslové podniky
- **Hnědé uhlí** a lignit slouží **výhradně k výrobě tepla a elektřiny**, ČR je na něm závislá

(kde a přibližně kdy se u nás začalo těžit uhlí?)

Historie těžby černého uhlí v Čechách a na Moravě má dvě ohniska:

1) okolí Buštěhradu, ***Kladensko*** (70. léta 18. století)

2) *Ostravsko* (80. léta 18. století)

- postupně se těžby otevírala v dalších oblastech (Plzeňsko, Zacléřsko, Rosicko-Oslavansko..)

Historie těžby hnědého uhlí sahá až na konec 16. století, ale průmyslová těžba byla zahájena až v 80. letech 19. století v Podkrušnohoří, tedy asi o **100 let později než v případě černého uhlí**

- ***Mostecká společnost pro dobývání uhlí*** byla v roce 1871 první hnědouhelnou těžební společností v Rakousku-Uhersku

Černé uhlí - odstřel důlní věže dolu Doubrava (Karvinsko) a nejmladší důl v ČR – Frenštát pod Radhoštěm

Povrchová těžba hnědého uhlí na Sokolovsku – lom Družba

Historie těžby lignitu, resp. rašeliny se nedá přesněji určit, obě fosilní paliva se využívala k topení „po domácku“ od ranného feudalismu

- průmyslová těžba lignitu se se dostala do povědomí zhruba od poloviny 19. Století, a to na **jižní Moravě** (okraj Vídeňské pánve - Hodonínsko, Kyjovsko, Dubňansko..)
...a v **jižních Čechách** (Budějovická pánev)
- dodnes se dochovala **pouze na jižní Moravě** (Mikulčice)

- **Rozvoj těžby uhlí** je u nás spojen s rozvojem **průmyslové výroby**

....zejména **hutní (Kladensko – Poldi (1889),**

**Ostravsko – Rudolfova Huť (1828), dnes
Vítkovické železářny (Vítkovice Machinery
Group)**

a rozmachem **železnic**

*(Proč nevznikly velké hutě v blízkosti těžby
hnědého uhlí a lignitu? S čím je tato těžba
nejvíce spojena?)*

(Kde se dnes u nás těží uhlí?)

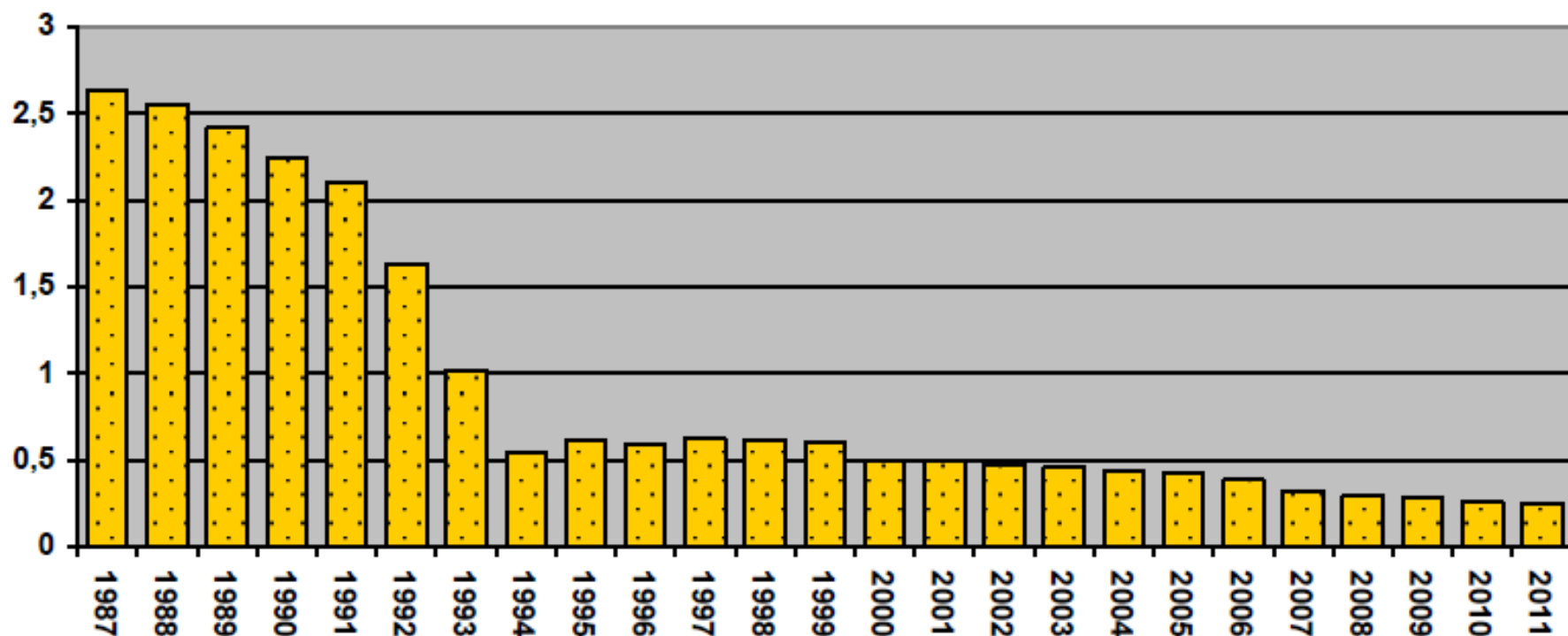
- **Černé uhlí** těží dnes **pouze OKD na Karvinsku a Frýdecko-Místecko** (5 dolů)
- **Hnědé uhlí těží 5 společností** (Severočeské doly, Litvínovská uhelná, Vršanská uhelná, Důl Kohinoor, a Sokolovská uhelná)
- **Lignit** se těží pouze **v Mikulčicích** na jižní Moravě (Lignit Hodonín)

- **Odhady expertů** se ohledně světových zásob hlavních energetických surovin **značně liší v průběhu času** – souvisí to s novými možnostmi těžebních technologií, dokonalejším geologickým průzkumem, ale i stále efektivnějším využíváním a aktuálně i ne tak dramaticky rostoucí spotřebou
- **Prokazatelné a pravděpodobné zásoby** ropy se např. ve světě se na konci 90. let odhadovaly na asi 40 let, zemního plynu na 60 let a uhlí na 120 let
- **Současné odhady** poukazují na dřívější „omyly“ a **uvádějí zcela jiná čísla:**
 - ropa: 200 let
 - zemní plyn: 200 let
 - uhlí: 300-600 let (z toho asi polovina černé uhlí)

Uranová ruda

- Těžba od roku 1840 v **Jáchymově** – získávání rádia (původně jako přísada do barev ve sklárnách)
- Další doly: oblast Slavkovského lesa a Krušnohoří, Příbramsko, Českolipsko, Českomoravská vrchovina a Rychlebské hory
- **V 90. letech většina dolů uzavřena** dnes pouze sanační těžba ve **Stráži pod Ralskem** (firma DIAMO) a v **Dolní Rožínce**
- **Těžba:** v 60. letech až 3 tis. tun/rok, **konec 80. let 2,5 tis. tun/rok**, současnost – sanační těžba asi 300 tun/rok
- Vzhledem ke stále horší situaci a snižujících se zásobách ropy ve světě se může **část těžby znovu obnovit...**

Graf č. 4: Těžba uranu (kovu) v ČR v letech 1987 – 2011 (kt)

Zdroj: MPO, ČGS-Geofond

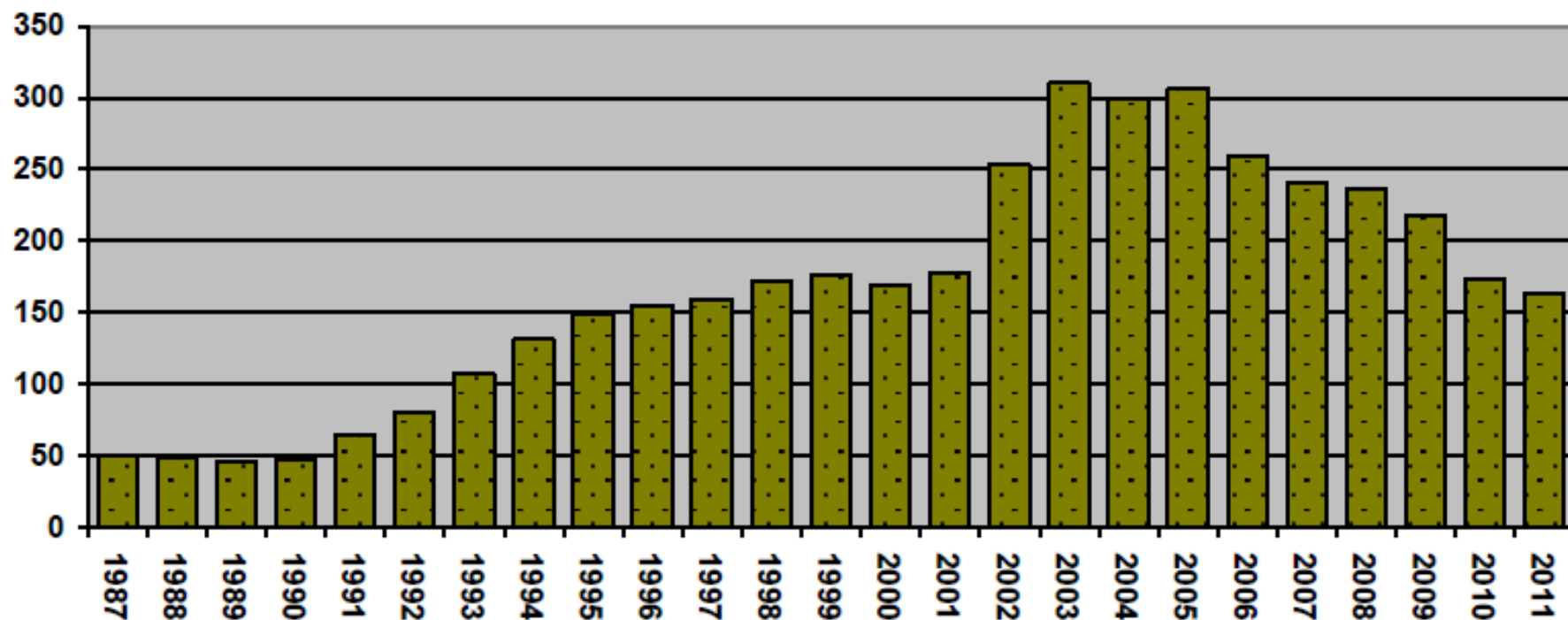

- ***Kde se u nás těží ropa a zemní plyn?***

Těžba ropy a zemního plynu

- Na naše území zasahuje Severní oblast Vídeňské pánve
- **Oblast Kyjovska již vytěžena**, dnes probíhá **těžba v rámci skupiny *Moravských naftových dolů***, uvažuje se o těžbě v Beskydech
- **21 těžebních ložisek**, denní kapacita asi 5 tis. barelů ropy a 250 tis. m³ zemního plynu
- Skupina **MND rozšiřuje těžbu i v zahraničí** prostřednictvím dceřiných společností, u nás chce zachovat do budoucna objem těžby, což se jí ovšem asi nepodaří...

Graf č. 5: Těžba ropy v ČR v letech 1987 – 2011 (kt)

Zdroj: MPO, ČGS-Geofond

Kde se v Česku těží ropa

Většina tuzemské ropy se nachází v takzvané Vídeňské pánvi na jihu Moravy, tedy na příhraničním území Česka, Slovenska a Rakouska.

(Dambořice, Dolní Bojanovice, Hrušky, Kloboučky, Lanžhot, Lužice, Mouřínov, Nový Poddvorov, Uhřice, Velké Bílovice, Vlkoš, Vracov, Žarošice, Ždánice)

Těžba stavebního materiálu

Stavební a dekorační kámen, vápenec, sádrovec, kaolin, cihlářská hlína, písek, štěrk (využití v průmyslu i stavebnictví)

Obecně lze hovořit v současnosti o **poklesu těžby**

- Těžba **stavebního kamene** zejména na Českomoravské vrchovině
- Těžba **cihlářské hlíny** v okolí Prahy (Jílové), na Plzeňsku, Rokycansku
- Těžba **kaolínu** nejvíce na Plzeňsku a Karlovarsku
- Těžba **sádrovce** na Opavsku
- Těžba **vápence** ve středních Čechách (východní barrandien) a na Novojičínsku (Štramberk)
- Vápenec se těží často v přírodně nevhodnějších územích – Český a Moravský kras...
- Těžba **písku a štěrku** probíhá zejména podél vodních toků Ohře, Labe a Moravy

Dopravní strojírenství – ukázka automobilový průmysl

- Nejvýznamnější podíl na výrobě dopravních prostředků
- Nastartován privatizací Škody v r. 1991
- **Podíl autoprůmyslu na průmyslové produkci ČR činí je téměř čtvrtinový**
- **Tvoří až 1/5 exportu**
- **Zaměstnává zhruba 150 tisíc osob v ČR**
- V roce 2009 se ovšem očekával **značný propad...? (jak to asi dopadlo?)**

- **České automobilky v roce 2009 i přes dopady světové hospodářské recese prodaly nejvíc osobních aut v historii země**
- Prodej vozů automobilek Škoda Auto, TPCA a Hyundai Motor Manufacturing Czech se meziročně zvýšil o 11,3 % **na 1,125 milionu vozů (včetně zahraničních závodů)**
- **Škoda Auto** v roce 2009 prodala 675 000 vozidel, výsledek je tak na úrovni roku 2008;

- v roce **2010** prodala Škoda **763 tis. vozů**, v roce **2011** (nové modelové řady Citigo a Rapid) **875 tis. vozů** a v roce **2012** již **939 tis. vozů** (další historický rekord!)
- Do pěti let by měla Škoda Auto v Rusku, Indii a především v Číně **vyrábět i prodávat polovinu své produkce**, což by mělo být půl milionu aut

- Automobilka **TPCA v Kolíně** zaznamenala nárůst prodeje o 2,5 % na **332 000 aut**, ovšem **v roce 2010 poklesla na 295 tis. vozů** (pokles zájmu o malé vozy s ukončením šrotovného), **v roce 2011** poklesla již na 270 tis. vozů a **v roce 2012 již na 215 tis. vozů..** Růst se neočekává
- **Zisk TPCA poklesl meziročně o 3/4**, což je velmi vysoké číslo

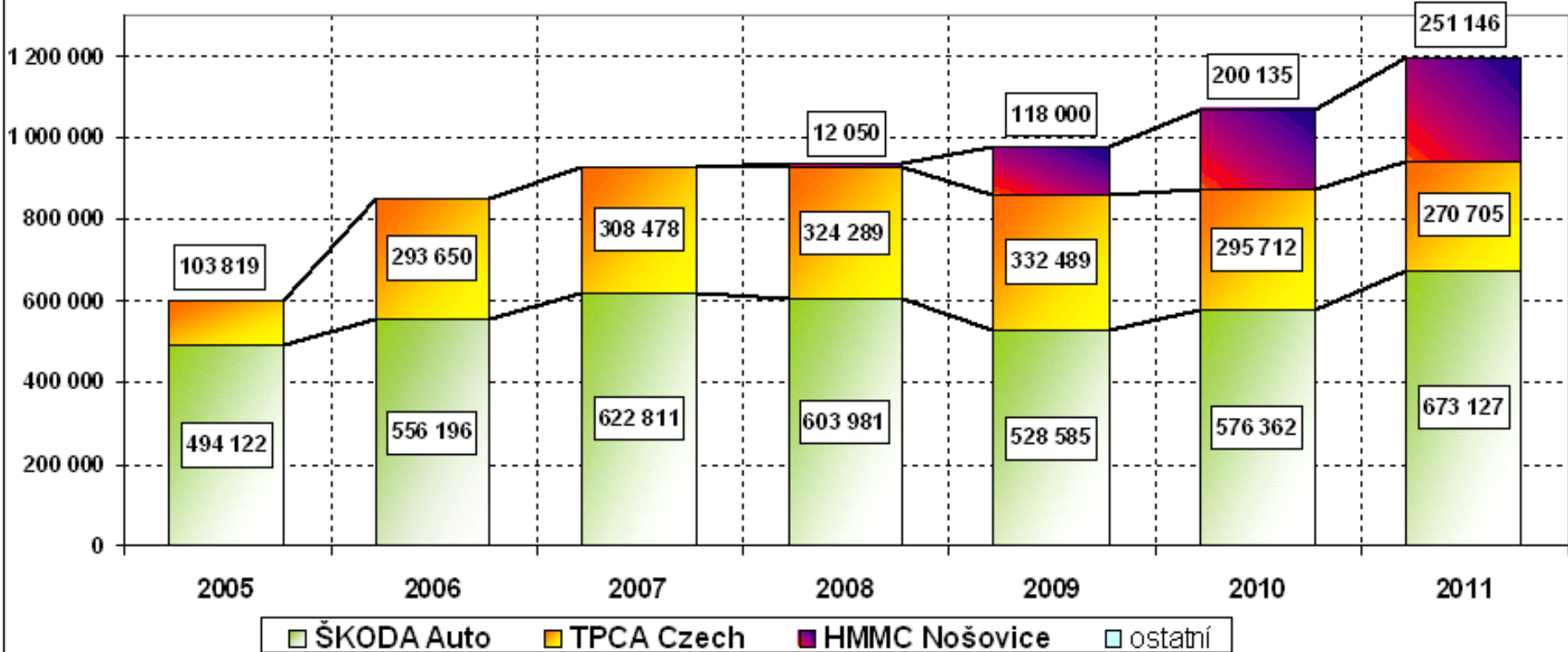
- Automobilka **Hyundai** v Nošovicích, která začala s výrobou v ČR na podzim 2008, prodala v roce 2009 asi 118 000 vozů (plán byl 160 tis.)
- **v roce 2010 to bylo již 200 tis. vozů** (nárůst o 70 %!!), v roce 2011 se dostala na 250 tis. vozů a **v roce 2012 na 303 tis. vozů (rekord)**

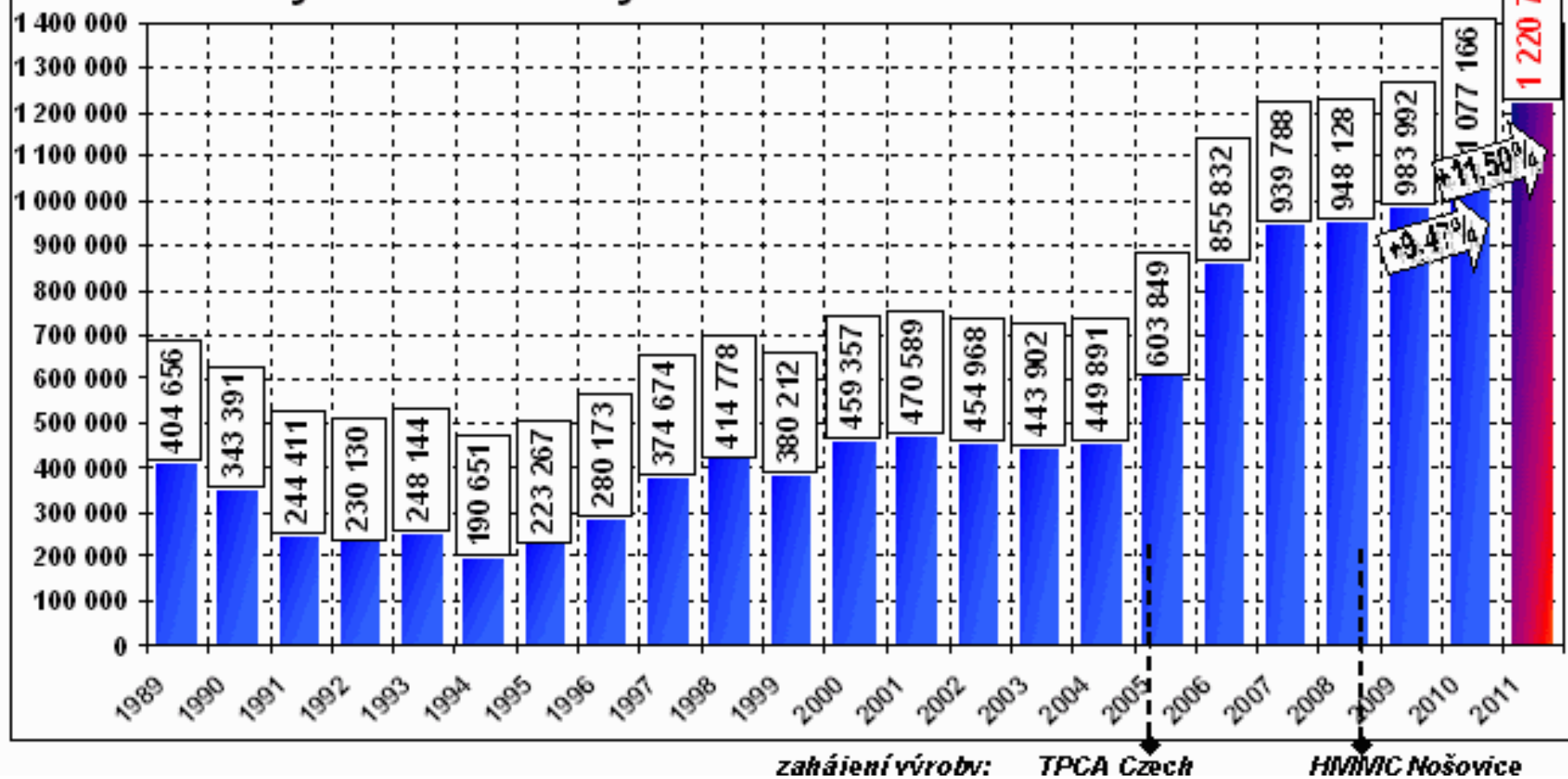
Rekordní odbyt vozů vyráběných v ČR měl dvě příčiny:
Jednak *náběh výroby automobilky Hyundai v Nošovicích*, jednak *extrémní nárůst produkce škodovek v Číně*

Produkce tuzemských výrobců osobních automobilů v ČR

(včetně malých užitkových)

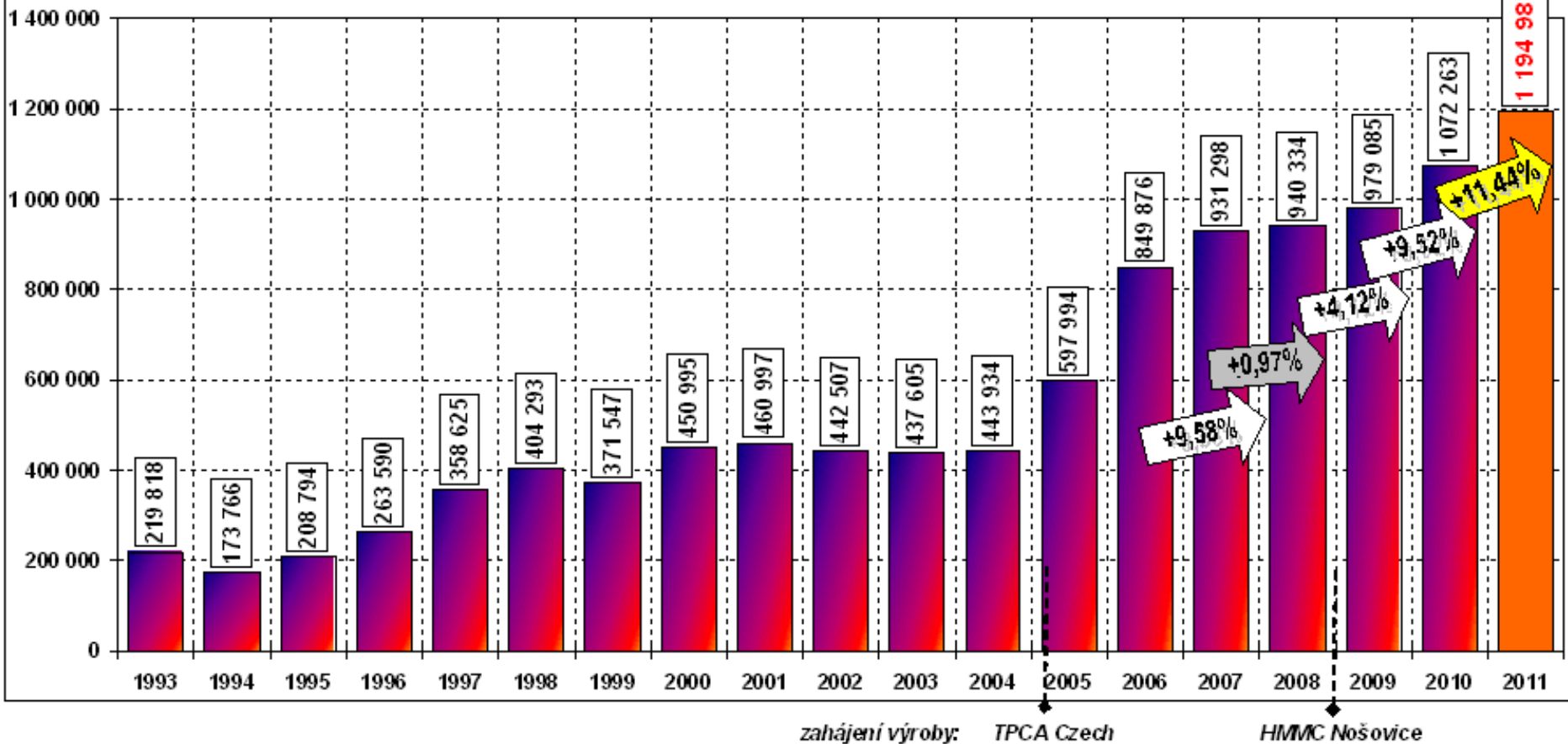

Výroba motorových vozidel v ČR od roku 1989

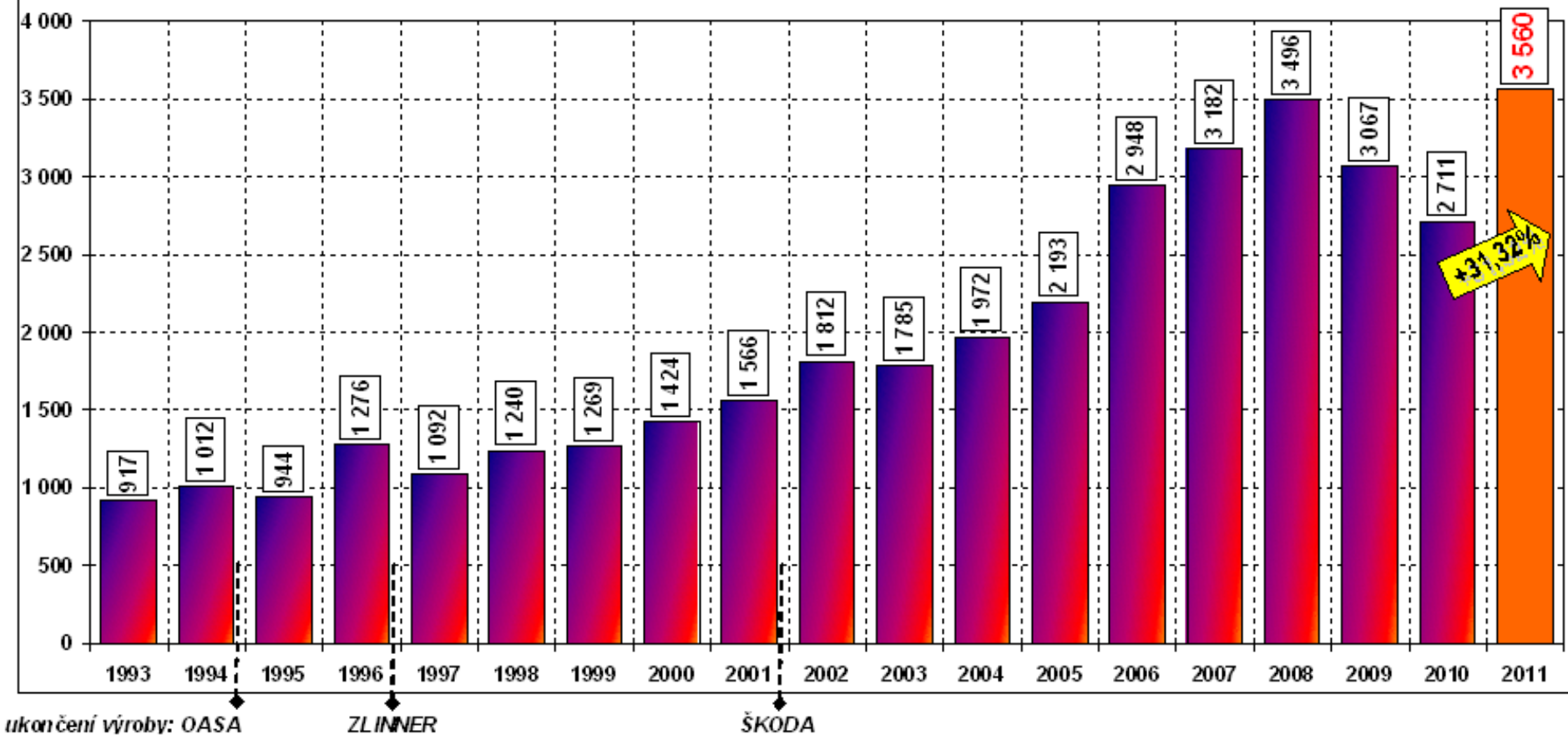

Od 1.1. 1989 do konce roku 2011 bylo v České republice vyrobeno 12 242 718 ks motorových vozidel

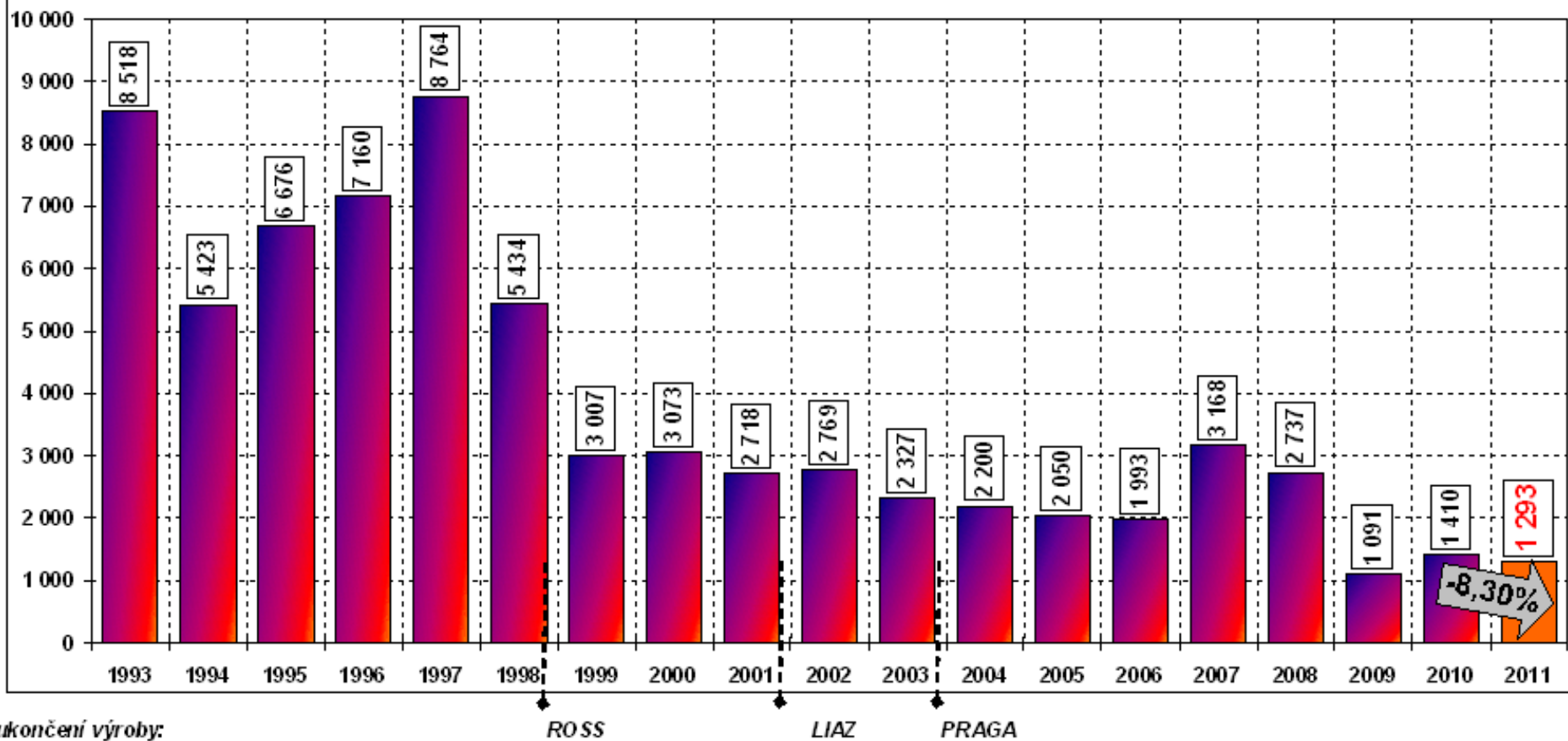
Výroba osobních a malých užitkových automobilů (kat. M1 + N1) v ČR

Výroba autobusů (kat. M2 a M3) v ČR

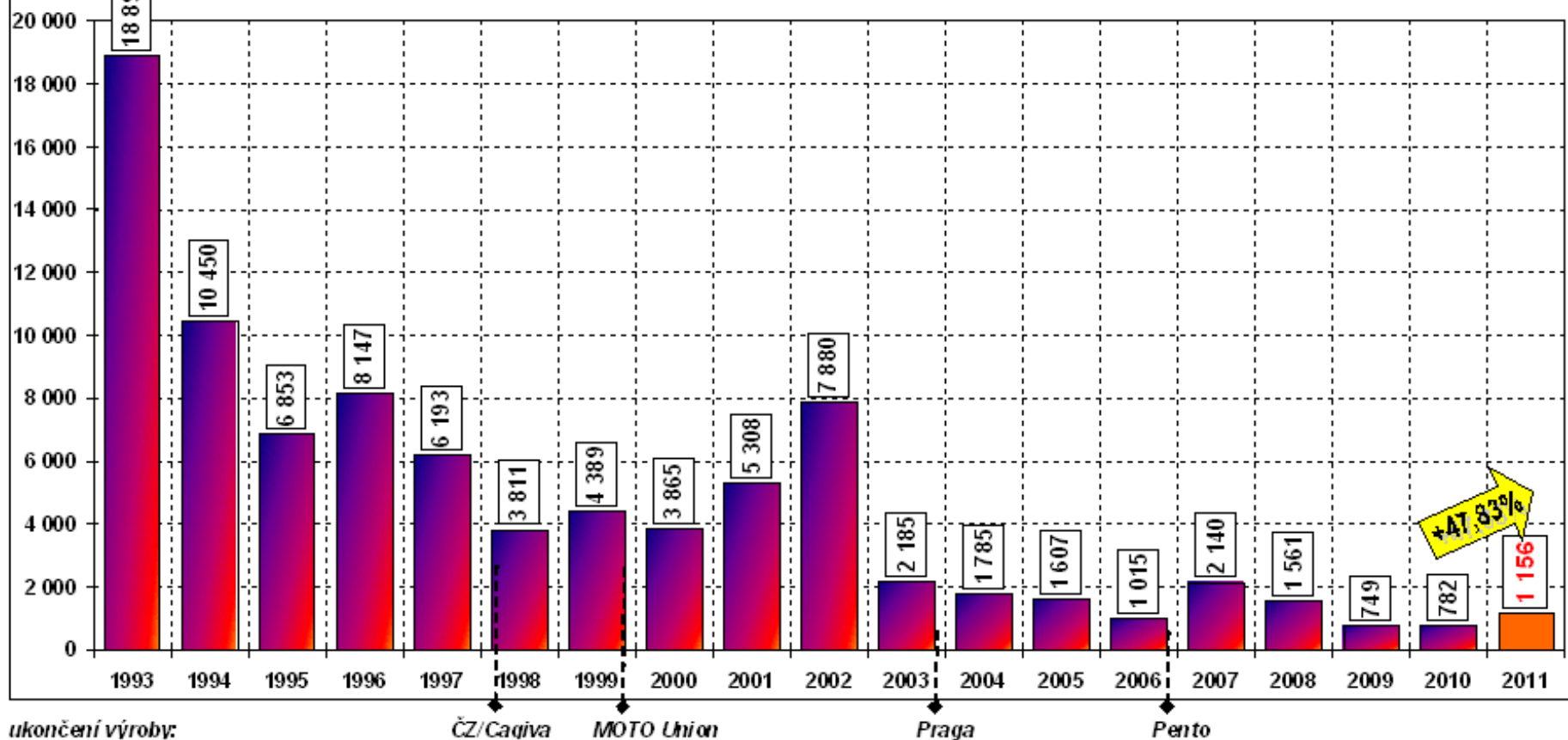

Výroba užitkových vozidel (kat. N2 a N3) v ČR

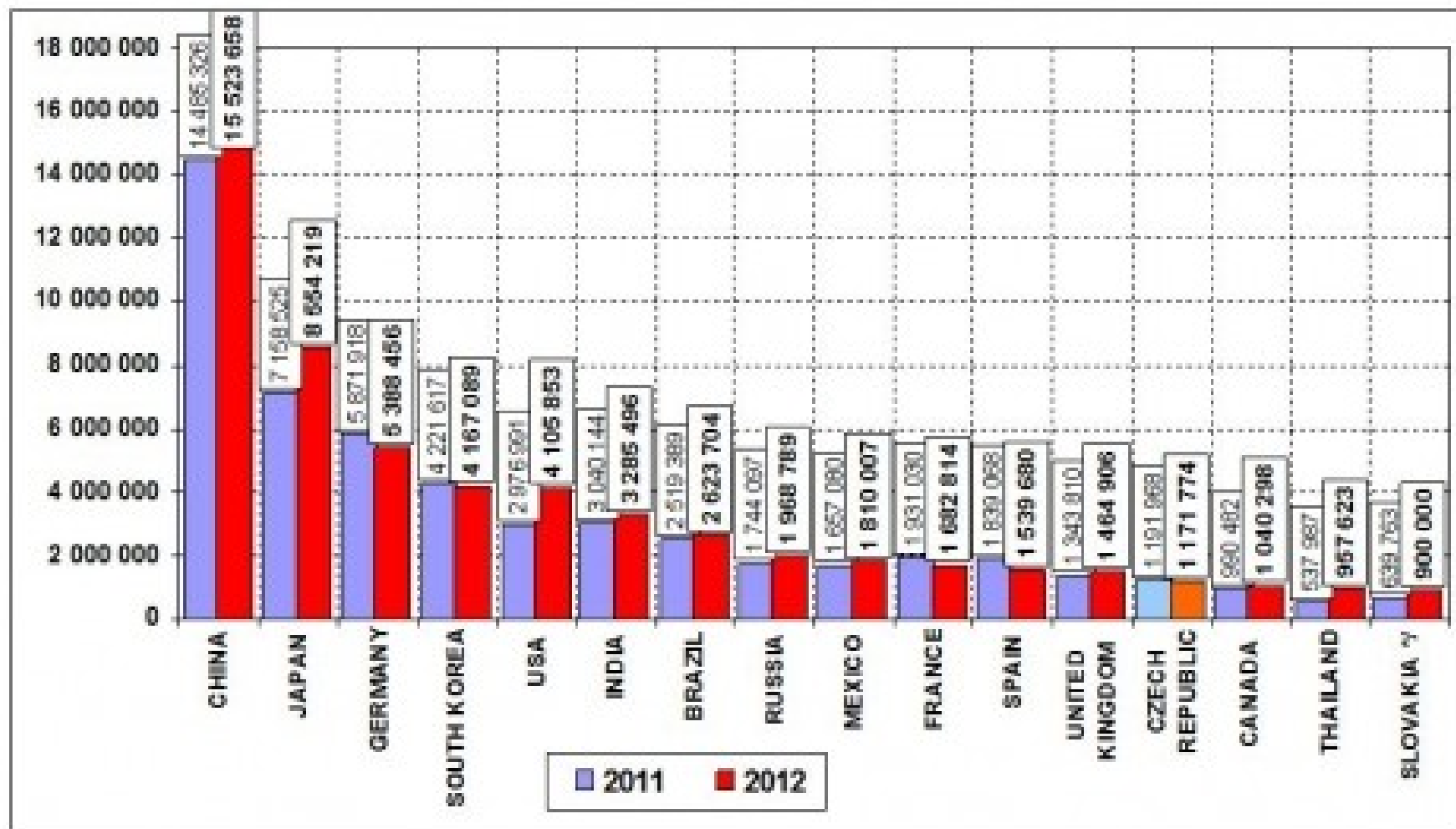

ukončení výroby:

Výroba motocyklů (kat. L) v ČR

Výroba osobních automobilů 2012 a 2011 (16 zemí s nejvyšší výrobou)

* zařím pouze odhad

- V **celosvětovém „žebříčku“** výrobců osobních automobilů se **v roce 2012 Česká republika umístila na 13. místě** s produkcí 1,17 mil., což představuje téměř 2 % světové výroby osobních automobilů
- **Mezi evropskými výrobci osobních automobilů** (nepočítaje Rusko) **se Česká republika umístila na 5. místě** (za Německem, Francií, Španělskem a Velkou Británií) a její podíl na celkové evropské výrobě osobních automobilů činil zhruba 8 %

Pořadí zemí ve výrobě vozidel na 1000 obyvatel za rok 2010

	země	výroba <u>osobních automobilů</u> na 1000 obyvatel
1	Slovakia	101,9
2	Czech Rep.	101,8
3	Slovenia	97,3
4	South Korea	79,7
5	Germany	67,4
6	Spain	47,2
7	Japan	41,8
8	France	30,9
9	Canada	28,9
10	UK	20,8
11	Iran	20,6
12	Poland	20,4
13	Brazil	14,2
14	Mexico	14,2
15	China	10,4
16	Italy	9,9
17	USA	8,9
18	Russia	8,6
19	Thailand	8,4
20	Turkey	7,9

	země	celková výroba <u>automobilů</u> na 1000 obyvatel
1	Slovenia	102,6
2	Czech Rep.	102,4
3	Slovakia	101,9
4	South Korea	88,1
5	Germany	71,7
6	Canada	61,8
7	Spain	58,9
8	Japan	48,4
9	France	35,8
10	USA	25,3
11	Thailand	24,9
12	Iran	24,1
13	Mexico	23,9
14	UK	22,8
15	Poland	22,6
16	Brazil	18,4
17	Italy	14,7
18	Turkey	14,3
19	China	13,6
20	Russia	10,0

Současní výrobci (značky)
motorových vozidel v ČR:

* / údaje o výrobě nejsou k dispozici

Výrobci (značky) motorových
vozidel, u kterých byla:

	Osobní a malé užitkové automobily (kat. M1 a N1)						
							
výroba v ČR ukončena v roce	1998		1999		2000	2002	2006
	Nákladní automobily (kat. N2 a N3)						
							
výroba v ČR ukončena v roce	1998		2001		2003		
	Autobusy (kat. M2 a M3)						
							

Výrobci automobilů v ČR

Škoda Auto

(Mladá Boleslav, Kvasiny, Vrchlabí)

775 000 aut ročně

TPCA Kolín

300 000 aut ročně

Hyundai Nošovice

200 000 aut ročně

Tatra Kopřivnice

Daewoo Avia Praha

Karosa – Irisbus
(Iveco)

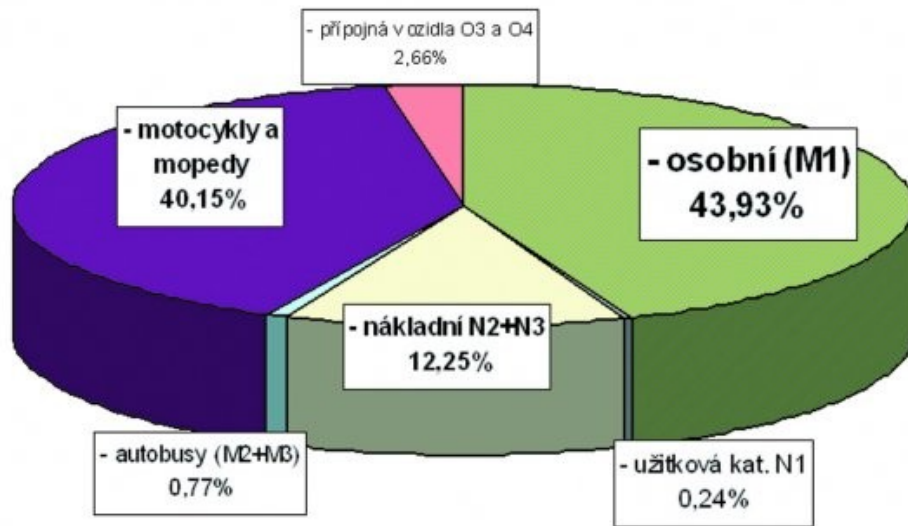
Vysoké Mýto

SOR Libchavy

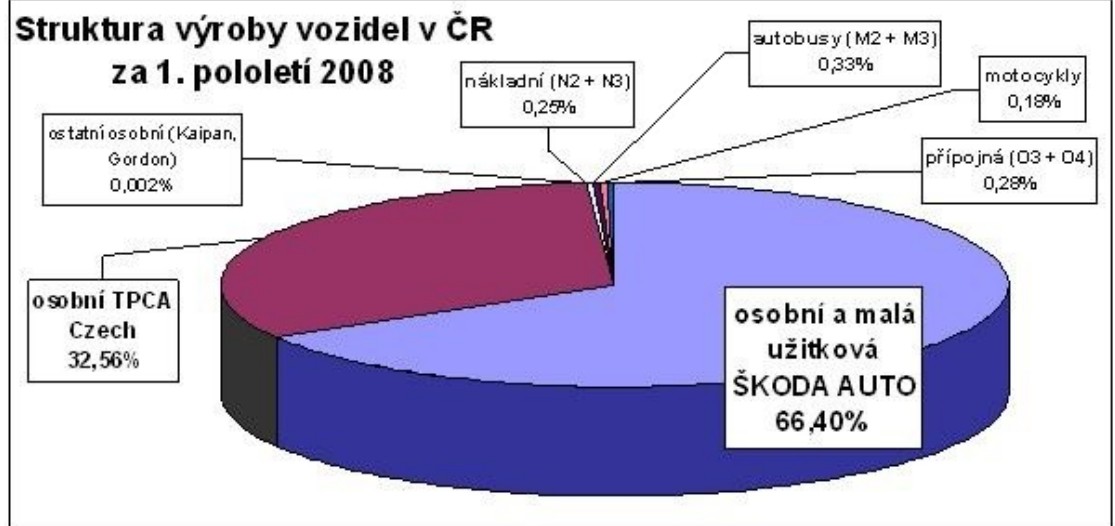
Kde se v Česku vyrábějí automobily a díly pro ně

**STRUKTURA
VÝROBY
VOZIDEL
v roce 1989
(1.- 12. měsíc)**

**Struktura výroby vozidel v ČR
za 1. pololetí 2008**

100 % = 533 901 ks

Výroba motocyklů

- Výrazný útlum výroby po roce 1990
- Prakticky jediným sériovým výrobcem je společnost **JAWA Moto** sídlící v Týnci nad Sázavou

Výroba kolejových vozidel

- Téměř všechny druhy kolejových vozidel

Tramvaje: Škoda Transportation Plzeň, Pars Nova Šumperk, DPO INEKON Praha, **Siemens** **Kolejová vozidla** (dříve CKD Praha – největší výrobce tramvají na světě, 1/3 všech vozů na světě na konci 80. let)

Ložomotivy a vagóny: Škoda Transportation Plzeň, Škoda Vagonka Ostrava (dříve Vagonka Studénka)

© M.Babický 13.12.2005 Praha, Staroměstská; první prototyp nízkopodlažní tramvaje Škoda 14T se představuje

Výroba trolejbusů a autobusů

Trolejbusy: Škoda Electric Plzeň a Karosa (Iveco) Vysoké Mýto (Irisbus), dříve v Ostrově nad Ohří (zkušební trať Ostrov n. O. – Jáchymov)

Autobusy: Iveco (Karosa) Vysoké Mýto, SOR Libchavy (od roku 1995), TEDOM Třebíč (od roku 2007)

■ **Autobusy v Česku**

Srovnání výroby a prodejů
v letech 2008 a 2009

Výroba	2008	2009
Iveco Czech Rep.	3 020	2 527
SOR	368	427
Tedom	47	60
Ostatní	61	50
Celkem	3 496	3 064

Prodeje v Česku	2008	2009
Irisbus	329	240
SOR	222	253
Mercedes	390	123
Ostatní	250	159
Celkem	1 191	775

Pramen: Svaz dovozců automobilů,

Sdružení automobilového průmyslu

Letecká výroba

- Špičkový obor strojírenské výroby
- V ČR registrovaných 10 finálních výrobců s roční produkcí okolo 350 letadel (80 % na export):
- **AERO Vodochody**
- **LET Kunovice**
- **Moravan Zlín**
- **Evektor Kunovice**

Ostatní dopravní strojírenství

- **České loděnice
(Děčín, Valtířov,
Střekov)**
- **Loděnice Mělník**
- **Zetor (Brno)** – v roce
2010 vyrobeno 4,5 tis.
kusů
- **Destá (Děčín)**

